

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έτος 70όν - Τεύχος 1ον

Ἄγγέλων καί βασιλέων «άνώτεροι»!

Ἰανουάριος - Φεβρουάριος 2021

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Αρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος
κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδος Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Υπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΛΑΔΟΥ: Ἐπίσκοπος Ὁρεῶν κ. Φιλόθεος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἱ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2020-2021 ΜΕ ΔΙΕΤΗ ΘΗΤΕΙΑ (ἀλφαβητικά): πρωτ. Ἀκίνδυνος Δαρδανός (Ι.Μ. Ὑδρας, Σπετσῶν καί Αἰγίνης), π. Κωνσταντῖνος Καλλιανός (Ι.Μ. Χαλκίδος), πρωτ. Ἰγνάτιος Καλογεράκης (Ι.Μ. Γουμένισσης, Ἀξιουπόλεως καί Πολυκάστρου), π. Ἡλίας-Συμεὼν Λαουλάκος (Ι.Μ. Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καί Ὠρωποῦ), πρωτ. Νικόλαος Μεντζελίδης (Ι.Μ. Καλαβρύτων καί Αἰγιαλείας), Ἀθανάσιος Β. Γλᾶρος, (Ἀναπλ. Καθ. ΕΚΠΑ) – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Ζαμπία Ἀγριμάκη – ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Ἀλέξανδρος Κατσιάρας – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Ζαμπία Ἀγριμάκη, Ἐμμανουὴλ Πλούσος – ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ζαμπία Ἀγριμάκη – ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος – Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Β. Μπίτσης, Πρωτομαγιάς 3 - 145 68 Κρυονέρι Ἀττικῆς, Τηλ.: 210-8160.127 – Fax: 210-8160.128. Τιμὴ τεύχους 1 € (γιά ὄσους δὲν τό δικαιούνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Ἀθηνᾶς 30, 105 51 ΑΘΗΝΑ | Τηλ.: 211 48.25.298, Fax: 211 48.25.317
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Προμετωπίδα ἐξωφύλλου: Ἀπό τό «Εἰσοδικόν»

Φωτογραφία ἐξωφύλλου: Claude Pinet, Ὁ καλόγερος Σαμουήλ, λεπτομέρεια ἀπό τόν πίνακα
Ὁ χορός τοῦ Ζαλόγγου (1803), Μουσεῖο Μπενάκη, Ἀθήνα

Τό τεῦχος εἰκονογραφεῖται μέ πίνακες Ἑλλήνων καί ξένων ζωγράφων,
πού ἔχουν ὡς θέμα τήν τουρκοκρατούμενη Ἑλλάδα

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τά κείμενα τῶν συνεργατῶν νά μὴν ὑπερβαίνουν τίς 750 λέξεις. Δέν γίνονται δεκτά δημοσιευμένα κείμενα.

Τό περιοδικό Ἐφημέριος δὲν εὐθύνεται γιά τό γλωσσικό ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

Δέν ἐπιτρέπεται ἡ ἀναδημοσίευση, ἡ ἀναπαραγωγή –ὀλική ἢ μερικὴ– τοῦ περιεχομένου τοῦ περιοδικοῦ Ἐφημέριος καθ' οἷονδήποτε τρόπο. Ἐπιτρέπεται μόνον ἡ παράθεση ἀποσπασμάτων ἀποκλειστικῶς γιά ἐπιστημονικούς καί ἐκπαιδευτικούς σκοπούς, μέ ἀναφορά τῆς πηγῆς προελεύσεως.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 70όν

Ίανουάριος - Φεβρουάριος 2021

Τεύχος 1ον

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ

Είσοδικόν 3

ΠΡΟΣΟΜΟΙΑ

Γεώργιος Τερτσέτης, «Όνειρον τοῦ Φώτου» 6

π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΠΑΘΡΕΛΛΟΥ

Τό προοίμιο τοῦ Συντάγματος καί ἡ ἀποκλήρυξη τῆς τυραννίας.....8

ΜΙΑΤΙΑΔΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Σχόλιο στό Β' Ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου..... 10

ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ

Τό νόημα τῆς διάνοιξης τῶν οὐρανῶν 13

Πρωτ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ

Ἀνθρωπολογικές ἀνιχνεύσεις. Ὁ νεοπλατωνισμός (II) 16

ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Θεανθρωπότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (β)..... 19

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ

Οἱ συμβολισμοί στήν τάξη τοῦ Ἑωθινοῦ Εὐαγγελίου.....22

Πρωτ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΟΡΜΠΑΡΑΚΗ

Κυριακή μετά τά Φῶτα 23

Ἀρχιμ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Δ. ΠΑΠΑΘΩΜΑ

Εἰσαγωγή στό Κανονικό Δίκαιο καί τήν Κανονική Οἰκονομία (ΙΓ')..... 25

ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΟΥΛΟΥΛΗ

Νέος χρόνος καί Κήρυγμα γιά τόν Νέο Κόσμο: Εὐαγγέλια 28

Ἀρχιμ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΤΣΟΡΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ

Ὁ Χριστιανισμός στά Βρετανικά νησιά, VI 30

Ἀρχιμ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΤΡΟΧΑΛΑΚΗ

Ἡ θεραπευτική δύναμη τοῦ λόγου τῆς Ἐκκλησίας 32

Πρωτ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΛΟΝΤΟΥ

Ὁ Παῦλος στή Θεσσαλονίκη 34

Πρωτ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ

Πεντηκοστιανοί ἐναντίον Πεντηκοστιανῶν.....36

Ἀρχιμ. ΣΥΜΕΩΝ ΑΥΓΟΥΣΤΑΚΗ

Ὁ Ἅγιος Βονιφάτιος, Ἀπόστολος τῆς Γερμανίας..... 38

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΤΣΟΥΚΑΡΑ

Ἡ περίπτωση τῆς Ἐνθρόνου Θεοτόκου τοῦ Σινᾶ..... 41

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΠΟΥΜΗ

Ἐπιλεγόμενα 43

ΜΑΡΙΟΥ-ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ ΜΩΡΟΥ

Γιῶργος Πρεβεδουράκης 45

Βιβλιοπαρουσίαση 47

Ἐφημεριακά 48

Ρήγας Βελεστινλῆς, Ὁ Θούριος (1797) (ἀπόσπασμα)

Ὡς πότε παλικάρια νά ζοῦμεν στά στενά,
μονάχοι σά λιοντάρια, σταίς ράχαις στά βουνά;
Σπηλαιίς νά κατοικοῦμεν, νά βλέπωμεν κλαδιά,
να φεύγωμ' ἀπ' τόν Κόσμον, για τήν πικρή σκλαβιά.
Νά χάνωμεν ἀδέλφια, Πατρίδα, καί Γονεῖς,
τούς φίλους, τα παιδιά μας, κι ὄλους τούς συγγενεῖς.
Καλλιῶναι μίας ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά, καί φυλακή.
Τί σ' ὠφελεῖ ἄν ζήσης, καί εἶσαι στή σκλαβιά,
στοχάσου πώς σέ ψένουν καθ' ὥραν στή φωτιά.

[...]

Ἐλάτε μ' ἕναν ζῆλον, σέ τοῦτον τόν καιρόν,
Νά κάμωμεν τόν ὄρκον, ἐπάνω στόν Σταυρόν.

[...]

Ὡ Βασιλεῦ τοῦ Κόσμου, ὀρκίζομαι σέ σέ,
στήν γνώμην τῶν τυράννων, νά μήν ἐλθῶ ποτέ.
Μήτε νά τούς δουλεύσω, μήτε νά πλανηθῶ,
εἰς τά ταξίματά τους, για νά παραδοθῶ.
Ἐν ὄσω ζῶ στόν Κόσμον, ὁ μόνος μου σκοπός,
για νά τούς ἀφανίσω, θε νάναι σταθερός.
Πιστός εἰς τήν Πατρίδα, συντρίβω τόν ζυγόν,
ἀχώριστος για νᾶμαι, ἀπό τόν Στρατηγόν.
Κι ἄν παραβῶ τόν ὄρκον, νά στράψ' ὁ Οὐρανός,
καί νά μέ κατακάψη, νά γένω σάν καπνός.

Τό 2021 συμπληρώνονται 70 χρόνια από τήν ἔκδοση τοῦ πρώτου τεύχους τοῦ *Ἐφημέριου* ὡς ἔνθετο τοῦ περιοδικοῦ *Ἐκκλησία*. Στά χρόνια αὐτά οἱ Διευθυντές Συντάξεως προσπάθησαν νά παρέχουν στούς ἱερεῖς ἕνα ἐργαλεῖο εὐαισθητοποίησης στήν ἐξειδικευμένη ἀποστολή τους, ἡ ἔκδοση τοῦ ὁποῖου καθίσταται ἐφικτή χάρις στή συνεισφορά τους. Θά ἀναφερθοῦμε στήν ἐξειδικευμένη ἀποστολή τῶν ἱερέων, πού θεωροῦνται ἄνωτεροι ἀγγέλων καί βασιλέων.

Γιά νά κατανοήσει κανεῖς τήν ἱερωσύνη, τήν Ἱερωσύνη τοῦ Χριστοῦ, καθότι Αὐτός εἶναι ἡ πηγή, «ὅς ἐποίησε τὰ πρότερα ἐκείνων καί ἐκεῖνα καί τὰ μετέπειτα καί τὰ νῦν καί τὰ ἐπερχόμενα»¹, εἶναι ἀπαραίτητο νά ἀνατρέξει στήν Παλαιά Διαθήκη, διότι ἐκεῖ προεικονίζεται, καί νά τήν ἐντάξει στό σχέδιο τῆς Θείας Οἰκονομίας, τῆς σωτηρίας τῆς κτίσεως. Ἐκεῖ δηλώνεται ὅτι ἡ κτίση εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ θελήματός Του², ἀπό τήν ἀφετηρία μέχρι τό ἀπέρατο τέρας της³, πού εἶναι ἡ «ἐν Χριστῷ κοινωνία», στήν ὁποία ἀμετάθετα ἐλκύεται.

Ἀπό τήν «ώρα» πού ἡ δημιουργία ἐκτίσθη ἀπό τό μηδέν, «τρέχει» νά προφθάσει τήν ὀλοκλήρωσή της, τήν ἀθανασία, πού θά συμβεῖ Μελλοντικά. Ἡ ὀλοκλήρωσή της εἶναι ἀδιανόγητη χωρίς συνεχῆ ἀναφορά στόν Θεό. Ταυτόχρονα συνεχῶς «πλάθεται», «ἐξελλίσσεται»⁴: ἀπό τό «ἐν ἀρχῇ» στό «γέγονε»⁵, ἀπό τό «ἐγενήθησαν»⁶ στίς ἑσχατες ἡμέρες⁷, ἀπό τό κατ' εἰκόνα στό καθ' ὁμοίωσιν, ἀπό τόν «παρόντα» στόν «μέλλοντα αἰῶνα», ἀπό τήν «ᾧδε πόλιν» στήν «μέλλουσαν»⁸. Τό Μέλλον συνεχῆ ὅλη τή Βίβλο, εἶναι χώρος θεοφάνειας. Γιά τόν λόγο αὐτό καί ἡ Ἱερωσύνη εἶναι συνδεδεμένη μέ τό Μέλλον. Ὅλα κινοῦνται προοδευτικά στόν μελλοντικό θρίαμβο τῆς Βασιλείας Του, ὅπου θά ἐγκαινιαστεῖ «καινός οὐρανός καί καινὴ γῆ»⁹. Προϋπόθεση τερματισμοῦ στήν ἀθανασία, ὁ ἀκατάπαυστος προσανατολισμός τοῦ ἀνθρώπου στόν Θεό, ἐκτός τῆς φύσης του. Διότι ἡ πραγματικὴ εἰκόνα τῶν ὄντων εἶναι στό μέλλον: «σκιὰν ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν»¹⁰. Τό ἀληθινό «εἶναι» τοῦ ἀνθρώπου βρίσκεται σέ αὐτό πού μελλοντικά θά γίνεῖ διά τῆς ἐν Χριστῷ σχέσης του, στήν ἀποφυγή, διά τῆς ὑπακοῆς, τῆς γεύσης τοῦ ἀπαγορευμένου Δένδρου.

Στόν ἀντίποδα τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, στή *Γένεση* περιγράφεται νά εἰσβάλλει καί μιὰ ἄλλη παρείσρακτη προσπάθεια ἀπόκτησης τοῦ ζητουμένου τῆς ἀθανασίας, ὅχι διά τῆς διαμεσολάβησης τοῦ Θεοῦ, ἀλλά διά τῆς βρώσεως τοῦ ἀπαγορευμένου καρποῦ. Ὁ ὄφις πρότεινε στόν ἄνθρωπο νά φάει κάτι κτιστό, δηλαδή τήν ἴδια του τή φύση, γιά νά γίνεῖ θεός. «Καί εἶδεν ἡ γυνή, ὅτι καλόν εἰς βρώσιν καί ὅτι ἀρεστόν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καί ὠραῖόν ἐστι τοῦ κατανοῆσαι»¹¹. Ἐδῶ ἡ ἀπευθείας ὄραση, ἡ παρατήρηση, γίνεται τό κριτήριό τῆς κατανόησης τῶν ὄντων. Ἡ δοκιμὴ προκάλεσε τήν ἐμπειρία

του θανάτου, τῆς φθορᾶς σέ κάθε επίπεδο. Τό κριτήριο εἶναι αἰσθητικό. «Τό ὠραῖο ἐγείρει -ὕποχρεωτικό- θαυμασμό...»¹², ὅπως τὰ ἀγάλματα.

Ἡ προτεραιότητα ὄρασης, τῆς παρατήρησης, τονίστηκε ιδιαίτερα στήν ἀρχαία Ἑλλάδα. Ὁ Πλάτωνας, π.χ., θεωροῦσε ὅτι ἡ ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας τῶν ὄντων ξεκινάει ἀπό αὐτό πού βλέπουμε, γιά νά ἀναχθοῦμε πίσω ἀπό τά φαινόμενα, σέ αὐτό πού ἦταν πρίν, στόν προϋπάρχοντα χῶρο τῶν ἰδεῶν. Ἀπό αὐτόν ἐξέπεσαν οἱ ἀθάνατες ψυχές -ὁ Πλάτων ἐντόπισε στήν ψυχή τό κέντρο τῆς ἀνθρώπινης ταυτότητας- καί ἐγκλωβίστηκαν στά σώματα.¹³ Ἐπομένως λύτρωση εἶναι ἡ ἐπιστροφή στό ἀγαθό, πού ἡ ἀνάμνησή του διατηρεῖται· λύτρωση, πού περιέχει τήν ἀπαλλαγή ἀπό τό σῶμα διά τῆς αὐτοβελτίωσης, τῆς αὐτοκάθαρσης κ.λπ.

Ἡ Ἀδαμική παρακοή ἐπέφερε ἐκτροπή τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου, ἀλλά ὄχι διακοπή. Ὁ Θεός δέν ἐγκαταλείπει τούς «παραπεσόντας» οὔτε μετά τήν παρακοή. Ὑπόσχεται ὅτι θά ἀποστείλει Κάποιον πού θά συντρίψει τόν ὄφι.¹⁴ Τό μέλλον ἀποκτᾶ σωτηριολογική σημασία. Ἡ ἀναμονή ἑνός Μεσσία κυριαρχεῖ στή Βίβλο, ἀλλά ἡ Ἐνσάρκωση πραγματοποιεῖται μέσα ἀπό ἀλλεπάλληλα γεγονότα-φάσεις, σέ περιβάλλον ἐχθρικό. Ξεχωρίζει ἡ ἐκλογή τοῦ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος καλεῖται νά ἐκπατριστεῖ ἀπό τό δεδομένο, τό οἰκεῖο, τό παρελθόν. Νά πορευτεῖ στά τυφλά πρὸς μιά ἄγνωστη γῆ, πού θά μάθει στό μέλλον¹⁵. Χωρίς νά τοῦ ἐξηγεῖ ὁ Θεός τήν ἀξία μιᾶς τέτοιας ἄνευ ὄρων ὑπακοῆς.

Τό σωτηριῶδες μέλλον ἀποκαλύπτει πλήρως ὁ Θεάνθρωπος. Ταυτίζει τήν ἀποστολή Του μέ τήν ἐξαγγελία ἑνός μελλοντικοῦ γεγονότος: «Μετανοεῖτε, ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»¹⁶. Ἡ ἔνταξη στή Βασιλεία Του εἶναι ὑπόθεση μετανοίας. Μετάνοια σημαίνει μεταστροφή στήν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας, ἀπό τήν ὄραση¹⁷ καί τήν παρατήρηση¹⁸ στήν πίστη, ἀφοῦ ἀναφερόμαστε σέ ζητήματα στά ὁποῖα δέν μπορεῖ νά ἀσκηθεῖ κανένας ἔλεγχος¹⁹. Γνωρίζουμε μόνο διά τῆς ὑπακοῆς στόν Θεό. Πρότυπο ὑπακοῆς, ὁ Θεάνθρωπος, πού δέν ζεῖ γιά τόν ἑαυτό Του, ἀλλά γιά νά ὑπακούει, νά παραπέμπει στόν Πατέρα²⁰. Διά τῆς παρακοῆς εἰσῆλθε ὁ θάνατος, διά τῆς ὑπακοῆς ἑνός δικαίου εἰσῆλθε ἡ σωτηρία²¹.

Ἡ μετάνοια ὡς ἐπιλογή τοῦ «ἀληθεύειν» ἀπό τό Μέλλον εἶναι θέμα ἐλευθερίας καί ὄχι φύσεως. Αὐτό ἔχει ἀπελευθερωτικές συνέπειες γιά τόν ἄνθρωπο, πού πλέον δέν τόν δεσμεύει κανένα παρελθόν, καμμία, πράξη, οὔτε ἡ ἴδια του ἡ φύση. Ἐβδομηκοντάκις καί ἄν ἁμαρτήσῃ, συγχωρεῖται²². Ὁ πιστός καλεῖται νά ξεχάσῃ «τὰ ὀπίσω»²³, ὁποῖος ἐπιμένει γίνεται στήλη ἄλατος²⁴. Ἡ μετάνοια καταργεῖ τό παρελθόν. Οἱ ρίζες μας δέν πηγάζουν ἀπό τό παρελθόν, παραδόξως εἶναι ριζωμένες στά Ἔσχατα. Ἄμαρτία εἶναι «ἡ ἀποτυχία στήν κίνηση τῆς τελειώσεως» καί ὄχι ἡ ἀπώλεια «κάποιου παραδείσου». ²⁵ Ὅλα ἀναμένουν ἓνα αἴσιο, ριζικά ἀτέλεστο Τέλος, τοποθετημένο στό μέλλον καί ὄχι στό παρελθόν. Ἡ ἀνάμνηση εἶναι μελλοντικῶν-ἐπιζομένων²⁶ γεγονότων. Μᾶς χαρίζονται καί εὐχαριστοῦμε «ἐν παντί».

Ἡ ἱστορία πλέον εἶναι τό πεδῖον βιώσεως τῶν τραγικῶν συνεπειῶν τῆς παρακοῆς. Ἡ κτίση στενάζει. Τό προπατορικό ἁμάρτημα ὡς ἡ ἐπιδίωξη κορεσμοῦ τῆς δίψας

για άθνασσία στήν ανθρώπινη φύση, δηλαδή στό παρελθόν, όχι μόνο δέν όδήγησε σέ άπόκτηση τοῦ ζητουμένου, άπεναντίας πολλαπλασίασε τά προβλήματα τοῦ ανθρώπου. Όδήγησε στήν άυτο-ύποτίμησή του. Ή γυναίκα πού μου έδωσεσ ευθύνηται.²⁷ Ή ανθρώπινη φύση τώρα φαντάζει κακή.

Ό Θεός άδιάκοπα τιμᾶ τό κτιστό και, παρά τήν παρακοή τοῦ Άδάμ, ένσαρκώνεται. Άναδέχεται τήν τραγικότητα τής άμαρτίας, τών ιστορικῶν άντινομιῶν, τών ταλαιπωριῶν τής ανθρώπινης φύσης (άπελπισία, άσθένεια, θάνατο κ.λπ.), πλήν τής άμαρτίας. Δέν άπέριψε τήν ιστορία, άφοῦ διήλθε «εύεργετῶν»²⁸. Δέν άντλεϊ ταυτότητα άπό αὐτήν²⁹, αλλά εισάγει τό Μέλλον στό παρόν. Δέν εἶναι τυχαίο ότι ή θεραπεία τοῦ παραλυτικῶ συνουδεύθηκε μέ τό «μηκέτι άμάρτανε»³⁰. Για τόν Θεάνθρωπο ό κόσμος δέν αλλάζει μέσω τής άπευθείας μεταβολής και άναδιάταξης τών κοινωνικῶν δομῶν, αλλά διά τής άλλαγής νοοτροπίας, έλευθερης μετανοίας και άγάπης. Γι' αὐτό δέν προώθησε πολιτικές άνατροπές, έπαναστάσεις κ.λπ. Δέχτηκε τό Μαρτύριο, άπέριψε τήν άνυπακοή, τήν άνταρσία. Διά τής ύπακοής τά φυσικά δεδομένα μεταβάλλονται³¹.

Στήν Προς Έβραίουσ, κεφ. 8 και 9, περιγράφεται ή ύπεροχή τής Ίερουσύνης τοῦ Θεανθρώπου έναντι τής Ιουδαϊκῆς. Ό Θεάνθρωπος εἶναι ό «άρχιερεύς τών μελλόντων αγαθῶν»³². Ή σύνδεση τής Ίερουσύνης Του μέ τό μέλλον εἶναι άδιαπραγμάτευτη: «ή βασιλεία ή έμῆ οὐκ έστιν εκ του κόσμου τούτου»³³. Ό Σατανᾶς, όπως στόν Άδάμ, προτείνει στόν Χριστό νά σταματήσει νά αναφέρεται στόν Πατέρα Του και νά στραφεί στόν κτιστό κόσμο, στίς δυνάμεις Του, άυτονομημένα.³⁴ Ό κάθε ιερέας διαρκῶς άντιμετωπίζει τό ίδιο δίλημμα: νά στραφεί στίς κτιστές του δυνάμεις, στά έργα τών χειρῶν του ή νά δανείζει τά χέρια του για τά έργα τών χειρῶν Του; Ή έμπυση παραπεμπτικότητα στόν Έρχόμενο εἶναι πού ικανώνει τόν ιερέα νά φιλεύει «Ψωμί» και νά κερνάει «Κρασί», ως ό Μελχισεδέκ³⁵, τήν κοινωνία πού άσφυκτιᾶ στήν κοιλάδα τοῦ θανάτου «σφόδρα»³⁶. Μόνον όταν ένας ιερέας άναρωτιέται πῶς θά ενεργοῦσε, πῶς θά ιερουργοῦσε ό Χριστός στή θέση του τήν ανθρώπινη σωτηρία, έχει προοπτική νά προφητεῦσει «πνεῦμα ζωῆς», έλευθερίας, άγάπης αισιοδοξίας, έλπίδας, νά αναγγείλει «θανάτου νέκρωσιν... άλλης βιοτῆς τής αἰωνίου άπαρχῆν»³⁷. Ή άποστολή του δεν εἶναι τόσο νά κηδεύει, όσο νά άνασταίνει τόν άνθρωπο, θάβοντας τό ίδιον θέλημα.

Αὐτῆς τής ποιότητας ή Ίερουσύνη, πού εἶναι σχοινοβασία, κάνει τούς φέροντάς την άγγέλων και βασιλέων άνώτερους, άφοῦ εικονίζουν τών πάντων Βασιλέα Χριστό!

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. *Ιδθ* 9:5. 2. *Εφ* 1 4-13. 3. Μαξίμου Όμολογητοῦ, *Μυσταγωγία*, PG 91, 677A. 4. Γρηγορίου Νύσσης, *Έξήγησις άκριβῆς εις τά Άσματα τών Άσμάτων*, Όμιλία Στ', PG 44,885D. 5. *Απ* 16:17. 6. *Γεν* 1. 7. *Ήσ* 2:2. *Μτ* 25:13. 8. *Έβρ* 13:14. 9. *Ήσ* 65:17 και *Απ* 20:1 και 20:23. 10. *Έβρ* 10:1. 11. *Γεν* 3:6. 12. Πλάτων, *Τηπίας Μείζων*, 290b, 290c. 13. Τά περι άθνασσίας τής ψυχῆς εκτίθενται στόν πλατωνικό διάλογο *Φαίδων*. Βλ. ειδικότερα, Α.Α. Long, *Νοῦς, Ψυχή και Σῶμα στόν άρχαίο έλληνικό στοχασμό*, μτφ. Δ. Παπουτσάκη, Άθήνα: Πανεπιστημιακές Έκδόσεις Κρήτης 2019. 14. *Γεν* 3:15. 15. *Γεν* 12. 16. *Μτ* 4:17. 17. *Ίω* 20:29. 18. *Αχ* 17:20. 19. *Έβρ* 11:1. 20. *Ίω* 5:30. 21. *Ρωμ* 5:19, *Ίω* 6:38. 22. *Μτ* 18:15-22. 23. *Γεν* 19:17. 24. *Γεν* 19:26. 25. Ν. Ματσούκας, *Κόσμος, άνθρωπος, κοινωνία κατά τόν Μάξιμο Όμολογητή*, Άθήνα: Γρηγόρη 1980, σ. 312. 26. *Έβρ* 11:1. 27. *Γεν* 3:12. 28. *Πράξ* 10:38. 29. *Ίω* 8:23. 30. *Ίω* 5:14. 31. *Αχ* 21:33. 32. *Έβρ* 9:11. 33. *Ίω* 18:36. 34. *Μτ* 4:1-11. 35. *Έβρ* 7:3. 36. *Ίεζ* 37:1-14. 37. Τροπάριον τής Ζ' ώδῆς τοῦ Κανόνα τής Άναστάσεως.

Γεώργιος Τερτσέτης, «Ὀνειρον τοῦ Φώτου»*
(ἀποσπάσματα)

Ὅταν ὁ Φῶτος Τζαβέλας μέ τά ἀπομεινάρια τῆς καταστροφῆς τοῦ Σουλίου ἔταξίδευε γιά νά εὔρει φύλαξη στά Ἴονικά Νησιά, μία νύχτα τόν ἐπλάκωσε σ' ἓνα δάσος, καί, θέλοντας αὐτός νά πλαγιάσει, ἐμπῆκε σέ μία σπηλιά. Τριγύρου στέκουν ἄγρυπνοι οἱ στρατιῶται του. Ἀλλ' ὁ ὕπνος δέν ἔκλειε τά μάτια τοῦ Φώτου. Ξαναθυμότουν τόσους γενναίους παλληκαράδες σκοτωμένους καί ξαναθυμήθηκε τόν Σαμουήλ, ὅπου ἐκάηκε στόν Πύργο τῆς Μπαρούτης. Ἐμελετοῦσε καί ἀνατριχίαζε ἡ σάρκα, ἐμελετοῦσε τά φονικά, τέσ ἀτιμίες πού θέλει ὑποφέρουν τ' ἀνήλικα τέκνα, τά κορίτσια, οἱ γέροντες, πού θά πέσουν στά χέρια τοῦ ἀλιτήριου Ἀληπασᾶ. Ἀλλ' ὡς καθώς τυχαίνει καμμιά φορά, ὅπου ὅτα κανεῖς φθάσει εἰς τήν ἀκμήν τῆς λύπης καί τῆς ἀπελπισίας εὐρίσκει μιὰ κάποια γαλήνη, ὡς τή γαλήνη τοῦ θανάτου, τέτοιας λογῆς καί ὁ Φῶτος φαίνεται πῶς τότε ἀποκοιμήθηκε.

Στόν ὕπνο του θεωρεῖ ἀξάφνου μιὰ φλόγα καί ἀκτινοβολοῦσε εἰς ὅλη τή σπηλιά καί βλέπει ὀμπρός του ἓνα λευκοφόρο. Ἀκτίνα ἦταν σέ κάθε τρίχα τῆς κεφαλῆς του γιομάτη φῶς, ἐπετοῦσε σ' ἓνα σύγγεφο καθαρότατο καί στό μέτωπό του ἦτον γραμμένο Ἅγιος.

—Ὡ Τζαβέλα, ἡ ἀγάπη, πού σοῦ εἶχα εἰς τήν ζωήν μέ κάνει νά σέ θυμοῦμαι καί ἀφοῦ ἐχωρίσθηκα ἀπό τό κορμί. Ἦλθα νά σέ παρηγορήσω, μή σέ παρατρώγει ὁ πόνος τῆς πατρίδος. Εἶμαι ὁ Σαμουήλ. [...]

—Ἀπό τά λόγια σου καταλαβαίνω, εἶπε ὁ Φῶτος, πῶς εἶσαι ἐσὺ ὁ Σαμουήλ, ἀλλά τί πολλήτερη βεβαιότητα νά μοῦ δώσεις, πῶς ἀληθινά σοῦ ὀμιλῶ καί σέ βλέπω, καί ἔτσι πλέον ἀνοικτόκαρδα νά χαρῶ γιά τό μελλούμενο τῆς πατρίδος. Δῶσε μου καθαρότερο σημεῖο τῆς παρουσίας σου, παρακαλῶ σε, μήπως ἡ θωριά σου προξενεῖται ἀπό ἐκεῖνο πού κάποτες τυχαίνει στούς ἀνθρώπους, πού στά πράγματα πού μεριμνοῦνε στήν ἡμέρα συχνοβλέπουν καί στά ὄνειρα τῆς νυχτός.

—Καταλαβαίνω, εἶπε ὁ Σαμουήλ, ὅτι μιλεῖς κατά τήν συνήθεια τοῦ κόσμου καί κατά τό θόλωμα πού φέρνει τό κορμί στήν ψυχή σου καί διστάζεις ἄν εἶμαι ἀληθινά ἐγώ. Δέν ἤξεύρεις ὅτι ἔρχομαι ἀπό τόπους, ὅπου εἶναι ἀγνώριστη ἡ ψευτιά ἢ ὁ δόλος καί ὅπου ποτέ παρόμοια λάμψη δέν ἐφώτισε ὄνειρο ἀνθρώπου; Ὅμως νά σοῦ δείξω καί ποιά εἶναι ἡ εὐτυχία μου. Ἔλα μ' ἐμέ.

Ἐτῆ ἐφάνη τοῦ Φώτου πῶς ἐβγήκε ἀπό τήν σπηλιά καί στή συντροφιά τοῦ Σαμουήλ ἀνέβαινε στά οὐράνια. [...] Ἐπέρασαν οἱ δύο τους μέ ὀγγηγοράδα ὅλα τά οὐράνια καί ἔφθασαν εἰς ἓναν τόπον, ὅθεν ἦταν ἄφθονα περιβόλια καί μυριστικά καί μυριάδες ἀρχάγγελοι καί ἅγιοι λευκοφόροι καί πορφυρά ἡμέρα ὀλοῦθε χυμένη, γλυ-

κόπνοοι ζέφυροι, κιθάρες και ψαλμωδίες εις τόν Θεόν. Ἐλεγαν οἱ ψαλμωδίες εις τόν Πλάστην τ' Οὐρανοῦ καί τῆς Γῆς: Δόξα εις αὐτόν πού γνωρίζει ὅλα τά περασμένα, τά ἐρχόμενα καί τά παρόντα, καί ὅταν φθάσει ἡ ὑστερινή ἡμέρα τῆς κρίσης καί ὅλα τά οὐράνια θά πέφτουνε συντριμμένα, αὐτός θά στέκει ἀκλόνητος εις τόν αἰθέρα συντροφιασμένος ἀπό τά στρατεύματα τῶν Ἀγγέλων.

—Ἐδῶ, εἶπεν ὁ Σαμουήλ εις τόν Φῶτο, ἐδῶ εἶναι ἡ κατοικία τῶν Ἡρώων, ἐδῶ εἶναι τῆς θεότητος. Νά, εις ἐκεῖνο τό σύγνεφο πού λαμποκοπάει μακρόθεν ἀπό μᾶς, ἐκεῖ εἶναι ἡ Ἁγία Τριάδα, τήν ὁποίαν ἐσύ δέν εἶσαι ἄξιος τώρα νά ἰδεῖς, ἀλλά θώρειε τριγύρω σου. Νά ὁ Κατσώνης, νά ὁ Ρήγας ἡγκαιρα φερμένος, νά ὁ Ἀρβανίτης Γεώργης Καστριώτης, νά καί ὁ πατέρας σου ὁ Λάμπρος.

Καί ὡς τόν εἶδε ὁ Φῶτος ἔτρεξε ἀπάνω του, λέγοντάς του: Ἄνδρειωμένε, πατέρα μου, πόση χαρά ἔχει ἡ καρδιά μου, θωρώντας σε εις τόση εὐτυχία! [...]

Καί ὁ Σαμουήλ εἶπε:

— [...] Ἀφοῦ τώρα εἶδες ὅλα αὐτά, ἐπέστρεψε εις τήν σπηλιά σου καί ἀφοῦ ξυπνήσεις, θαρρετά, νόμιζε, ὅτι ἀληθινά μ' ἐμέ ὁμίλησες καί ἐστάθηκες αὐτή τή νύχτα, καί ἀλήθεια εἶναι ὅτι εἶδες καί ἄκουσες. Γιά νά σοῦ δώσω ἀκόμη καί ἄλλη πιαστή βεβαιότητα εις αὐτό τό πράγμα, ἤξευρε ὅτι εὐθύς πού ἔλθει εις τό σκοτεινίασμα ἡ ἐρχόμενη ἡμέρα, ὁ Ἀληπασᾶς παραβαίνοντας τάς συνθήκας πού ἔχει μ' ἐσέ, νά σέ ἀφήσει ἡσυχον εις τό ταξίδι, θά σέ χτυπήσει μέ πολύ λαό, καί ἐσύ νᾶσαι ἔτοιμος, νά μή μείνεις νικημένος στήν ἔξαφνη μάχη.

Αὐτά ἦταν τά ὕστερα λόγια τοῦ Σαμουήλ καί ὁ Φῶτος ἐξύπνησε θαυμαζόμενος ποῦ ἦτανε. Μέ τό στοχασμό σ' αὐτή τή νύχτα, ἐβγήκε ἀπό τή σπηλιά καί ἀκλούθησε μέ σιγή τό ταξίδι του, μεριμνώντας πάντα τά εἶδε καί τά ἤκουσε.

Ἦταν ὁ Ἥλιος βασιλεμένος. Ἐθολώσανε τά νερά, ἔλαμπαν τ' ἀστέρια, ἐνῶ, ἔξαφνα ἀπό κρεμνές τοποθεσίες καί πλατειές πεδιάδες ἀκούει βόλια τουφεκιῶν νά πέφτουνε κατά τούς ἀνθρώπους του. Ἀκούει τόπια νά φυσομανοῦν στόν ἀέρα καί μεγάλη καταχνιά καί σκόνη ἀσηκωνότανε. Ἦταν ἔτοιμος ὁ Φῶτος εις τήν μάχη· ἄλλα λίγοι ἦταν οἱ Σουλιῶτες καί ἀρίθμητοι οἱ ἐχθροί καί ἐδειλίασε ὁ Φῶτος γιά τά ἀποτελέσματα. Ὡς ἦτανε σέ αὐτή τήν κατάσταση, νά ὁπού θωρεῖ, ἀπό τά ἄκρα τοῦ Οὐρανοῦ, θωρεῖ τόν Σαμουήλ νά κατεβαίνει μέ ἐκεῖνη τήν ἐτοιμασία, πού τόν εἶδε τή νύχτα, ἀλλά στό χέρι του ἐβαστοῦσε δίστομο σπαθί, ὅλο φλόγα καί αἷμα, καί τόν εἶδε νά ὀρμήσει στούς ἐχθρούς. Πόσοι ἐμείνανε λαβωμένοι, πόσοι σκοτωμένοι, πόσοι ἔφυγαν μέ τή λύσσα τοῦ φόβου! Καί τότες ὁ Φῶτος, πατώντας εις τά σώματα τῶν ἐχθρῶν καί δίχως νά χάσει κανένα ἀπό τά παλληκάρια του, ἡσυχά ἐταξίδευε καί ἀπέρασε στά Νησιά τά Ἴονικά.

* Τό ἀφήγημα τοποθετεῖται χρονικά μετά την ἀνατίναξη τοῦ καλόγερου Σαμουήλ στό Κούγκι, τόν Δεκέμβριο τοῦ 1803. Εἶναι γραμμένο τό 1830 καί δημοσιεύτηκε, γιά πρώτη φορά, στό περ. *Αἱ Μοῦσαι*, τχ. 40 (1894), πού ἐξέδιδε στή Ζάκυνθο ὁ Παναγιώτης Ματαράγκας.

Τό προοίμιο τοῦ Συντάγματος καί ἡ ἀποκήρυξη τῆς τυραννίας

π. Δημητρίου Μπαθρέλλου

Ἐφημ. Ἰ.Ν. Ἀναλήψεως Ντράφι - Ἐπισκ. Καθηγητοῦ Παν. Emory

Τά Συντάγματα τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασης, ἀλλά καί πολλά μεταγενέστερα, ἦταν φιλελεύθερα. Εἶναι, γιά παράδειγμα, χαρακτηριστικό ὅτι, σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα τῆς Τροιζήνας (1827), σέ μιᾶ ἐποχή κατά τήν ὁποία ἡ δουλεία ἦταν ἀκόμα συνήθης, ἀφενός ἀπαγορευόταν ἡ ἀγοραπωλησία ἀνθρώπων καί ἀφετέρου ὀριζόταν ὅτι ὁποῖος δοῦλος «πατήσει τό ἑλληνικό ἔδαφος» αὐτομάτως καθίσταται ἐλεύθερος. Τό προοίμιο τῶν Συνταγμάτων αὐτῶν ἀναφέρεται στό ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας. Τό πρῶτο, λοιπόν, πράγμα πού κάνουν τά ἑλληνικά Συντάγματα εἶναι νά ἐπικαλεστοῦν τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Αὐτό ὅμως ἀποτελεῖ, μεταξύ ἄλλων, ἀποφασιστική ἀποκήρυξη τῆς τυραννίας, τά δεσμά τῆς ὁποίας οἱ Ἕλληνες πάσχιζαν νά ἀποτινάξουν. Ὅπως τό διατύπωσαν οἱ θεμελιωτές τῆς ἀμερικανικῆς δημοκρατίας στή Διακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας τους, «ὄλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν δημιουργηθεῖ ἴσοι [...] καί τούς ἔχουν δοθεῖ ἀπό τόν Δημιουργό τους ὀρισμένα ἀναφαίρετα δικαιώματα, σά ὁποία συγκαταλέγ[ετα] ἡ ἐλευθερία»¹.

Ἄς δοῦμε, ὅμως, τό ζήτημα ἀναλυτικότερα. Κάθε τύραννος θεωρεῖ ὅτι ἡ θέλησή του ἔχει ἀπόλυτη ἰσχύ καί, ἐπομένως, κανείς δέν ἐπιτρέπεται νά τήν ἀμφισβητήσει. Ἀντιθέτως, ἡ ἐπίγνωση ὅτι

ὁ Θεός καί τό θέλημά του εἶναι ἀνώτερα ἀπό κάθε ἄνθρωπο μᾶς παρέχει τή δυνατότητα καί τό ἀπαιτούμενο κριτήριο ἀμφισβήτησης τῆς τυραννίας. Ἡ τυραννία αὐτή μπορεῖ νά εἶναι ἄλλοτε ἀτομική καί ἄλλοτε συλλογική. Ὁ ναζισμός, γιά παράδειγμα, τύγχανε εὐρείας λαϊκῆς ἀποδοχῆς στή Γερμανία. Ὁ γερμανικός λαός ἀνέδειξε δημοκρατικά, πλαισίωσε, καί ὑποστήριξε τόν Φύρερ του. Στήν ἐξαιρετική ταινία *Σόφι Σόλ* γίνεται λόγος γιά μιᾶ μικρή ὁμάδα φοιτητῶν, πού ἀντιστάθηκαν εἰρηνικά στό ναζιστικό καθεστῶς. Τούς συνέλαβαν, τούς καταδίκασαν, καί τούς ἐκτέλεσαν – ἕνας μάλιστα ἀπό αὐτούς, ὁ Ὁρθόδοξος, ρωσικῆς καταγωγῆς, Ἀλέξανδρος Σμορέλ, ἀνακηρύχθηκε πρόσφατα Ἅγιος ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας. Σέ μιᾶ σκηνή τῆς ταινίας, καθῶς τό δικαστήριο ἐτοιμάζεται νά ἀνακοινώσει τή θανατική καταδίκη τῶν ἀδελφῶν Σόλ, ὁ πατέρας τους εἰσέρχεται στό δικαστήριο γιά νά τούς ὑπερασπιστεῖ. Ὅταν ὁ δικαστής δίνει ἐντολή νά τόν ἀπομακρύνουν, ἐκεῖνος ἀναφωνεῖ: «Ἵπάρχει καί κάποια ἄλλη, ἀνώτερη δικαιοσύνη». Ἡ δήλωση αὐτή συνιστᾶ τή μέγιστη δυνατή ἀμφισβήτηση τῆς τυραννίας, διότι ὑπενθυμίζει στό ναζιστικό δικαστήριο ὅτι ὑπόκειται, καί ἐκεῖνο, στήν αἰώνια καί ἀδέκαστη δι-

καιοσύνη του Θεού. Δεν είναι τυχαίο ότι οι δύο μεγάλοι ολοκληρωτισμοί του είκοστού αιώνα είχαν αντιχριστιανικό προσανατολισμό και θεμελίωσαν την τυραννία τους σε θεοποιημένους ηγέτες.

Τέτοιους τυράννους έχουμε γνωρίσει πολλούς. Έδω ανήκουν, για παράδειγμα, ο Κρέοντας στην Αντιγόνη του Σοφοκλή, που έθεσε τη θέλησή του πάνω από τον θείο νόμο, ή οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες, που άξιωναν από τους χριστιανούς να τους λατρεύουν ως θεούς, και τους θανάτωναν ακριβώς επειδή αρνούνταν να τό κάνουν. Θά είχε εν προκειμένω ενδιαφέρον να αντιπαραβάλλουμε τους βασιλείς του Ισραήλ με τους φαράω της Αιγύπτου. Οι φαράω θεωρούνταν και αντιμετωπίζονταν ως θεοί. Αντιθέτως, οι βασιλείς του Ισραήλ γνώριζαν (ή έπρεπε να γνωρίζουν), όπως και όλος ο λαός, ότι υπόκεινται στον Θεό. Γι' αυτό, κάθε φορά που διολίσθαιναν στην τυραννία, έμφανιζόταν κάποιος προφήτης, για να τους θυμίσει ότι όφείλουν να σέβονται τον Θεό και να κυβερνούν τον λαό με δικαιοσύνη. Οι ηγέτες δεν επιτρέπεται ούτε να παριστάνουν τους θεούς ούτε να εξελίσσονται σε τύραννους.

Αυτό ακριβώς υποδηλώνει τό προοίμιο του Συντάγματος: Θυμίζοντάς μας ότι δεν αποτελούμε, άτομικά ή συλλογικά, τό έσχατο κριτήριο ήθικης και δικαιοσύνης, μάς προστατεύει από την ύβρη. Μας φέρνει στον νοῦ τό κριτήριο του Θεού, με βάση τό όποιο θά κριθούν και οι ηγέτες μας αλλά και έμεις οι ίδιοι. Σύμφωνα με τό κριτήριο αυτό, κάθε άνθρωπος, ό φτω-

χός, ό ξένος, ό άρρωστος, ό άνυπεράσπιστος, ό φυλακισμένος, ό αλλόφυλος, ό αλλόθρησκος, ή ό έχθρός, άποτελεί εικόνα Του. Οι ίσχυροί αυτής της γῆς δεν έχουν τό δικαίωμα να τον άγνοούν ή να τον καταδυναστεύουν, αλλά την ύποχρέωση να τον αντιμετωπίζουν με τον σεβασμό που άρμόζει σε κάθε ανθρώπινο πρόσωπο. Αυτό ακριβώς άποτελεί τό καλύτερο αντίδοτο σε όποιαδήποτε τυραννία.

Τά σύγχρονα δημοκρατικά κράτη έχουν αναπτύξει μηχανισμούς έλέγχου και έξισορρόπησης της έξουσίας ("checks and balances"), όπως, για παράδειγμα, ή διάκριση νομοθετικής και εκτελεστικής έξουσίας, τά ανεξάρτητα δικαστήρια, ή "τέταρτη έξουσία" του τύπου κ.λπ., ακριβώς επειδή δεν έμπιστεύονται άπόλυτα τους ηγέτες τους, και θέλουν να διασφαλίσουν, όσο τό δυνατόν περισσότερο, ότι δεν θά εξελιχθούν σε τύραννους (πράγμα που, όπως βλέπουμε, ένίστε επιχειροῦν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο). Τό έσχατο, όμως, κριτήριο έλέγχου και περιχαράκωσης της ανθρώπινης έξουσίας είναι ή αναφορά στον ίδιο τον Θεό, που θυμίζει σε κάθε επίδοξο τύραννο, αλλά και σε όλους έμάς, τά όρια της έξουσίας του.

Η ένδεχόμενη, λοιπόν, άπάλειψη του προοιμίου του Συντάγματος θά ήταν όχι άπλως και μόνον άπευκταία για λόγους ιστορικής, πολιτιστικής, και συνταγματικής συνέχειας. Θά ήταν, πολύ περισσότερο, άνησυχητική για τό μέλλον και την ποιότητα της έλευθερίας και της δημοκρατίας μας.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ. 1. Η ύπογράμμιση δική μου.

Ἡ ἀλλαγὴ στό σχέδιο τοῦ Θεοῦ

Σχόλιο στό Β' Ἀνάγνωσμα
τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου: Ἡσα 6:1-12

Μιλτιάδου Κωνσταντίνου

Ἰ.μ. Καθηγ. Α.Π.Θ. - Ἄρχ. Διδασκάλου τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ΜτΧ Ἐκκλησίας

Ἡ εἰς ὠδή τοῦ κανόνα τοῦ Ὁρθρου τῆς γιορτῆς τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου εἶναι ἀφιερωμένη στό ὄραμα τῆς κλήσης τοῦ προφήτη Ἡσαΐα. Στόν εἰρμό τῆς ε' ὠδῆς ὁ ὑμνογράφος ἀναφέρεται στόν τρόπο πού βίωσε ὁ προφήτης Ἡσαΐας βλέποντας ὀραματικά τόν Θεό μέ ἀνθρώπινο σῶμα:

*Ὡς εἶδεν Ἡσαΐας συμβολικῶς,
ἐν θρόνῳ ἐπηρμένῳ Θεόν,
ὕπ' Ἀγγέλων δόξης δορυφορούμενον,
Ὡ τάλας ἐβόα, ἐγώ!
Πρὸ γὰρ εἶδον σωματούμενον Θεόν,
φωτὸς ἀνεσπέρου, καὶ εἰρήνης δε-
σπύζοντα.*

Στά τροπάρια τῆς ὠδῆς πού ἀκολουθοῦν διευκρινίζεται ὅτι μόλις ὁ Συμεών ἀντίκρουσε τό θεῖο βρέφος στήν ἀγκαλιὰ τῆς Παναγίας ἀντιλήφθηκε πῶς βρίσκειται μπροστά στόν ἴδιο Θεό πού εἶχε ἀποκαλυφθεῖ στόν προφήτη Ἡσαΐα: «Συνεὶς ὁ θεῖος πρέσβυς, τὴν προφανεῖσαν, πάλαι τῷ Προφήτῃ δόξαν, χερσὶ Λόγον βλέπων Μητρὸς κρατούμενον, ὦ χαίροις, ἐβόα Σεμνή, ὡς γὰρ θρόνος περιέχεις τόν Θεόν». Ἔτσι, στή θεὰ τοῦ σαρκωμένου Θεοῦ

νιώθει τόν ἴδιο τρόπο πού εἶχε βιώσει καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὅποτε ἀπευθυνόμενος στήν Θεοτόκο: «πῦρ, ἔφη, βαστάξεις Ἄγνη, βρέφος φρίττω ἀγκαλίσασθαι Θεόν». Ἀναθαρρεῖ ὅμως ἐνθυμούμενος τὴν καθαρτικὴ δύναμη τοῦ ἀνθρακα μέ τόν ὅποιο ὁ ἄγγελος ἐξάγνισε τόν προφήτη: «Ῥύπτεται Ἡσαΐας, τοῦ Σεραφίμ τὸν ἀνθρακα δεξάμενος, ὁ Πρέσβυς ἐβόα τῇ Θεομήτορι, σὺ ὡσπερ λαβίδι χερσὶ λαμπρύνεις με, ἐπιδοῦσα ὄν φέρεις, φωτὸς ἀνεσπέρου καὶ εἰρήνης δεσπύζοντα».

Ἡ σύγκριση τῶν ἀντιδράσεων τοῦ Συμεών κατὰ τὴ συνάντησή του μέ τό βρέφος Ἰησοῦ μέ ἐκεῖνες τοῦ προφήτη Ἡσαΐα κατὰ τό ὄραμα τῆς κλήσης του στηρίζεται στήν *Καينὴ Διαθήκη*, ὅπου γιὰ πρώτη φορά ταυτίζεται ὁ ἐμφανιζόμενος στόν προφήτη Θεός μέ τό δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὅπως χαρακτηριστικὰ σημειώνει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ἀναφερόμενος στήν ἀποστολή τοῦ προφήτη (Ἡσα 6:9-10), «Αὐτὰ τὰ εἶχε πεῖ ὁ Ἡσαΐας γιὰ τόν Ἰησοῦ: κι εἶχε μιλήσει ἔτσι γι' αὐτόν, ὅταν εἶδε τὴ δόξα του» (Ἰωα 12:41). Ἡ ταύτιση αὐτὴ δικαιολογεῖ τὴν ἐπιλογή ὡς δευτέρου ἀναγνώσματος τῆς γιορτῆς τῆς Ὑπαπα-

ντῆς τὴν περικοπή Ἡσα 6:1-12, ὅπου περιγράφεται τὸ μεγαλειῶδες ὄραμα τῆς κλήσης καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ προφήτη Ἡσαΐα.

Ἡ θέση τοῦ ὁράματος τῆς κλήσης καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ προφήτη Ἡσαΐα στό ἕκτο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου του, ἀντί τοῦ πρώτου, ὅπως θά ἦταν ἀναμενόμενο, ὀφείλεται προφανῶς στήν πρόθεση τοῦ τελικοῦ συντάκτη, ὁ ὁποῖος συγκέντρωσε καὶ ἐξέδωσε τίς προφητείες τοῦ Ἡσαΐα, νά ἐξηγήσει –ἐκθέτοντας μέ ἓνα εἶδος εὐρείας εἰσαγωγῆς τὴν ἀποστασία τοῦ Ἰσραήλ– τὴν ἀποστολή τοῦ προφήτη καὶ νά δικαιολογήσει τὸ ἀμετάκλητο τῆς ἀπόφασης τοῦ Θεοῦ νά ἀποστασιοποιηθεῖ ἀπὸ τὸν λαό του.

Ὁ Ἡσαΐας βλέπει τὸ ὄραμά του «τὴ χρονιά πού πέθανε ὁ βασιλιάς Ὀζίας» (6:1α). Τὸ ἔτος αὐτὸ σηματοδοτεῖ τὸ τέλος τῶν «καλῶν ἡμερῶν» γιὰ τὸ βασίλειο τοῦ Ἰούδα, καθὼς ὁ Ὀζίας (773-736 π.Χ.) ὑπῆρξε ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐπιτυχημένους, μετὰ τὸν Σολομώντα, ἡγεμόνες. Ἀμέσως μετὰ, ἡ ἔνταση τῆς ἐπεκτατικῆς πολιτικῆς τῶν Ἀσσυρίων πρὸς τὰ ἀνατολικά, θά ὀδηγήσει τὸ βόρειο βασίλειο τοῦ Ἰσραήλ σὴν καταστροφή καὶ τὸ νότιο βασίλειο τοῦ Ἰούδα σὲ μεγάλες περιπέτειες.

Ἡ περιγραφή τοῦ ὁράματος εἶναι συγκλονιστική. Ὁ Ἡσαΐας βλέπει «τὸν Κύριο νά κάθεται πάνω σὲ θρόνο μεγαλόπρεπο καὶ ὑπερυψωμένο· ὁ ναὸς ἦταν γεμάτος ἀπὸ τὴ δόξα του. Γύρω του στέκονταν σεραφίμ, πού τὸ καθένα εἶχε ἕξι φτεροῦγες· μέ τίς δύο κάλυπταν πλήρως τὸ πρόσωπό τους, μέ τίς ἄλλες δύο σκέπαζαν τὰ πόδια τους καὶ μέ τίς ἄλλες δύο πετοῦσαν. Καὶ φώναζαν τὸ

ἓνα στό ἄλλο λέγοντας: "Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος εἶναι ὁ Κύριος Σαβαώθ· ὅλη ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὴ δόξα του". Ἀπὸ τὴ φωνή πού ἔβγαζαν τινάχτηκε τὸ ὑπέρθυρο, καὶ ὁ ναὸς γέμισε καπνός» (6:1-4). Ἡ ἴδια εἰκόνα τῶν ἑξαπτέρυγων ὄντων πού φάλλουν τὸν τρισάγιο ὕμνο γύρω ἀπὸ τὸν θρόνο τοῦ Θεοῦ χρησιμοποιεῖται καὶ κατὰ τὴν περιγραφή τῆς οὐράνιας λειτουργίας ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως (4:8).

Ἀποτέλεσμα τῆς ψαλμωδίας τῶν σεραφίμ ἦταν νά τραντάζεται τὸ ὑπέρθυρο τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ καὶ τὸ οἶκημα νά γεμίσει καπνός. (6:4) Ὁ καπνός καὶ ἡ βίαιη ἀνατάραξη θυμίζουν τὴ συνάντηση τοῦ Μωυσῆ μέ τὸν Θεὸ στό ὄρος Σινᾶ (Ἐξο 19:18). Στὴ συνάντηση ἐκεῖνη ὁ Θεὸς εἶχε προειδοποιήσει τὸν Μωυσῆ γιὰ τὸν θανάσιμο κίνδυνο πού διατρέχει ὁ λαός ἂν ἐπιχειρήσει νά πλησιάσει γιὰ νά δεῖ τὸν Θεό (Ἐξο 19:21). Βλέποντας ὁ Ἡσαΐας ἀκόμα καὶ τὰ σεραφίμ νά ἔχουν καλυμμένα τὰ πρόσωπά τους ἀπέναντι στὸν Θεό, αἰσθάνεται ἀπειλημένος. Ἐχοντας καταγγεῖλει μέ ξεχωριστὴ δριμύτητα τὴν ἁμαρτωλότητα τῶν συμπατριωτῶν του, διαπιστώνει ξαφνικά, καθὼς ἔρχεται ἀντιμέτωπος μέ τὴν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ, ὅτι βρίσκει καὶ ὁ ἴδιος σὴν ἴδια κατάσταση: «εἶμαι ἄνθρωπος μέ χεῖλη ἀκάθαρτα καὶ κατοικῶ ἀνάμεσα σ' ἓναν λαό μέ χεῖλη ἀκάθαρτα» (6:5). Ἡ διαπίστωση αὐτὴ τὸν συντρίβει, ὁ Θεὸς ὅμως τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο πού βιώνει· ἓνα ἀπὸ τὰ σεραφίμ θά ἀγγίξει τὰ χεῖλη του μέ ἓνα ἀναμμένο κάρβουνο πού εἶχε πάρει ἀπὸ τὸ θυσιαστήριο καὶ θά τὸν διαβεβαιώσει ὅτι αὐτὸ «θά ἑξα-

φανίσει τίς ἀνομίες σου καί θά καθαρίσει ἐντελῶς τίς ἁμαρτίες σου» (6:6-7).

Παίρνοντας θάρρος ἀπό τόν ἐξαγνισμό του ὁ Ἡσαΐας καί ἐνθουσιασμένος πού γλύτωσε τόν θάνατο, ὅταν ὁ Θεός, ἀπευθυνόμενος στήν οὐράνια αὐλή του, ρωτᾷ «Ποιόν νά ἀποστείλω; Ποιός θά πάει στόν λαό αὐτόν;» προσφέρεται αὐθόρμητα ὡς ἐθελοντής, χωρίς κἄν νά ρωτηθεῖ γιά τό εἶδος τῆς ἀποστολῆς: «Ἐγώ εἶμαι ἐδῶ· στείλε ἐμένα» (6:8).

Ἡ ἀποστολή πού ἀναθέτει ὁ Θεός στόν Ἡσαΐα φαίνεται ἀσυνήθιστη. Δέν ζητᾷ ἀπό τόν προφήτη νά κηρύξει μετάνοια οὔτε νά προειδοποιήσῃ τόν λαό γιά κάποια ἐπιχειρήσιμη καταστροφή, ἀλλά νά ἐξαγγεῖλῃ τήν καταδικαστική του ἐτυμηγορία: «... γιά νά μή δοῦνε μέ τά μάτια τους κι ἀκούσουν μέ τ' αὐτιά τους καί καταλάβουν μέσα τους βαθιά, καί ἐπιστρέψουνε σ' ἐμένα καί τούς γιατρέψω» (6:9-10). Ἡ ἄρνηση τοῦ Θεοῦ νά παρέμβῃ θεραπευτικά ὑπέρ τοῦ λαοῦ του ξαφνιάζει τόν Ἡσαΐα, ὁ ὁποῖος τό μόνο πού μπορεῖ νά κάνει εἶναι νά θέσει τό ἐρώτημα: «Ὡς πότε Κύριε;», γιά νά πάρῃ μιᾶ ἀπάντηση πού δείχνει τό ἀμετάκλητο τῆς ἀπόφασης τοῦ Θεοῦ: «Ὡστόσο οἱ πόλεις ἐρημώσουν ἀπό κατοίκους, κι ἀδειάσουνε τά σπίτια ἀπό ἀνθρώπους, κι ἡ χώρα ἀπομείνει ἔρημη» (6:11).

Μιά τόσο σκληρή ἀπόφαση προκαλεῖ ἴσως ἔκπληξη στόν ἀναγνώστη, γίνεται

ὅμως κατανοητή ὅταν διαβάσει κανεῖς προηγουμένως τά πέντε πρῶτα κεφάλαια τοῦ βιβλίου, ὅπου ἐκτίθεται μέ ἰδιαίτερα παραστατικό τρόπο ὄχι μόνον τό μέγεθος τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἰσραήλ ἀπό τόν Θεό, ἀλλά καί ἡ ἄρνησή του νά ἐπιστρέφῃ. Ὁ Θεός διαπιστώνει ὅτι ἡ ἄρνηση αὐτή δέν ὀφείλεται σέ ἀδυναμία τοῦ λαοῦ νά κατανοήσῃ τό πρόβλημα ἀλλά σέ συνειδητή ἐπιλογή: «Γιατί ἔγινε νωθρή ἡ καρδιά αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, καί βαριακοῦν τ' αὐτιά τους, καί κλείνουν νυσταλέα τά μάτια τους· γιά νά μή δοῦνε μέ τά μάτια τους κι ἀκούσουν μέ τ' αὐτιά τους καί καταλάβουν μέσα τους βαθιά, καί ἐπιστρέψουνε σ' ἐμένα καί τούς γιατρέψω» (6:10). Ἔτσι, ὁ μόνος τρόπος θεραπείας πού ἀπομένει εἶναι ἡ ἀλλαγὴ στό σχέδιο τοῦ Θεοῦ. Αὐτή τήν ἀλλαγὴ ἐπισημαίνει ὁ ἀπόστολος Παῦλος στόν τελευταῖο λόγο του πρὸς τούς συμπατριῶτες του στή Ρώμη, ὑπενθυμίζοντάς τους τήν προφητεία τοῦ Ἡσαΐα: «Μάθετε, λοιπόν, ὅτι ὁ Θεός ἔστειλε τή σωτηρία αὐτή στοὺς ἐθνικούς. Αὐτοὶ θ' ἀκούσουν τώρα!» (Πρα 28:25-28). Τήν ἴδια ἀλλαγὴ βλέπει νά ἔρχεται καί ὁ δίκαιος Συμεών, ὅταν εὐλογώντας τήν Παναγία τῆς ἐπισημαίνει: «Αὐτός θά γίνῃ αἰτία νά καταστραφῶν ἢ νά σωθῶν πολλοὶ Ἰσραηλίτες. Θά εἶναι σημεῖο ἀντιλεγόμενο, γιά νά φανερωθῶν οἱ πραγματικές διαθέσεις πολλῶν.» (Λου 2:34-35).

Edward Dodwell, Ὁ Παρθενώνας τόν καιρὸ τῆς τουρκοκρατίας, ἀπὸ τό βιβλίό του Views in Greece, (Λονδίνο 1821)

Τό νόημα τῆς διάνοιξης τῶν οὐρανῶν, τῆς περιστεράς καί τῆς φωνῆς ἐξ οὐρανοῦ κατά τή Βάπτισι τοῦ Ἰησοῦ

Ἰωάννη Καραβιδόπουλου
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ Α.Π.Θ.

«*Ἦνεώχθησαν αὐτῶ οἱ οὐρανοὶ καὶ εἶδεν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστεράν ... οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός*» (Ματθ. 3, 16-17)

Τὴν βάπτισι τοῦ Ἰησοῦ διηγῶνται οἱ τρεῖς Συνοπτικοὶ Εὐαγγελιστῆς (Μάρκ. 1,9-11. Ματθ. 3,13-18. Λουκ. 3, 21-22) καὶ ἐμμέσως πλὴν σαφῶς ἀναφέρεται σέ αὐτήν ὁ Ἰωάννης (Ἰω. 1,29-34). Τὰ βασικά στοιχεῖα πού ἀπαντοῦν σέ ὅλες τῖς διηγήσεις τῶν Εὐαγγελιστῶν εἶναι τρία: ἡ διάνοιξι τῶν οὐρανῶν, ἡ κάθοδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μέ μορφῆ περιστεράς στὸν βαπτιζόμενο Ἰησοῦ καὶ ἡ ἐξ οὐρανῶν φωνή τοῦ Θεοῦ Πατέρα.

1. Ποιό εἶναι τό νόημα τῆς διάνοιξης τῶν οὐρανῶν; Μή ἔχοντας ἁμαρτίες νά ὁμολογήσει, ὅπως οἱ ἄλλοι βαπτιζόμενοι, ὁ Ἰησοῦς βγήκε «εὐθύς» ἀπό τό ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ, κι ἐνῶ ἔβγαινε «ἰδοὺ ἠνεώχθησαν αὐτῶ οἱ οὐρανοί». Ἡ διάνοιξι τῶν οὐρανῶν, γνωστό θέμα τῆς ἀποκαλυπτικῆς φιλολογίας τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, δηλώνει μέ παραστατικό τρόπο τὴν ἐπικοινωνία ἐπίγειου καὶ οὐράνιου κόσμου, κατά τὴν ὁποία «τὰ ἄνω τοῖς κάτω συνορτάζει, καὶ τὰ κάτω τοῖς ἄνω συνομιλεῖ» (κατά τό ποίημα Σωφρονίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, πού ἀναγινώσκειται στὸν Μ.

Ἁγιασμό τῆς ἐορτῆς τῶν Θεοφανείων). Δεδομένου ὅτι οἱ οὐρανοὶ παραμένουν κλειστοὶ καὶ μόνο σέ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις ἀνοίγουν, ἡ διάνοιξι τους κατά τὴ Βάπτισι τοῦ Ἰησοῦ ἐκφράζει, μέ τῖς παραστάσεις βέβαια τοῦ κοσμοειδώλου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὴν πραγματικὴ σχέση Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου πού ἐπιτυγχάνεται μέ τό ἔργο τοῦ Χριστοῦ. Τὴν ἴδια ἔννοια ἔχει καὶ τό σχίσσιμο τοῦ καταπέτασματος στὸν Ναό κατά τὴν ὥρα τῆς ἐκπνοῆς τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ (βλ. Μάρκ. 15,38. Ματθ. 27,51. Λουκ. 23,45). Τό καταπέτασμα πού χωρίζει τὸν Ναό ἀπό τὰ ἅγια τῶν ἁγίων δέν χρειάζεται πλέον, διότι ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ ἡ Ἀνάστασή του ἔκαναν προσιτό τὸν Θεό στὸν ἄνθρωπο.

2. Κατά τὴ διήγησι τῆς Βάπτισις τὰ τρία πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδας βρίσκονται ἐπὶ σκηνῆς: Ὁ Πατέρας ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Υἱόν, ὁ ὁποῖος βαπτίζεται ἀρχίζοντας ἔτσι τό μεσσιανικὸ ἔργο του, καὶ τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατέρχεται ἐπάνω του. Ἡ ὁρατὴ μορφὴ μέ τὴν

ὅποια κατέρχεται τό Ἅγιον Πνεῦμα ἀπό τόν οὐρανό δηλώνεται μέ τό «ὠσεὶ περιστέρα». Ἡ περιστέρα εἶναι, κατά τόν Μωσαϊκό νόμο, τό μόνο ἀπό τά πτηνά πού μπορεῖ νά προσφερθεῖ ὡς θυσία στό Ναό (βλ. Λευϊτ. 1,14) καί ἀποτελεῖ σύμβολο ἀκεραιότητος σύμφωνα μέ σχετικό λόγοιο τοῦ Ἰησοῦ (Ματθ. 10,16). Ἡ κάθοδος τοῦ Πνεύματος «ὠσεὶ περιστέρα» ἔχει, κατά τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἕνα βαθύτατο συμβολισμό, στηριγμένο σέ ἀντίστοιχο παράλληλο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὅπως στήν περίπτωση τοῦ Νῶε ἡ περιστέρα πού ἔφερε κλαδί ἐλιάς ὑπῆρξε ἄγγελος καλῆς εἰδήσης, γιατί δήλωσε τό τέλος τοῦ κατακλυσμοῦ (Γεν. 8,8-12), ἔτσι καί τώρα ἡ κάθοδος τοῦ Πνεύματος μέ τή μορφή περιστεῶς δηλώνει τό τέλος τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς ἁμαρτίας καί τήν ἔναρξη νέας ἐποχῆς γιά τήν ἀνθρωπότητα τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεσσία. «Τότε μέν», παρατηρεῖ ὁ ἱερός Χρυσόστομος, «ἀπό τήν κιβωτό βγάζει ἕναν ἄνθρωπο, ἐνῶ τώρα ὀλόκληρη τήν οἰκουμένη στόν οὐρανόν ἀνεβάζει, καί ἀντί κλάδου ἐλιάς φέρνει τήν υἰοθεσία στό γένος τῆς οἰκουμένης» καί συνεχίζει: «τότε πού τά πράγματα ἔφτασαν σέ ἀπόγνωση δόθηκε λύση καί διόρθωση, ἀλλά τότε μέ τιμωρία, τώρα ὅμως μέ τή χάρη καί τή μεγάλη δωρεά» (PG 57,205).

Ἐκφράζεται συνεπῶς μέ τήν περιστέρα ἕνα μήνυμα ἐλπίδας γιά τήν ἀνθρωπότητα, τό μήνυμα ὅτι ἔφτασε ἡ ὥρα τῆς ἀπελευθέρωσης ἀπό τή δουλεία στίς δυνάμεις τῆς φθορᾶς καί τῆς καταστροφῆς, ἔφτασε δηλαδή ἡ νέα ἐποχή, ἐποχή τοῦ Μεσσία, πού προαναγγέλλεται στήν Παλαιά Διαθήκη. Ὁ Θεοφύλακτος παρατη-

ρεῖ ὅτι ἡ παρουσία περιστεῶς τόσο στήν περίπτωση τῆς λήξης τοῦ κατακλυσμοῦ ὅσο καί στή Βάπτισις τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρεῖ ὅτι ἕνας καί ὁ αὐτός εἶναι ὁ Θεός τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης. Προφανῶς στρέφεται κατά αἰρετικῶν τῆς ἐποχῆς πού διατείνονταν τό ἀντίθετο.

3. Ἡ σύντομη διήγηση τῆς Βάπτισις τελειώνει καί συγχρόνως ἀποκορυφώνεται στή φωνή ἐξ οὐρανοῦ τοῦ Θεοῦ Πατέρα: «οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα». Ἡ ἐπιγραμματική αὐτή προσφώνηση τοῦ Θεοῦ Πατέρα πρὸς τόν Ἰησοῦ, σέ β' πρόσωπο κατά τίς διηγήσεις τοῦ Μάρκου καί τοῦ Λουκά, σέ γ' πρόσωπο κατά τόν Ματθαῖο, μᾶς φέρει στό νοῦ δύο κυρίως χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τό Ψαλμ. 2,7 («Υἱός μου εἰ σύ») καί τό Ἠσ 42,1 («Ἰσραὴλ ὁ ἐκλεκτός μου, προσεδέξατο αὐτόν ἡ ψυχὴ μου· ἔδωκα τὸ πνεῦμα μου ἐπ' αὐτόν...»). Τό δεύτερο τμήμα τῆς πατρικῆς προσφώνησης μᾶς θυμίζει τά ἄσματα τοῦ Πάσχοντος Δούλου τοῦ Θεοῦ ἀπό τό βιβλίο τοῦ προφήτη Ἡσαΐα. Μέ τή φωνή ἀπό τά οὐράνια σημειώνεται μιὰ σημαντική στιγμή στήν ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ καί στήν ἀποκάλυψη τοῦ προσώπου καί τῆς ἀποστολῆς του στόν κόσμο: Ἀναγνωρίζεται δημόσια ὁ Ἰησοῦς ὅτι εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, μιὰ ιδιότητα πού ὑπογραμμίζεται σέ ὅλους τους Εὐαγγελιστές ιδιαίτερα δέ στό Κατά Μάρκον Εὐαγγέλιο ἀπό τήν ἀρχή μέχρι τό τέλος του, ἀλλά καί σέ ὅλη τήν Καινή Διαθήκη.

Ὅπως ὁ βασιλιάς τοῦ Ἰσραὴλ μέ τά λόγια του Ψαλμοῦ 2,7 ἐνθρονίζεται καί ἀρχίζει τό ἔργο του, ἔτσι καί ὁ Ἰησοῦς ἀρχίζει τή δημόσια δράση του μέ τήν

ἀναγνώρισή του ὡς Υἱοῦ ἀπό τόν Θεό Πατέρα, δηλαδή μέ τήν ἐπίσημη διακήρυξη τῆς μεσσιανικῆς του ιδιότητας, γιατί τελικά τό «οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός» ἰσοδυναμεῖ μέ τό: Αὐτός εἶναι ὁ Μεσσίας. Ὅτι ὅμως δέν εἶναι ὁ πολιτικός ἐπίγειος Μεσσίας τῶν Ἰουδαϊκῶν προσδοκιῶν τῆς ἐποχῆς διαφαίνεται στό δεύτερο μέρος τῆς πατρικῆς φωνῆς: Ὁ Μεσσίας ἀναλαμβάνει τό δύσκολο ἔργο τοῦ Πάσχοντος Δούλου τοῦ Θεοῦ, ὅπως τό προβλέπει καί τό περιγράφει ὁ προφήτης

Ἡσαΐας (Ἡσ 42,1. 52,13-53,12), γιά τό ὅποιο ἐπανειλημμένως γίνεται λόγος στήν Καινή Διαθήκη καί τό ὅποιο ὀλοκληρώνεται μέ τό Πάθος, πού κατέχει κεντρική θέση σέ ὅλα τά Εὐαγγέλια. Ὁ θρόνος ἐπί τοῦ ὁποίου θά καθίσει ὁ Μεσσίας Ἰησοῦς θά εἶναι ὁ σταυρός, γιά τόν ὅποιο προετοιμάζεται ὁ ἀναγνώστης ἤδη ἀπό τά πρῶτα κεφάλαια τῶν εὐαγγελίων. Υἱός Θεοῦ καί Πάσχων Δούλος εἶναι δύο μεσσιανικοί τίτλοι πού θά συνοδεύσουν τόν Ἰησοῦ σέ ὅλο τό ἐπίγειο ἔργο του.

*Francesco Hayez, Πρόσφυγες ἀπό τήν Πάργα (1831),
Πινακοθήκη Tosio Martinengo, Μπρέσια (Ιταλία)*

Ἀνθρωπολογικές ἀνιχνεύσεις Ὁ Νεοπλατωνισμός (II)

Πρωτ. Ν. Ι. Λουδοβίκου
Καθηγ. Ἀνωτάτης Ἐκκλ. Ἀκαδημίας Θεσσαλονίκης

Ἐνας ἄλλος ὅρος βασικός στόν Πλωτῖνο εἶναι ὁ ὅρος ἄπλωσις, πού προέρχεται ἀπό τήν ἀπλότητα. Τό Ἔν εἶναι ἀπλοῦν. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος διά τῆς θεωρίας κινηθεῖ πρὸς τό Ἔν, γίνεται κι αὐτός ἀπλοῦς, περνάει δηλαδή σέ μιά κατάσταση ἀπλότητας, μή συνθετότητας, ἀπόλυτης καθαρότητας καί καθαρῆς νοητικότητας καί μέ τόν τρόπο αὐτό ἀποκτᾶ τό πραγματικό του εἶναι. Τί γίνεται ὅμως μέ αὐτόν τόν ἄνθρωπο πού συναντοῦμε κάθε μέρα, τόν δυστυχημένο ἢ κάποτε εὐτυχημένο καί πάντως θνητό καί βαθεῖα ταλαιπωρημένο ἄνθρωπο τῆς ζωῆς; Τί εἴμαστε ἐμεῖς καί πῶς ἀκριβῶς βρισκόμαστε στήν κατάσταση πού βρισκόμαστε;

Στό σημεῖο αὐτό, ὁ Πλωτῖνος ἀπαντᾷ πῶς ἐδῶ ἔχουμε νά κάνουμε μέ μία πτώση. Τό ἴδιο τό γεγονός τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μιά πτώση, τό εἶναι του, ἡ φύση του εἶναι μιά πτώση. Πτώση ἀπό τί; Ἀπό μιά κατάσταση ὑπερουράνιας περιαγωγῆς, ἀπό μιά κατάσταση ὑπερουράνιας περιπλάνησης, πού ἦταν μιά οὐρανοδρομία, μιά νοερά περιήγηση καί ἐνατένιση αὐτοῦ τοῦ Ἐνός. Στή συνέχεια ὅμως ἐκτυλίσσεται ἕνα δράμα, διότι, ὅπως λέει ὁ Πλωτῖνος, ὁ ἄνθρωπος «προσήγγισεν», πλησίασε στήν κατάσταση αὐτή, «ἄλλος εἶναι ἐθέλων», θέλοντας νά εἶναι κάτι ἄλλο.

Αὐτή ἡ θανάσιμη ἐτερότητα μιᾶς περιέργης νοσταλγίας γιά τήν ὕλη εἶναι οὐσιαστικά ἡ πτώση τοῦ ἀνθρώπου. Γιά τόν Πλωτῖνο, ἡ δημιουργία εἶναι ἡ πτώση πρὸς τήν κατάσταση τῆς σχέσης μέ τήν ὑλικότητα, διότι ἡ ὕλη ἀποτελεῖ οὐσιαστικά τό τέλος τῆς καθοδικῆς ὄντολογικῆς κλίμακας του. Ὅτι ἀπομένει σάν σκουπίδι μετά τό Ἔν, μετά τόν νοῦ καί μετά τήν ψυχή, ὅτι δέν μπορεῖ νά γίνει ψυχή εἶναι ἡ ὕλη, πού, κατά τόν Πλωτῖνο, εἶναι κάτι αἰσχρό, κάτι πού δέν μπορεῖ νά ἔχει τήν ὄντολογική δυνατότητα νά ἀντικρύσει τό Ἔν. Ἐπομένως ἡ ὕλη εἶναι ἀδιανόητο νά θεωρηθεῖ ὡς εὐτυχῆς κατάσταση. Ἡ πτώση στήν ὕλη εἶναι ἕνα μεγάλο κοσμικό ἀτύχημα. Ὁ ἄνθρωπος πέφτει μέσα στό μηδέν του καί μέ τόν τρόπο αὐτό ἀποκτᾶ πλέον μιά χαρακτηριστική ἀναπηρία. Ὁ Πλωτῖνος λέει ὅτι ἡ ἴδια ἡ ψυχή μέ τήν πτώση αὐτή διχάζεται σέ δύο εἶδη: ἕνα κομμάτι ἀνώτερης ψυχῆς κι ἕνα κομμάτι κατώτερης ψυχῆς.

Ἡ κατώτερη ψυχή εἶναι αὐτή πού συνδέεται μέ τό σῶμα, διότι πρέπει νά τό ζωοποιήσει. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀποκτήσει μιά ἐπιπρόσθετη ἐτερότητα, ἕνα μηδέν πού κουβαλάει πάνω του καί πρέπει νά τό συντηρήσει. Ἔτσι, ἡ μισή ψυχή ξοδεύει τήν ἐνέργειά της γιά νά συντηρεῖ αὐτό τό τεράστιο ὑλικό φορτίο, τό ὁποῖο εἶναι

οὕτως ἢ ἄλλως ἀνέλπιδο καί μηδενικό, παρά ταῦτα ὅμως, συνιστᾶ τό τίμημα τῆς τιμωρίας, διότι ὁ ἄνθρωπος παραπλανήθηκε ἀπό τή διαρκῆ θέα τοῦ Ἐνός. Ἡ ψυχὴ μέ τόν τρόπο αὐτό ἀποκτᾶ συναισθήματα καί ἐπιθυμίες.

Ἔτσι, τό κατώτερο μέρος τῆς παλιᾶς τριμεροῦς πλατωνικῆς διαίρεσης τῆς ψυχῆς, σέ θυμοειδές, ἐπιθυμητικό καί λογιστικό, βρίσκει τήν ἐξήγησή του καί τή συνέχειά του. Οἱ ἐπιθυμίες καί τά συναισθήματα εἶναι δεμένα μέ τό σῶμα, ἐπομένως ἐξ ὀρισμοῦ ἀποτελοῦν στοιχεῖα πτώσης. Δέν ταιριάζουν στό κέντρο τῆς ψυχῆς, στήν ἀνώτερη ψυχὴ, στό ἀνώτερο τμήμα τῆς πού εἶναι ὁ νοῦς. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά σταματήσει αὐτόν τόν μολυσμό πού ὑφίσταται ἀπό τό σῶμα, νά ἐπιχειρήσει τή μεγάλη ἀπόδραση πρὸς τό μέρος τοῦ ἀνώτερου τμήματος τῆς ψυχῆς, δηλαδή τοῦ νοῦ, καί νά ξαναβρεῖ τή θεωρία, τό ἀληθινὸ περιεχόμενο τῆς ζωῆς του.

Εἶναι, ὡστόσο φοβερό γιὰ ἕναν ὀλόκληρο πολιτισμό (καί ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐκεῖνη τή στιγμή εἶναι σέ παρακμῆ) νά θεωρεῖ πῶς τό εἶναι του καί ἡ καιρικότητά του, ὁ καιρὸς του, ὁ χρόνος του, εἶναι μιά πτώση· πῶς τό ἴδιο τό σῶμα του, τό συναίσθημά του μέ τό ὅποιο δημιουργεῖ τήν τέχνη καί κοινωνεῖ μέ τόν ἄλλον, ἡ ἐπιθυμία του μέ τήν ὁποῖαν οὐσιαστικά ἀναπτύσσει τό εἶναι καί τήν προσωπικότητά του εἶναι πτώση.

Ὁ ἄνθρωπος, λοιπόν, πρέπει νά ἐπιχειρήσει μιά μεγάλη ἔξοδο γιὰ νά μπορέσει νά κατευθυνθεῖ τελείως ἀφαιρετικά, πέρα καί πάνω ἀπ' ὅλα αὐτά, καί νά συναντήσει τό Ἔν. Ποιὸ Ἔν; Τό Ἔν τό ὁποῖον, «ἡμῶν οὐκ ἐφίεται», λέει ἀκόμα

πιὸ τραγικά ὁ Πλωτῖνος: τό Ἔνα, δέν μᾶς χρειάζεται, δέν μᾶς ἐπιθυμεῖ. Εἶναι ἡ ἀπόλυτη αὐτάρχεια, εἶναι τό κλεισμοστόν ἑαυτό του. Δέν ὑπάρχει τρόπος νά ἔρθουμε σέ ἐπικοινωνία μ' αὐτό τό ἀνευδεές Ἔν, μέ τή δική του θέληση. Ἡ θέληση εἶναι ἀπεγνωσμένα δική μας.

Ἐδῶ γεννιέται μιά βαθειὰ ἀγωνία, ἡ ὁποία διαποτίζει τήν πνευματικὴ ζωὴ. Εἶναι ἡ ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου νά βρεῖ, ἐξαιρώντας ἀπὸ τή ζωὴ του τό ἴδιο τό περιεχόμενό της, τό ἴδιο τό ψυχοβιολογικό στοιχεῖο της, μιά θεωρία καί νά κυνηγήσει τό Ἔν τό ὅποιο δέν τόν θέλει, δέν τόν ἀναζητᾶ, δέν τόν γνωρίζει. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ἀναγνωρίσω τό Ἔν καί οὐσιαστικά νά ἀποδώσει τό νόημα αὐτό στό εἶναι, διότι δέν εἶναι ποτέ σίγουρος ὅτι τό ἔχει στήν πραγματικότητα συναντήσει, ἀκριβῶς ἐπειδὴ τό ἴδιο δέν τόν ἀναζητᾶ.

Μέ τόν τρόπο αὐτό κορυφώνεται ἡ βαθειὰ ἀγωνία, πού ἄρχισε ἀπὸ τήν περίοδο τοῦ Ὁρφισμοῦ. Οἱ ἐπόμενοι φιλόσοφοι μετὰ τόν Πλωτῖνο – ὁ Ἰάμβλιχος, ὁ Πρόκλος κ.ἄ. – θά γίνουν ἐπιπλέον καί θεουργοί. Θ' ἀναζητήσουν μέσα σέ μαγικές τελετές κάθαρσης, τή δυνατότητα νά προσεγγίσει ἡ ψυχὴ αὐτό τό ἀκατάδεκτο Ἔν, διότι θ' ἀνακαλύψουν, ἐκτός τῶν ἄλλων, ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτὴ δέν εἶναι τόσο δυνατὴ ὅσο νόμισε ὁ Πλωτῖνος, δέν εἶναι καθαρὰ διανοητικὴ ἀνάταση, ἀλλὰ καί μιά μεγάλη διανοητικὴ ἔλλειψη. Θά διαπιστώσουν ὅτι εἶναι πολὺ πιὸ ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τήν κατώτερη ψυχὴ καὶ ἀπὸ τά πάθη της καί ὅτι εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο νά ἐλευθερωθοῦν τόσο εὐκόλα καί ν' ἀντικρύσουν τό Ἔν. Ὑπ' αὐτὴν τήν ἔννοια ἡ φιλοσοφία θά ἐκφυλιστεῖ σέ θεουργία.

Ἡ ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας, ΛΔ' Ἡ Θεανθρωπότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (β)

Δημήτρη Μαυρόπουλου

Ἡσχέση θεότητας καὶ ἀνθρωπότητας ὑπῆρχε στή βούληση τοῦ Θεοῦ πρὶν ἀπὸ τῆ δημιουργία τοῦ κόσμου. Αὐτή ἡ θεία βούληση χαρακτηρίζεται ὡς κεκρυμμένο μυστήριο, τό ὁποῖο τελικά ἀποκαλύφθηκε μέ τό ἔργο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (ἐνανθρώπηση, διδασκαλία, ἐνέργειες, πάθος, Ἀνάσταση καί Ἀνάληψη), ἥ, ὅπως ὑπογραμμίζει ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἐνός μυστηρίου «προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων» (Α' Πέτρ. 1,20). Εἰδικά στό εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννη προβάλλεται αὐτή ἡ προαιώνια βούληση τοῦ Θεοῦ νά δημιουργήσει τόν ἄνθρωπο μέ προορισμό τῆ σχέση θεότητας καί ἀνθρωπότητας, πού περιγράφεται ὡς σάρκωση τοῦ προαιώνιου (ἄρα καί πρὸ τῆς Δημιουργίας) Λόγου (καί Υἱοῦ) τοῦ Θεοῦ: «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καί ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καί Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καί χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. [...] Καί ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καί ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καί ἀληθείας» (Ἰωάν. 1,1-3,14). Στὴν ἀρχιερατικὴ του μάλιστα προσευχή, πρὸ τοῦ πάθους, ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς θά ἐπισημάνει αὐτή τὴν προ-

αἰώνια ἀλήθεια: «Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμί ἐγὼ κάκεινοι ὣσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσιν τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν δέδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου» (Ἰωάν. 17,24). Πρόκειται βέβαια γιὰ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν ἐνανθρωπήσαντα Λόγο τοῦ Θεοῦ, πού ἤδη εἶναι παρῶν στή θεία βούληση καί πρὶν ἀκόμη ἀπὸ τῆ δημιουργία τοῦ κόσμου. Γι' αὐτό καί ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος νοεῖται ὡς τό «πρότυπο» μέ βάση τό ὁποῖο δημιουργήθηκε ὁ ἄνθρωπος.

Εἶναι σημαντικό νά ἔχουμε πάντοτε ἐνώπιόν μας τὴν προοπτικὴ τῆς θέωσης τοῦ ἀνθρώπου, κατάσταση πού θεωρεῖται ὡς ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ, καί πού ἐνεργεῖται μέ τὴ συνεργασία Θεοῦ καί ἀνθρώπου. Αὐτὴ τὴν προοπτικὴ ἀνέδειξε (καί ἀναδεικνύει) σχεδόν ὡς μονοσήμαντὴ ἢ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως διατυπώνεται ἀπὸ τὸν Μέγα Ἀθανάσιο («αὐτὸς [ὁ Υἱὸς] υἱοποίησεν ἡμᾶς τῷ Πατρί, καί ἐθεοποίησε τοὺς ἀνθρώπους γενόμενος αὐτὸς ἄνθρωπος. [...] γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα μᾶλλον ἡμᾶς θεοποιήσῃ», *Κατὰ Ἀρειανῶν* 1, 38 καί 39, PG 26, 92B καί C), καί ὅπως ἐπίσης τονίζουμε στή λατρευτικὴ μας παράδοση («Σωματοῦται ὁ Λόγος ἐν μήτρᾳ σου, καί δι' εὐσπλαγχνίαν γνωρίζεται ἄνθρωπος, ἵνα Θεὸν τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάσῃται, Κόρη

πανάμωμε», σύμφωνα με τὸ Θεοτοκίο τῆς στ' ὠδῆς τῆς 22^α Νοεμβρίου, ἢ «ἄνθρωπος γίνεται Θεός, ἵνα Θεὸν τὸν Ἀδὰμ ἀπεργάσῃται», σύμφωνα μὲ τὸ Δοξαστικὸ τῶν Αἰνῶν τῆς ἐορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ).

Κατὰ τὸν ἅγιο Μάξιμο τὸν Ὁμολογητῆ, ὁ Θεὸς μᾶς δημιούργησε γιὰ νὰ κοινωνήσουμε μαζί του καὶ νὰ γίνουμε μέτοχοι τῆς αἰώνιας ζωῆς του, ὥστε νὰ γίνουμε ὅμοιοι μὲ αὐτόν κατὰ τὴ θέωση πού μᾶς χαρίζει, τονίζοντας ὅτι γι' αὐτὸ τὸν λόγο δημιουργήθηκαν τὰ ὄντα καὶ ὁ σκοπὸς τῶν ἐνεργειῶν τους («Εἰς τοῦτο γὰρ ἡμᾶς καὶ πεποίηκεν, ἵνα γενώμεθα θείας κοινωνοὶ φύσεως, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀϊδιότητος μέτοχοι· καὶ φανῶμεν αὐτῷ ὅμοιοι κατὰ τὴν ἐκ χάριτος θέωσιν· δι' ἣν πᾶσά τε τῶν ὄντων ἡ σύστασίς ἐστι καὶ ἡ διαμονή, καὶ ἡ τῶν μὴ ὄντων παραγωγὴ καὶ γένεσις», Ἐπιστολὴ δ', Πρὸς Κωνσταντῖνον σακελλάριον, PG 91, 609C).

Ἡ πραγματοποίηση αὐτῆς τῆς προοπτικῆς ἀναδεικνύει τὸ περιεχόμενο τῆς μέριμνας καὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, μὲ τὴν παρουσία καὶ τὴν ἐνδυνάμωση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μᾶς παιδαγωγεῖ καὶ μᾶς ὀδηγεῖ στὴ σχέση μὲ τὸν Χριστό. Καὶ ναὶ μὲν τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας ἐνεργεῖ τὴ σωτηρία ἐκάστου πιστοῦ, ὑπόκειται ὅμως ἡ καθολικὴ μέριμνά της γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ὅλης δημιουργίας τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου θεία ἐπαγγελία τῆς ἀποκατάστασης καὶ τῆς ἐγκρίστωσης ὅλης τῆς κτίσεως, μιᾶς κατάστασης πού ἐγκαινιάσθηκε μὲ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ πού κατευθύνεται στὴν τελικὴ ἐγκαθίδρυση τῆς θείας Βασι-

λείας, ὅταν ὁ Θεὸς θά εἶναι «τὰ πάντα ἐν πᾶσι», κατὰ τὴν εὐστοχὴ διατύπωση τοῦ ἀποστόλου Παύλου: «ἵνα ἡ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι» (Α' Κορ. 15,28).

Στὴν αὐγὴ τῆς ἱστορίας ὁ Θεὸς ζήτησε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο τὴ συνεργασία γιὰ νὰ ὀλοκληρώσει τὴ δημιουργία του, δηλαδή γιὰ νὰ ἀνυψώσει τὸν ἄνθρωπο στὸν τόπο τῆς θεότητος, στὴ θεία ὁμοίωση. Τότε ὁ ἄνθρωπος δὲν ὑπάκουσε στὴ θεία ὑπόδειξη, προτιμώντας νὰ ἀντλήσει ζωὴ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του ἀντὶ νὰ συνδεθεῖ μὲ τὴν πηγὴ τῆς αἰώνιας ζωῆς τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή τὸ λάθος του, διορθώθηκε μὲ τὴν ἐμφάνιση στὴν ὑπαρξὴ τῆς Παρθένου Μαρίας, ἡ ὁποία ὑπάκουσε στὴν κλήση τοῦ Θεοῦ νὰ συνεργαστεῖ γιὰ τὴν ἀνάδειξη τοῦ ἀνθρώπου σὲ εἰκόνα καὶ ὁμοίωση Θεοῦ.

Ὁ ἐρχομὸς στὴν ὑπαρξὴ τῆς Θεοτόκου ἐντάσσεται στὸ προαιώνιο σχέδιο τῆς θείας βούλησης γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ ὁμολογὸ τρόπο μὲ τὸ σχέδιο τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Ἰησοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ τὴ συνθήκη καταγράφει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός: «Σὲ [τὴν Μαρία] προγονοὺς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἀξίαν, ἠγάπησε, καὶ ἀγαπήσας προώρισε, καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε» (Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Θεοτόκου, PG 96, 672D). Καὶ συμπληρώνει ὁ ἅγιος Νικόλαος Καβάσιλας ὅτι ἡ συμπερασματικὴ ἀγιογραφικὴ διατύπωση ὅτι ὅσα «ἐποίησε» ὁ Δημιουργὸς ἦταν «καλὰ λίαν» (βλ. Γέν. 1,31: «Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν»), ἀναφερόταν στὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας («Ὡστε ἐξεῖναι εἰπεῖν ὡς ἦν ὁ Θεὸς περὶ αὐτῶν ἐξήνε-

γκε ψῆφον καλὰ προσειπὼν καὶ καλὰ διαφερόντως εὐφημία τῆς Παρθένου» [Ὡστε μπορούμε νά ποῦμε πῶς ἡ κρίση πού διατύπωσε ὁ Θεός λέγοντας ὅτι τὰ δημιουργήματά του εἶναι καλὰ καὶ καλὰ λίαν, ἀποτελοῦσε ἐγκώμιο τῆς Παρθένου] (βλ. Νικολάου Καβάσιλα, *Ἡ Θεομήτωρ, Γ', Εἰς τὴν πάνδοξον Κοίμησιν τῆς [...] Θεοτόκου*, Ἔκδοσις [...] Εὐαγγελιστρίας Τήνου, Ἀθήναι 1968, σελ. 168-171). Ἡ συμφωνία τῆς Θεοτόκου νά δεχθεῖ τὴν «ἄνευ σποραῶς» σάρκωση τοῦ Λόγου, καὶ νά τὸν κυφορήσει, μέ τό «γένειτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου», θεωρεῖται «τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον». Ἡ ἴδια μάλιστα ἔχει πλήρη συνείδηση τοῦ κορυφαίου γεγονότος, ὅπως ἐκφράζεται στὸν χαιρετισμὸ τῆς πρὸς τὴν Ἑλισάβετ: «Ἴδου γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί» (Λουκ. 1,48).

Γνωρίζοντας ὅτι ἡ Παναγία εἶναι ἀληθῆς ἄνθρωπος, κατὰ πάντα ὅμοια μέ κάθε ἄνθρωπο, μπορούμε νά καταλάβουμε ὅτι δι' αὐτῆς μετέχει ὅλο τό ἀνθρώπινο γένος στό γεγονός τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Χριστοῦ. Αὐτό ἄλλωστε ὑπογραμμίζει ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος: «Ἀδελφὴ ἡμῶν ἢ Μαρία, ἐπεὶ καὶ πάντες ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἐσμεν» (*Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐπίκτητον Κορίνθου*, PG 26, 1061B), καὶ τό ἴδιο ἐπιβεβαιώνει ἡ λειτουργικὴ μας παράδοση: α) «Μακαρία σὺ εἶ (εἶσαι) ἄχραντε κόρη, Ἀδάμ τοῦ γηγενοῦς θυγάτηρ», κατὰ τό δογματικὸ Θεοτοκίο τοῦ γ' ἤχου, ἢ β) «Δεῦτε [...] τὴν Παναγίαν Παρθένον καὶ Θεοτόκον ἀνευφημήσωμεν, τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας τὸ χωνευτήριον», κατὰ τό ἀνάλογο Θεοτοκίο τοῦ πλ. β' ἤχου.

Ὀνομάζουμε λοιπὸν τὸν Χριστὸ Νέο Ἀδάμ, γιατί ὁ ἴδιος ἐγκαινιάζει μιά νέα ἀνθρωπολογία. Εἶναι ἓνας νέος ἄνθρωπος, κατὰ πάντα βέβαια ὅμοιος μέ τὸν παλαιό, χοϊκός καὶ αὐτός ὅπως ὁ παλαιός, ἀλλὰ ἐγχριστωμένος, ἐνθεωμένος λόγω τῆς ὑποστατικῆς ἔνωσης θείας καὶ ἀνθρώπινης φύσης. Καὶ αὐτός ὁ Νέος Ἀδάμ ἀποκαθιστᾷ τό ἔργο τοῦ Πατέρα. Καὶ ὀνομάζουμε τὴν Παναγία Νέα Εὐα, γιατί προσήγαγε διὰ τοῦ ἑαυτοῦ τῆς τό ἀνθρώπινο γένος γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ ἀπ' ἀρχῆς σκοποῦ τῆς θείας δημιουργίας, τῆ θέωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι δικαιώνεται ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου στὰ πρόσωπα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς Παναγίας.

Μένει νά ἀπαντήσουμε στό ὑποθετικὸ ἐρώτημα, ἂν θὰ ἐνσαρκωνόταν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ στὴν περίπτωση πού ὁ ἄνθρωπος δέν ἀποτύγχανε. Οἱ Πατέρες ἀπαντοῦν, ναί, συμπληρώνοντας ὅτι τότε δέν θὰ μιλούσαμε γιὰ ἐνανθρώπηση τοῦ Λόγου ἀλλὰ γιὰ ἐνθέωση τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ στίς δύο περιπτώσεις θὰ εἶχαμε ἔνωση τοῦ κτιστοῦ μέ τό ἄκτιστο στό πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ. Ἡ ἐνανθρώπηση λοιπὸν δέν γίνεται ἐπειδὴ ἀπέτυχε ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δέν προσκόμισε τὴν κτίση καὶ τὸν ἑαυτό του ἐνθεωμένα στὸν Υἱὸ τοῦ Πατρός. Δέν εἶναι αἰτία τῆς ἐνανθρώπησης ἢ πτώση τοῦ ἀνθρώπου – ἢ ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ (ἢ ἢ ἐνθέωση τοῦ ἀνθρώπου) θὰ γινόταν οὕτως ἢ ἄλλως. Αὐτό πού διαφέρει εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἐνανθρώπησης. Ὑπῆρξε αὐτός ὁ τρόπος, ἐπειδὴ ὑπῆρξε ἡ ἀποτυχία.

Οι συμβολισμοί στην τάξη του Έωθινού Εὐαγγελίου

Παναγιώτη Ί. Σκαλτσῆ

Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Ἑρώτηση: Τίς Κυριακές στήν Ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου ἀναγινώσκεται ὡς γνωστόν τό Ἐωθινό Εὐαγγέλιο. Ποιοί συμβολισμοί ἀναδεικνύονται μέσα ἀπό αὐτή τή λειτουργική τάξη καί παράδοση;

Γ.Θ.

Κατά τήν ἀρχαία τάξη ἡ θέση τοῦ Ἐωθινού Εὐαγγελίου, τῆς ἀναστάσιμης δηλαδή περικοπῆς πού ἀναγινώσκεται στούς Ὁρθρούς τῶν Κυριακῶν, ἦταν πρῖν ἀπό τούς Κανόνες. Συγκεκριμένα μετά τούς ἀναβαθμούς ἤ τό πρῶτο ἀντίφωνο τοῦ δ' ἤχου κατά τίς ἑορτές ψάλλονταν τά δύο προκείμενα καί ἀκολουθοῦσαν τό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα, τό «Ἀνάστασιν Χριστοῦ...», ὁ πεντηκοστός ψαλμός, ἡ εἰδική συναπτή «Σῶσον ὁ Θεός...» καί οἱ Κανόνες¹.

Στήν τάξη τοῦ ἀσματικοῦ ἐνοριακοῦ τυπικοῦ, τό Εὐαγγέλιο διαβάζεται στό τέλος τῆς Ἀκολουθίας καί μάλιστα ἀπό ἄμβωνος². Κάτι ἀνάλογο διασώζεται στόν Ὁρθρο τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Στά νεότερα χρόνια, μέ πρωτοβουλία τῶν Πρωτοψαλτῶν Κωνσταντίνου³ καί Γεωργίου Βιολάκη⁴, ἡ τάξη τοῦ Ἐωθινού Εὐαγγελίου μετατέθηκε μετά τούς Κανόνες, γιά πρακτικούς-ποιμαντικούς λόγους, προκειμένου ὁ λαός νά παρευρίσκεται στόν Ναό καί νά ἀκούει τό τόσο σημαντικό στοιχεῖο τοῦ Ὁρθρου, ὅπως εἶναι τό ἀναστάσιμο Εὐαγγέλιο. Ἡ ἐξέλιξη ὁμως αὐτή ἔχει χα-

ρακτηρισθεῖ «περίεργη» καί ἀδόκιμος⁵, καινοφανῆς καί αὐθαίρετος⁶. Καί τοῦτο διότι προκάλεσε μεγάλη ἀταξία μέ τόν χωρισμό τοῦ Εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος ἀπό τούς ἀναβαθμούς καί τά δύο προκείμενά του, τήν ἐνιαία δηλαδή ἀσματική ὁμάδα τοῦ μοναχικοῦ Ὁρθρου.

Στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξε ἰδιαίτερος προβληματισμός καί ἐνδιαφέρουσα συζήτηση γιά τό θέμα αὐτό στό πλαίσιο τῶν λειτουργικῶν Συνεδρίων⁷, μέ ἀποτέλεσμα ἡ ἀνάγνωση τοῦ Ἐωθινού Εὐαγγελίου νά ἐπανέλθει στήν παραδοσιακή τῆς θέση, δηλαδή μετά τούς ἀναβαθμούς⁸. Σέ κάθε περίπτωση κατὰ τή διαδικασία ἀνάγνωσης αὐτοῦ τοῦ ἀναστασίμου Εὐαγγελίου ἀναδεικνύονται σπουδαῖοι συμβολισμοί Χριστοκεντρικοῦ περιεχομένου. Ἡ ἀντίληψη ὅτι τά γεγονότα τῆς ταφῆς καί τῶν ἐμφανίσεων τοῦ Κυρίου πρέπει νά ἀναπαρίστανται εἶναι πολύ παλαιά, ἀναγόμενη στούς 4^ο καί 5^ο αἰῶνες. Ἡ πορεία τότε τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ μέ ἐπικεφαλῆς τόν Ἐπίσκοπό του στόν Πανάγιο Τάφο, γιά τήν ἀνάγνωση τοῦ ἀναστασίμου Εὐαγγελίου, συμβόλιζε

τή μετάβαση τῶν μυροφόρων «ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου» (Μάρκ. 16,2), «φέρουσαι ἃ ἠτοίμασαν ἀρώματα» (Λουκ. 24,1. Πβ. Ματθ. 28, 1-8).

Ὁ ἱερέας μέχρι σήμερα φορᾷ λευκὰ ἄμφια, διότι καὶ ὁ ἄγγελος πού ἐκήρυξε στίς μυροφόρες τὴν Ἀνάσταση φοροῦσε ἕνδυμα «λευκὸν ὡσεὶ χιῶν»⁹. Ὅπως ἐπίσης ὁ ἄγγελος ἀνήγγειλε στίς μυροφόρες τὸ «ἠγγέρθη οὐκ ἔστιν ὧδε» (Μάρκ. 15,5-6) καθήμενος «ἐν τοῖς δεξιῶς» (Μάρκ. 15,5-6) τοῦ μνημείου, ἔτσι καὶ ὁ ἱερέας διαβάζει τὸ Εὐαγγέλιο στεκόμενος στὰ δεξιὰ τῆς Ἁγίας Τραπέζης¹⁰. Ὁ ἀσπασμὸς πού ἀκολουθεῖ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ψαλμωδίας τοῦ 50^{ου} ψαλμοῦ παραπέμπει στὸν ἀσπασμὸ πού γίνεται τὸ Πάσχα¹¹ καὶ βιβλικὰ στηρίζεται στὴν μετὰ τὴν Ἀνάσταση προσκύνηση τοῦ Κυρίου ἀπὸ τίς μυροφόρες¹².

Σύμφωνα μὲ τὸ Τυπικὸ ἐάν στίς Κυριακὲς συμπέσει Δεσποτικὴ ἢ ἄλλη μεγάλη ἑορτὴ, τότε ἀντὶ τοῦ Ἑωθινοῦ Εὐαγγελίου λέγεται τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ὁρθρου τῆς ἑορτῆς, μετὰ, βεβαίως, τοὺς ἀναβαθμοὺς, τοῦ ἱερέως ἐστραμμένον πρὸς δυσμὰς¹³.

Αὐτὸ ὅμως δὲν ἰσχύει γιὰ τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ, ἢ ὅποια καίτοι Δεσποτικὴ ἑορτὴ, διατηρεῖ τὸν ἀναστάσιμο χαρακτήρα της. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ τάξη τοῦ Ἑωθινοῦ γίνεται κατὰ τὴν ἀρχαία παράδοση, δὲν διαβάζεται δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ὠραία Πύλη, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ δεξιὰ τῆς Ἁγίας Τραπέζης¹⁴.

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τὸν ἀσπασμὸ τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ Τυπικὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας παραγγέλλει νὰ μὴ γίνεται κατὰ τίς Δεσποτικὲς καὶ Θεομητορικὲς ἑορτὲς πού πέφτουν Κυριακὴ, διότι τότε ὁ 50^{ος} Ψαλμὸς λέγεται χύμα. Μὲ τὴ σύσταση αὐτὴ διαφωνεῖ ὁ Γεώργιος Ρήγας στηριζόμενος στὴ διάταξη τοῦ Τυπικοῦ τοῦ Ἁγίου Σάββα, ὅπου διατυπώνεται μὲ σαφήνεια ὅτι τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἑορτῆς ψάλλεται ὁ πεντηκοστός ψαλμὸς καὶ τούτου ψαλλομένου γίνεται ὁ συνήθης ἀσπασμὸς τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἀνάλογη διάταξη ἔχει τὸ ἐν λόγῳ Τυπικὸ γιὰ ὅλες γενικὰ τίς Δεσποτικὲς ἑορτὲς πού πέφτουν ἡμέρα Κυριακὴ. Τότε «οὐδὲν τῶν ἀναστασίμων ψάλλομεν... εἰμὴ μόνον προσκυνοῦμεν τὸ Εὐαγγέλιον»¹⁵.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Ἰωάννης Μ. Φουντούλης, *Ἀπαντήσεις...*, τ. Β', Ἀθήνα: Ἀποστολικὴ Διακονία 1989, σ. 288. 2. Ἰωάννης Μ. Φουντούλης, *Ἀπαντήσεις...*, τ. Ε', Ἀθήνα: Ἀποστολικὴ Διακονία 2003, σ. 308. 3. Κωνσταντῖνος Πρωτοψάλτης, *Τυπικὸν Ἐκκλησιαστικὸν κατὰ τὸ ὄφος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας*, Κωνσταντινούπολη 1851, σ. 2. 4. Γεώργιος Βιολάκης, *Τυπικὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα χ.χ., σ. 368, σχ. 2. 5. Ἰωάννης Μ. Φουντούλης, *Ἀπαντήσεις...*, τ. Ε', σ. 308. 6. Γεώργιος Ρήγας (Οἰκονόμος), *Ζητήματα Τυπικοῦ* [Λειτουργικὰ Βλατάδων, 2], Θεσσαλονίκη 1999, σ. 54. 7. *Ἐρουρεῖν τὸ Εὐαγγέλιον. Ἡ Ἁγία Γραφή στὴν Ὁρθόδοξή Λατρεία. Πρακτικὰ Ε' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων* [Σειρὰ Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη -10], Ἀθήνα 2004, σ. 279-304. 8. Βλ. *Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, 2020. 9. *Ματθ.* 28,2 ἔξ. Ἦταν ντυμένος «ἐν λευκοῖς». *Μάρκ.* 16,5. *Ματθ.* 28,3 10. Ἰωάννης Μ. Φουντούλης, *Λειτουργικὴ*, τχ. Ε', *Ἀκολουθία τοῦ Νυχθημέρου*, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 116. 11. A. Dmitrievskii, *Opisanie...*, τ. I, σ. 558. 12. *Ματθ.* 28, 9. Βλ. καὶ Ἰωάννης Μ. Φουντούλης, *Λογικὴ Λατρεία*, Ἀθήνα: Ἀποστολικὴ Διακονία 1997, σ. 248. Τοῦ ἰδίου, *Ἀπαντήσεις...*, τ. Α', Ἀθήνα 1991, σ. 136-137. 13. *Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἁγίας Λαύρας τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Σάββα*, ἐπιμελεῖα τε καὶ σπουδῆ Σπυρίδωνος Ἱεροδιακόνου τοῦ Παπαδοπούλου, Βενετία 1771, σ. 214. Βλ. καὶ Γεώργιος Ρήγας (Οἰκονόμος), *Τυπικὸν* [Ἀνάλεκτα Βλατάδων 1], σ. 82. 14. Ἰωάννης Μ. Φουντούλης, *Ἀπαντήσεις...*, τ. Ε', σσ. 124-127 15. *Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἁγίας Λαύρας τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Σάββα*, σ. 214. Βλ. καὶ Γεώργιος Ρήγας (Οἰκονόμος), *Ζητήματα Τυπικοῦ*, σ. 53-54.

Κυριακή μετά τὰ Φῶτα

Πρωτ. Γεωργίου Δορμπαράκη
Ἐφημ. Ἱ. Ν. Ἁγίας Παρασκευῆς Καλλιπόλεως, Ἱ. Μ. Πειραιῶς

Ὁ καταβάς αὐτός ἐστίν καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρῶσῃ τὰ πάντα (Ἐφ. 4, 10)

Ὁ ἀπόστολος τῆς Κυριακῆς μετά τὰ Φῶτα συνιστᾷ σύνοψη τοῦ σκοποῦ τῆς ἐν Χριστῷ οἰκονομίας: ὁ Χριστός κατέβηκε στὸν κόσμον ὡς ἄνθρωπος, ὀλοκλήρωσε τὸ σωτηριῶδες ἐπὶ γῆς ἔργον Του, ἀναλήφθηκε στοὺς Οὐρανοὺς στέλνοντας τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο στοὺς ἀνθρώπους, ὥστε νὰ μπορέσουμε νὰ γίνουμε σάν κι Ἐκεῖνον. Τὰ λόγια τοῦ ἀποστόλου φανερώνουν τὴ θεότητα Αὐτοῦ καὶ συνεπῶς τὴν ἐγγύτητά Του σέ κάθε ὄν καὶ σέ κάθε ἄνθρωπο: «ἵνα πληρῶσῃ τὰ πάντα». Γιά νὰ γεμίσει μέ τὴν παρουσία Του τὸ σύμπαν. Ὁ Χριστός μέ ἄλλα λόγια εἶναι «ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν».

1. Ἡ πανταχοῦ παρουσία τοῦ Κυρίου δέν ἀποτελεῖ περιθωριακὴ σκέψη τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Συνιστᾷ τὴ βασικὴ ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ θεμέλιό της: ὁ Χριστός ἐκτός ἀπὸ ἄνθρωπος εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποιος βρίσκεται παντοῦ καὶ γεμίζει μέ τὴν παρουσία Του ὅλο τὸ σύμπαν. Δέν πρόκειται βεβαίως γιὰ μία φυσικοῦ τύπου παρουσία Του, ἕνα εἶδος πανθεισμοῦ γιὰ παράδειγμα (:ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ διαπερνᾷ καὶ συνέχει

τὰ πάντα ὅποτε τὸ κάθε τι εἶναι καὶ Θεός!), ἀλλὰ γιὰ τὴν πανσθενῆ καὶ πανάγαθη ἄκτιστη ἐνέργειά Του, ἡ ὁποία δημιουργήσε τὸν κόσμον, τὸν διακρατεῖ στὴν ὑπαρξὴ καὶ τὸν καθοδηγεῖ στὸν τελικὸ του προορισμό. «Ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα ἔκτισται». Κατὰ τὴ διατύπωση μάλιστα τοῦ μεγάλου Πατέρα ὁσίου Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ «πάντα ἀπέχει τοῦ Θεοῦ οὐ τόπῳ ἀλλὰ φύσει». Ἡ ἀπόσταση δηλαδὴ ὄλων τῶν κτισμάτων ἀπὸ τὸν Θεὸ δέν ἔχει τοπικὸ χαρακτήρα ἀλλὰ φυσικό: ἄλλη ἢ φύση τῶν κτισμάτων καὶ ἄλλη ἢ φύση τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ.

2. Εἶναι τόσο σημαντικὴ ἡ παραπάνω ἀλήθεια, ὥστε ὁ ἀπόστολος σέ ἄλλο σημεῖο τῆς ἴδιας ἐπιστολῆς (κεφ. 1) τὴν ἔχει ξανατονίσει: ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, «τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου», εἶναι ἡ πληρότητα δηλαδὴ ἐκείνου ὁ Ὅποιος μέ τὴν παρουσία Του γεμίζει πλήρως τὰ πάντα. Πρόκειται γιὰ συνέπεια αὐτοῦ ποῦ θεόπνευστα καταγράφει καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἤδη στὴν ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου του: «Πάντα δι' Αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ)

ἐγένετο καὶ χωρὶς Αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε». Πόσο ὁμορφα ἐπίσης ἡ Ἐκκλησία φάλλει τὴν ἀλήθεια αὐτὴ διὰ γραφίδος ἀγίου Ἀνδρέου Κρήτης στὸν Μεγάλο Κανόνα του: «ψυχὴ μου, ψυχὴ μου, ἀνάστα, τί καθεύδεις; Τὸ τέλος ἐγγίζει καὶ μέλλεις θορυβεῖσθαι. Ἀνάνηψον οὖν ἵνα φείσηταί σου, Χριστὸς ὁ Θεός, ὁ πανταχοῦ παρῶν καὶ τὰ πάντα πληρῶν».

3. Ἐννοεῖται βεβαίως ὅτι ἡ πανταχοῦ παρουσία τοῦ Κυρίου εἶναι ταυτοχρόνως πανταχοῦ παρουσία ὅλης τῆς Ἁγίας Τριάδος. Διότι ὁ ἓνας στή φύση Του καὶ τριαδικὸς στίς ὑποστάσεις Του Θεός ἔχει μία καὶ κοινὴ ἐνέργεια, ὅποτε ἡ πανταχοῦ παρουσία τοῦ Κυρίου εἶναι ἐξίσου πανταχοῦ παρουσία καὶ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, συνεπῶς καὶ ἡ ἐπίκληση στό κάθε πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος συνιστᾶ ἐπίκληση καὶ στά ἄλλα πρόσωπα. Ὅλος ὁ Θεός μας βρίσκεται ὡς ἐνέργεια μαζί μας καὶ δίπλα μας καὶ μέσα μας, ἔχοντάς μας στό κέντρο τῆς γεμάτης ἀπειρης ἀγάπης «καρδιάς» Του, κατὰ τὸ πατερικό λόγο «ὁ Πατὴρ δι' Ἰιοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ποιεῖ τὰ πάντα».

4. Ἡ καλλιέργεια τῆς αἴσθησης αὐτῆς τῆς πανταχοῦ παρουσίας τοῦ Θεοῦ μας ἀποτελεῖ καὶ τὴν προϋπόθεση τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ χριστιανοῦ. Χριστιανὸς χωρὶς τὴν αἴσθηση αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ προοδεύσει ὡς χριστιανός, ἀφοῦ οὔτε προσευχὴ μπορεῖ νὰ κάνει σωστά –ποῦ

νά στραφεῖ γιὰ προσευχὴ;– οὔτε μπορεῖ νὰ τηρήσει τίς ἐντολές τοῦ Χριστοῦ –«χωρὶς ἐμοῦ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν»– οὔτε πολλῶ μᾶλλον μπορεῖ νὰ νιώσει τὴν ταύτιση μέ τὸν Χριστό ὡς μέλος Του πού Τόν ἔχει ἐνδυθεῖ – «ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε». Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ αἴσθηση αὐτὴ τοῦ δίνει ἐκείνη τὴ δύναμη ἀπέναντι σέ κάθε δυσκολία, πού φθάνει στό ὄριο τῆς παντοδυναμίας. «Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν;». Καί: «πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ».

Ὁ κόσμος εἶναι ἀκατανόητος καὶ συνήθως μᾶς φοβίζει, ὅταν τὸν βλέπουμε ἔξω ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Κυρίου. Καὶ δικαίως. Διότι διαγράφοντας τὸν πανταχοῦ παρόντα Κύριο καὶ τὴν ἐνέργειά Του ἀφήνουμε δίοδο εἰσόδου στὸν πονηρό καὶ τίς καταστροφικὲς δυνάμεις του. Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ πνευματικὴ χαλάρωση δὲν συνιστᾶ μία ἀπλή στάση, ἀλλὰ κάθοδο καὶ ἀλλοίωση τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ φόβος ἔτσι γίνεται τὸ καθοριστικὸ γνώρισμα τῆς ψυχῆς ἐνός τέτοιου ἀνθρώπου. Ἀντιθέτως, δυναμώνοντας τὴν πίστη μας καὶ βλέποντας τὸν ἑαυτό μας καὶ τὸν κόσμο μέσα στὴν παντοδύναμη ἐνέργεια τοῦ Κυρίου, ὁ κόσμος γίνεται φιλικὸς καὶ κοντινός, κυριολεκτικὰ μέσο δοξολογίας τοῦ Θεοῦ, πού σημαίνει ὅτι μᾶς ὀδηγεῖ στὴν εὕρεση τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης. Ὅπου ὁμως ἀγάπη ἐκεῖ καὶ ὁ Θεός, ἐκεῖ καὶ ἡ σωτηρία μας.

Λεπτομέρεια ἀπὸ τὸν πίνακα τοῦ Ν. Γύζη, Τὸ κρυφὸ σχολεῖο (1885-1886)

Εισαγωγή στό Κανονικό Δίκαιο καί τήν Κανονική Οικονομία (ΙΓ΄) Ἡ δισχισλιετής ιστορική διαδρομή τῶν Ἱερῶν Κανόνων

Ἀρχιμ. Γρηγορίου Δ. Παπαθωμᾶ
Καθηγητοῦ Κανονικοῦ Δικαίου Θεολογικῆς Σχολῆς Ε.Κ.Π.Α.

«Αὕτη ἡ Βίβλος [τῶν Ἱερῶν Κανόνων] εἶναι ἡ μετὰ τὰς ἀγίας Γραφάς ἀγία Γραφή, ἡ μετὰ τήν Παλαιάν καί Καινήν Διαθήκην Διαθήκη. Τὰ μετὰ τὰ πρῶτα καί θεόπνευστα λόγια, δευτέρα καί θεόπνευστα λόγια. Αὕτη ἐστὶ τὰ αἰώνια ὄρια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες ἡμῶν».

(Πηδάλιον, «Προλεγόμενα», σ. ιστ΄).

«Τοὺς γὰρ τῶν προγεγενημένων ἱερῶν καί ἀγίων ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί τῶν Τοπικῶν, τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ δηλονότι συγκεκριημένων (ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἀποστόλων μέχρι τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐβασίλευσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει Βασίλειος ὁ Πορφυρογένητος), θεσμοὺς καί κανόνας, ὡς αὐτὰ τὰ ἅγια εὐαγγέλια δεχόμεθα, κατὰ τὸν β΄ τῆς Στ' ἀγίας καί Οἰκουμενικῆς Συνόδου κανόνα, καί τὴν γ' διάταξιν τοῦ β' τίτλου τῶν Νεαρῶν, ἐν ἧ εὐρίσκομεν, ὅτι δεῖ τοὺς κανόνας τῶν ἐπτὰ Συνόδων καί τὰ Δόγματα κρατεῖν ὡς τὰς θείας Γραφάς [...]. Δῆλον δὲ καί διατὶ τοὺς τῶν Ἱερῶν Συνόδων κανόνας ὡς τὰς θείας Γραφάς, ὅτι θεοφόρων ἀνδρῶν θεσμοὶ εἰσιν, οὓς ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς καί τοὺς Ἀποστόλους καί τοὺς Προφῆτας, οὕτω καί τοὺς διδασκάλους, καθὼς ὁ θεῖος Ἀπόστολος διδάσκει (Α' Κορ. 12, 28), οἱ καί θείῳ Πνεύματι ἐμπνευσθέντες ἐθέσπισαν τοὺς τοιούτους Κανόνας, ἵν' ἔχωμεν αὐτοὺς ὡς λύχνους φαίνοντας ἐν ἀύχμηρῷ τόπῳ (Β' Πέτρ. 1, 19), καθὰ καί τὰς θείας Γραφάς. Τὸ γὰρ διὰ τῶν Ἀποστόλων, ὡς προεῖρηται, λαλήσαν Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ αὐτὸ καί διὰ τῶν θεοφόρων Πατέρων λελάληκε, καί οὐχ ἕτερον».

(Ἀποκρίσεις τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τοὺς Ἀγγλικανοὺς ἀνωμότους [1716/25],

στόν τόμο Ἰω. Καρμίρη, *Τὰ Δογματικὰ καί Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τ. Β', Graz 1968, σελ. 808/[888]).

Ἡ διαδρομή πού ἀκολούθησαν οἱ Ἱε-
ροὶ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας στόν
ιστορικό χρόνο τῆς Ἀνθρωπότητας ὀλο-
κληρώνει στόν οὐδὸ τοῦ 21^{ου} αἰῶνα δύο
(2) πλήρως συμπληρωμένες χιλιετίες, μέ
χροιά κανονοθεσίας μίας χιλιετίας καί
μέ χρῶμα συνερμηνευτικῆς κανονολογί-

ας καί τύποις ἐκδόσεων Ἱερῶν Κανόνων
ἄλλης μίας χιλιετίας.

Ἡ Α' ἐκκλησιασική χιλιετία, ἡ ὁποία συ-
μπίπτει καί μέ τή συγκρότηση καί τόν
ιστορικό βίον τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ χι-
λιετία τῆς κανονογέννησης, τῆς κανο-
νοθέσπισης καί συνόλου τοῦ ἔργου τῆς

κανονοθεσίας της (1^{ος}-9^{ος} αι.). Σέ αυτήν, ως περιεχόμενο μέρος και συνέχεια τῆς τόσο εὐμορφα και ἔτυμολογικά ἀποκαλούμενης *Παράδοσης* (πού σημαίνει στήν ὄντολογική λειτουργία τῆς σκυταλοδρομίας) και ζῶης τῆς Ἐκκλησίας, ἀναδύθησαν οἱ Κανόνες αὐτοί, ὄχι ὡς νομικά κείμενα ἐνός «Νομικοῦ Σωματείου» Δημοσίου ἢ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, ἢ ἀκόμη και μιᾶς θρησκευτικῆς συσσωμάτωσης, ὅπως φαντάζει κάποιες φορές ἡ Ἐκκλησία σήμερα, ἀλλά ὡς καρπός μιᾶς διαχρονικῆς δισδιάστατης ἐμπειρίας τοῦ Ἐκκλησιακοῦ Σώματος στήν πορεία του πρὸς τὰ ὄντολογικά Ἔσχατα και τῆ Βασιλεία. Εἶναι κείμενα διόλου νομικά και αἰωνιστικά, ἀλλά, κατ' ἀναλογία και κατὰ συστοίχιση πρὸς τὰ λειτουργικά, τὰ βιβλικά και τὰ πατερικά-συνοδικά, κείμενα μέ ὄντολογικό περιεχόμενο και μέ σαφῆ ἐσχατολογικό προσανατολισμό. Δεδομένου ὅμως ὅτι αὐτά γεννήθηκαν μέσα στό ἱστορικό γίγνεσθαι τῆς Ἀνθρωπότητος, χαρακτηρίζονται ἀναπόφευκτα και ἀπό *ἱστορική συναφειακότητα*, ὅπως εἶναι κυρίαρχα ἢ γλώσσα, ἢ θεολογική δυναμική τοῦ Ἐκκλησιακοῦ Σώματος στή δεδομένη ἱστορική στιγμή, τό ἱστορικό πλαίσιο πού προκάλεσε τήν ἀνάδυσή τους, κ.λπ. Εἰδικώτερα, σχετικά μέ αὐτό τό τελευταῖο, θά ἦταν ἄδικο νά ἐμμείνουμε στήν ἱστορική ἐπίφαση πού ἐμφανίζει τό κάθε κανονικό κείμενο και νά ἀπωλέσουμε ἔτσι τῆ θεολογία πού, ὡς πυρήνας, ὑφίσταται συμπυκνωμένη πίσω ἀπό τόν κάθε Κανόνα, τόν χαρακτηριζόμενο ἀπό γλωσσική λακωνικότητα και ποιητική ἀφαίρεση, καθὼς και τῆ θεολογία ἐκείνη, πού διαπεραιώνεται σέ αὐτά τὰ

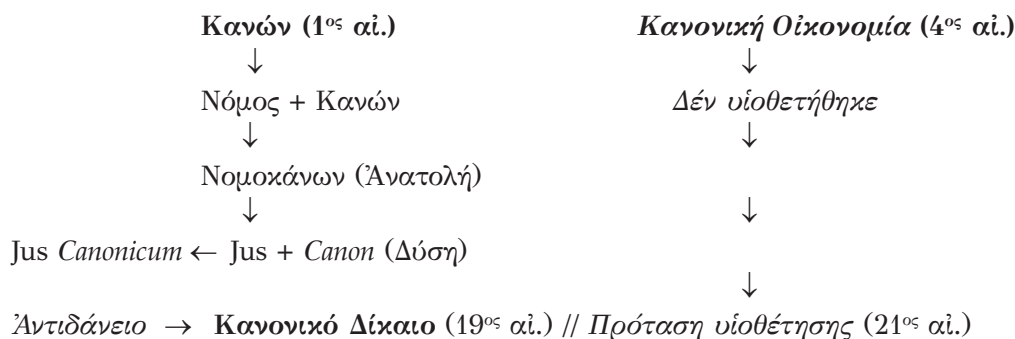
κανονικά κείμενα. Αὐτό τό τελευταῖο χαρακτηριστικό τους θά μπορούσε νά ἀποκληθεῖ, μέ ἕναν δάνειο ὄρο ἀπό τόν Μ. Βασίλειο, «κεκρυμμένος νοῦς» τῶν Ἱερῶν Κανόνων, ὅταν ὁ ἴδιος ἀναφέρεται σέ τέτοιου εἴδους ιδιώματα τῶν ἀναδυθέντων ἱστορικά κειμένων τῆς Ἐκκλησίας: «Τὸ γὰρ μὴ παρέργως ἀκούειν τῶν θεολογικῶν φωνῶν, ἀλλὰ πειρᾶσθαι τὸν ἐν ἐκάστη λέξει και ἐν ἐκάστη συλλαβῇ κεκρυμμένον νοῦν ἐξιχνεύειν, οὐκ ἀργῶν εἰς εὐσέβειαν, ἀλλὰ γνωριζόντων τὸν σκοπὸν τῆς κλήσεως ἡμῶν. [...]. Ἐπειδὴ δυσθῆρατος ἡ ἀλήθεια, πανταχόθεν ἡμῖν ἐξιχνευτέα»¹. Ἐάν αὐτό ἐξασφαλισθεῖ, ὡς κορυφαία προϋπόθεση στήν προσέγγιση τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, τότε τὰ ὑπόλοιπα χαρακτηριστικά πού ἀναδεικνύονται στήν προσέγγιση αὐτή καθίστανται εὐχερῶς εὐδιάκριτα και προφανῆ.

Ἡ Β' χριστιανική χιλιετία μᾶς διέσωσε μέσα ἀπό τίς πολυποίκιλες Κανονικές Συλλογές και μέσα ἀπό μία πληθώρα ἐκδοθέντων και ἐν πολλοῖς ἀνέκδοτων ἀκόμη Νομοκανόνων (10^{ος}-20^{ος} αι.)² τό κείμενο τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῆς Α' χιλιετίας ἀναλλοίωτο και ἀκέραιο, πέρα ἀπό κάποια ἀντιγραφικά (ὀπτικά ἢ ἀκουστικά) λάθη δευτερευούσης σημασίας στή χειρόγραφη ἀναπαραγωγή τους. Εἶναι ἀκριβῶς αὐτό τό κείμενο τῶν Ἱερῶν Κανόνων, πού παραμένει ἀδιάκοπα ἐνεργό μέσα στή δισχιλιετῆ Κανονική Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μέχρι τήν ἐποχή μας (21^{ος} αι.). Ἐν τούτοις, μία ὀρατῆ ἀλλοίωση – διότι ὑπάρχουν ἀρκετές, τόσο ἀδιόρατες ὅσο και παράπλευρες, ἀλλοιώσεις – πού ἔχει ὑποστῆ ἢ δισχιλιετῆς αὐτῆ Κανο-

νική Παράδοση έγκνεται στήν επίσημη όνοματοδοσία της: άντί τοῦ όντολογικά και πατερικά όρθου **Κανονική Οίκονομία** (καν. 1/Γρηγόριος Νύσσης-383), «ή παλιά άγαπημένη πού βρίσκειται σήμε-

ρα σέ ...ξένη όρολογική άγκαλιά» και σέ παρανάγνωση (contre-sens) μέ παραπλανητικές άποδόσεις, και άκούει στόν άτυχή άντιδάνειο και έναντιοφανή όρο «Κανονικό Δίκαιο» (sic).

Διαχρονική Ίστορική Έξέλιξη τοῦ όρου “Κανονικό Δίκαιο” (sic)

Προτεινόμενοι ένδεδειγμένοι Κανονικοί όροι

- Κανονική Παράδοση της Έκκλησίας
- **Κανονική Οίκονομία** (άγιος Γρηγόριος Νύσσης/καν. 1 (4^{ος} αϊ. μ.Χ.): ό κατ' έξοχήν ένδεδειγμένος όρος αῦτοῦ τοῦ γνωστικοῦ άντικειμένου)
- Κανονική Θεολογία (ή άθέατη και άχαρτογράφητη πλευρά τών Ίερών Κανόνων)
- *Consensus Canonum* (ύπάρχει, παρά τήν κάποιες φορές φαινομενική έναντιοφάνεια)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, «Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», κεφ. 1, § 2, PG, τ. 32, στ. 69B· πβ. καν. 91 και 92/Βασίλειος. 2. Τό γεγονός ότι ύπάρχουν ακόμη πολλοί άνέκδοτοι Νομοκάνονες πού βρίσκονται διάσπαρτοι και λησμονημένοι σέ διάφορα μέρη, άπετέλεσε τόν κύριο λόγο, για νά έγκαινιασθεῖ μία νέα Ίπιστημονική σειρά από τήν Άποστολική Διακονία της Έκκλησίας της Ελλάδος μέ τίτλο της σειράς «Βιβλιοθήκη Έλλήνων Νομοκανόνων» (BEN)-2019, όπως άκριβώς είναι και ή ΒΕΠ-1955, καθώς οί Νομοκάνονες αῦτοί τυγχάνουν κειμενικός πλοῦτος και κανονικά μνημεία της Έκκλησίας.

Λεπτομέρεια από τόν πίνακα τοῦ
Ary Scheffer, Οί Σουλιώτισσες (1827),
Μουσείο τοῦ Λούβρου, Παρίσι

Νέος χρόνος και Κήρυγμα για τόν Νέο Κόσμο: Εὐαγγέλια

Σταύρου Γουλούλη
Δρος Βυζαντινῆς Τέχνης

Οἱ τέσσερις εὐαγγελιστές ἔγραψαν κείμενα γιά νά ἐκφράσουν τήν ἀνάδυση ἑνός νέου κόσμου σέ ἕναν καινό χρόνο ὡς πρός τίς σχέσεις Θεοῦ καί ἀνθρώπου, ἀλλά καί τίς σχέσεις μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, ὅπου ἀνανεώνεται τό παρελθόν, ἡ Ἱστορία. Τό στοιχεῖο πού ὀριοθετεῖ τό νέο εἶναι τό κήρυγμα (ἀποκάλυψη) περί τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀρχή τῶν εὐαγγελίων ἐκφράζει τό νέο κήρυγμα στόν λαό του Θεοῦ, τό τέλος τους τήν ὀλοκλήρωσή του ἢ τήν Ἀποστολή, τό κήρυγμα στά ἔθνη.

Ὁ Μάρκος, ἐκφράζοντας τήν κληρονομιά τοῦ Πέτρου (Ρώμη, περί τό 70;) ἐμφανίζει τήν παρουσία τοῦ ἐνσαρκωθέντος Χριστοῦ ὡς κήρυκα θείου λόγου, τοῦ νέου λόγου τῶν πραγμάτων: ἡ ἀναγόρευση τῆς ἀρχῆς τοῦ Υἱοῦ γίνεται ἀπό τόν Πατέρα διά τοῦ Πνεύματος (Μκ. 1.9-11). Ἡ Τριάς ἀποκαλύπτεται θριαμβευτικά στήν Ἱστορία. Προπομπός ἐμφανίζεται ὁ ἄγγελος (Μκ. 1.2: «...ἰδοῦ ἐγὼ ἀποστέλλω τόν ἄγγελόν μου...» κ.λπ., πβ. Ἡσαΐας 40.3), δηλαδή ὁ Ἰωάννης Πρόδρομος, ὁ ὁποῖος ταυτόχρονα κηρύσσει στόν Ἰορδάνη σέ ὄλους, Ἰουδαίους, Ἱεροσολυμίτες (1.5). Τό ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ κατακλύζει τό παρελθόν, τήν ἁμαρτία (1.5), ἀναδύεται τό νέο, τό Μέλλον. Στόν Μάρκο τό Εὐαγγέλιο ἀρ-

χίζει μέ τό ἄμεσο κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ καί τήν ἐκλογή τῶν μαθητῶν-κηρῦκων (1.14 κ.έ.), καί τελειώνει μέ τόν φόβο τῶν μαθητριῶν στόν Τάφο, φόβο πού ξεπερνᾷ ἡ ἀναστάσιμη ἀποκάλυψη τοῦ Ἰησοῦ, ἐξαποστέλλοντος εἰς τά ἔθνη τούς προσωρινῶς ἀπιστοῦντας (16.14) μαθητές. Τό παγκόσμιο κήρυγμα μέ κατάληξη τό βάπτισμα τῆς σωτηρίας (16.15-16) ἀρχίζει. Οἰκονομεῖται, ἐπομένως, κήρυγμα καί βάπτισμα, σέ δύο κύκλους (μετά τήν ἀποκάλυψη τῆς Τριάδος καί μετά τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ) μέ κίνηση ἀπό τόν Ἰσραήλ στά ἐλεγχόμενα ἀπό τή Ρώμη ἔθνη.

Ὁ Ἰωάννης δεκαετίες ἀργότερα ἀντί γιά τόν ὄρο «ἄγγελος» χρησιμοποιοεῖ τόν ὄρο «ἄνθρωπος» (Ἰω. 1.6, προσθέτοντας τό χ. Ἡσαΐας, 40.3), γιά τόν κήρυκα Πρόδρομο, ὁ ὁποῖος τώρα μαρτυρεῖ περί τοῦ Φωτός (1.6) καί εἰσηγεῖται τό βάπτισμα ὕδατος στόν Ἰορδάνη, ὅπου ἀποκαλύπτεται ὁ Θεός Λόγος, ὡς ποταμός, ρεῦμα, ὡς φῶς πού καταλύει τό σκότος (1.4-5, 7-9). Ζώντας στήν Ἐφεσο μεταφέρει ἕναν νέο λόγο Μυστηρίου, γνωστόν στόν ἐλληνικό κόσμο, πάνω στήν ἀρχή τῶν ὄντων, τοῦ Παντός. «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος...», «...ἦν πρός τόν Θεόν», «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο». Ὡς ἰσότημος μέ τόν Πατέρα, εἶναι ἀντανάκλαση τοῦ Ἐαυτοῦ

τοῦ ἀπροσίτου Πατρός, φῶς ἐκ φωτός. Ὁ Λόγος ὀρίζεται ὡς «ἀρχὴ τῆς κτίσεως» (Ἀποκ. 3.14). Στὴν οὐσία ὅμως ἀνανεώνει τὴν ἐβραϊκὴ κοσμογονία (Γεν. 1.3: «γεννηθήτω φῶς»), παρακάμπτοντας τὴν ἰωνικὴ φιλοσοφία πού προβάλλει τίς ρίζες τῶν ὄντων, ὁμοίως καί τὰ Μυστήρια, ἰδίως τὰ ὀρφικοδιονυσιακά. [Ὁ Ὀρφισμός ὄριζε ἀρχὴ τῶν ὄντων, δημιουργία, ὄχι ἐκ τοῦ μηδενός, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Ἔρωτα καί τὸν ἀκτινοφόρο Φάνη, τὴν πρώτη μυθικὴ ἀποκάλυψη στό σύμπαν ἑνός ἀναφανέντος ὄντος πού δημιούργησε τὰ πάντα, ἀκόμη καί τοὺς θεούς, δημιουργήματα τοῦ Οὐρανοῦ καί τῆς Γαίας.] Τό φῶς φέρνει προσκεκλημένους, τὴν ἐκλογή τῶν μαθητῶν (1.35-52), ἀποκαλύπτει μιὰ διαρκῆ ἐορτὴ συνοδευόμενη μὲ κήρυγμα (ἀρχίζοντας στὸν Γάμο τῆς Κανᾶ, καί μετὰ σέ Πάσχα, Σκηνοπηγία, Ἐγκαίνια), ἐνῶ στό τέλος τοῦ εὐαγγελίου διδάσκαλος καί μαθητές συνεστιάζονται. Ζοῦν τὴν ἐγκαθίδρυση ἑνός νέου κόσμου. Εἶναι μιὰ πρότυπη ἐκλεκτὴ ομάδα, οἱ πρῶτοι μυημένοι στή νέα βασιλεία.

Ὁ Ματθαῖος πού γράφει γιὰ Ἑβραίους καί ὁ Λουκᾶς πού γράφει στὸν κράτιστο Θεόφιλο, σύνδεσμο μὲ τὴ ρωμαϊκὴ ἐξουσία, βλέπουν τὴ διάδοση τοῦ κηρύγματος σέ συνάρτηση μὲ τὴν ἱστορικὴ διάσταση

τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ (παιδικὴ ἡλικία, γέννηση Ἰωάννου Προδρόμου), ὅποτε παραθέτουν τὴ γενεαλογία τοῦ Ἰησοῦ, ἡ γέννηση τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ τομὴ ἀπὸ τὸ ἔσχατο παρελθόν στό ἔσχατο μέλλον. Ὁ Ματθαῖος ἐκθέτει μὲ τὴ Γενεαλογία τὴν προϊούσα πρόοδο τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὸν γενάρχη τῶν Πιστῶν τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἀβραάμ, ὅπως καί τοῦ βασιλιᾶ Δαυῖδ (1.1-17). Ὁ Πρόδρομος, κηρύσσοντας, ἀναφέρει τὴ νέα γενιά τοῦ Ἀβραάμ ἀνθρώπων γεννηθέντων ἐκ τῶν λίθων (Μτ. 3.7-9), τὰ ὑπὸ εὐαγγελισμόν ἔθνη (Μτ. 28.19-20) πού βλέπουν φῶς μέγα (Μτ. 4.15=Ἰερμ. 1.9). Ὁ Λουκᾶς (3.21-38) καταγράφει τὴν παγκόσμια γενεαλογία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Ἀδάμ ὡς τὸν Ἰησοῦ. Ἀλλὰ ἂν στὸν Μάρκο καί Ἰωάννη ἄγγελος εὐαγγελίου εἶναι ὁ Πρόδρομος, στὸν Λουκᾶ ὁ νέος κόσμος ἔρχεται μὲ τὴν ἐμφάνιση ἀγγέλου, τοῦ Γαβριήλ, ἀναγγέλλοντος τὴν ὑπὲρ τὰ φυσικὰ ὄρια γέννηση τοῦ Προδρόμου καί τὴν ὑπὲρ ἀνθρωπίνην φύσιν γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Ὡς Ἑλληνορωμαῖος ἐνδιαφερόταν γιὰ ὄλους τοὺς λαοὺς τῆς Ρώμης, οἱ ὁποῖοι πλέον θεωροῦνται ὀργανικό μέλος τῆς ἐκλεκτῆς ομάδας τοῦ Χριστοῦ καί τῶν μαθητῶν. Γιὰ τὴν ἀποστολὴ ὅμως τῶν Κηρύκων στὰ ἔθνη θά ἀναφερθεῖ στίς *Πράξεις*.

Τὰ τέσσερα εὐαγγέλια κατατάσσονται σέ ἀναφορὰ πρὸς τὸ κήρυγμα ὡς ἑξῆς:

[Ἀποδέκτες νέου κηρύγματος]:	<i>Ἰσραὴλ πρὸς Ἔθνη</i>	<i>Μαθητές πρὸς Ἰσραὴλ</i>
	Μάρκος	Ἰωάννης
	Ματθαῖος	Λουκᾶς

[Ἀποδέκτες εὐαγγελίου]: ἐβραϊκὸ περιβάλλον ἐθνικὸ περιβάλλον

Ὁ Χριστιανισμός στὰ Βρετανικά νησιά VI. Θεόδωρος Ταρσέας, β. Ἡ παραμονή στήν Κωνσταντινούπολη

Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Τσορμπατζόγλου
Δρος Θεολογίας - Ἱ. Προϊστ. Ἱ.Ν. Ἁγίων Ἀναργύρων Ψυρρή

Ἄγνωστο εἶναι ἂν ὁ Θεόδωρος, πιθανόν μέ τήν οἰκογένειά του, ἐγκατέλειψε τήν περιοχή τῆς Ταρσοῦ τήν ἐποχή αὐτή ἤ ἐνωρίτερα. Σημασία πάντως ἔχει ὅτι κάποια ἐποχή βρέθηκε στήν Κωνσταντινούπολη, διότι ἀπό κάποιες πληροφορίες, τίς ὁποῖες διασώζει συμπωματικά, γίνεται κατανοητό ὅτι ἔχει διαβιώσει ἐκεῖ ἀφοῦ ἔχει ἰδία ἀντίληψη τῆς πόλεως, τοῦ πνευματικοῦ περιβάλλοντος καί τῶν μνημείων τῆς. Οἱ γνώσεις φιλοσοφίας, ἀστρονομίας, ἰατρικῆς καί νομικῆς πού ἀποθησαυρίζονται στὰ ἔργα του ἐπιβεβαιώνουν τήν μαθητεία του στήν Κωνσταντινούπολη κοντά στούς φημισμένους δασκάλους τῆς ἐποχῆς, Θεοφύλακτο Σιμοκάττη, Στέφανο Ἀλεξανδρέα, Γεώργιο Πισίδη κ.ἄ¹. Γιά παράδειγμα, μαρτυρεῖ ὅτι εἶχε δεῖ ἀπό κοντά τούς δώδεκα Κοφίνους, ὅπου εἶχαν συγκεντρωθεῖ τά περισσεύματα μετά τό θαῦμα τοῦ χορτασμοῦ τῶν πεντακισχιλίων, οἱ ὁποῖοι φυλάσσονταν κάτω ἀπό τήν ἐκ πορφυρίτου στήλη τοῦ Κωνσταντίνου στόν ὁμώνυμο φόρο, καί ὑπῆρχε μνημεῖο στήν βάση μέ τούς δώδεκα Κοφίνους τούς ὁποῖους εἶχε μεταφέρει κατά τήν παράδοση ἡ ἁγία Ἐλένη ἀπό τήν Τιβεριάδα².

Μία ἐνδιαφέρουσα ἐπίσης μαρτυρία πού διασώζεται στό ἀποδιδόμενο στόν Βέδα ἔργο *Quaestiones octo*³ συμβάλλει ἐν πολλοῖς στήν ἀπάντηση τοῦ αἰνίγματος τῆς πιθανῆς παρουσίας τοῦ Θεοδώρου στήν Κωνσταντινούπολη. Στό παραπάνω ἔργο ὁ Βέδας ἀναλύοντας τό χωρίο τοῦ ἀπ. Παύλου ὅτι «*νυχθημερόν ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα*» (*Β' Κορ* 11, 25) γράφει ὅτι εἶχε ἀκούσει ἀπό κάποιους ἀνθρώπους νά θυμούνται πώς ἐρμήνευε τό χωρίο ὁ Θεόδωρος... ὡς ἐξῆς, ὅτι ὑπῆρχε στήν Κύζικο ἓνας ἐξαιρετικά βαθύς λάκκος, πού τόν χρησιμοποιοῦσαν γιά νά βασανίζουν τούς ἐγκληματίες, τόν ὁποῖο ἐξαιτίας τοῦ βάθους τόν ὀνόμαζαν «τό βάθος τῆς θάλασσας», παρομοίου σέ ρυπαρότητα καί σκοταδιοῦ πού γνώρισε ὁ Παῦλος γιά χάρη τοῦ Χριστοῦ⁴. Ἡ ἀνάμνηση τοῦ Θεοδώρου ἀπό τήν Κύζικο θεωρεῖται ἐνδεικτική τῆς γνώσεως, ἄρα καί τῆς φυσικῆς παρουσίας του, ἂν ὄχι στήν Κωνσταντινούπολη τοῦλάχιστον στήν εὐρύτερη περιοχῆ⁵. ἐπιπλέον παρέχει καί ἓνα ἐπιπρόσθετο στοιχεῖο, τό ὁποῖο τόν συνδέει μέ τά θεολογικά δρώμενα καί τίς μεγάλες προσωπικότητες πού δέσποζαν στή Βασιλεύουσα τήν ἐποχή ἐκείνη καί ἀναφέρομαι στόν Μάξιμο Ὁμολογητή⁶. Ὁ Μάξιμος

μέχρι τό 624/5 μόναζε στή Χρυσούπολη, στήν ανατολική άκτή τοῦ Βοσπόρου καί στή συνέχεια αναγκάσθηκε λόγω τῆς περσικῆς προελάσεως νά μετακινηθεῖ στήν Κύζικο, καί μάλιστα στή μονή τοῦ ἁγίου Γεωργίου στήν ὁποία ἀναφέρεται παραπάνω ὁ Θεόδωρος μέσω τοῦ Βέδα. Γιά νά καταλήξει ἀργότερα (628/630) στήν Β. Ἀφρική, δίχως ὅμως νά χάσει ἐπαφή μέ τήν μονή καί τόν ἐπίσκοπο τῆς περιοχῆς Ἰωάννη⁷.

Ἀκόμη, ὁ Θεόδωρος εἶναι πολύ πιθανόν νά γνωρίσθηκε καί νά συνδέθηκε μέ τόν Σωφρόνιο, μετέπειτα πατριάρχη Ἱεροσολύμων, ὅταν μετέβη ὁ τελευταῖος στήν Κωνσταντινούπολη, γιά νά μεταπέσει τόν πατριάρχη Σέργιο ἀπό τήν ἐπικείμενη ἐπικύρωση τῆς συμφωνίας ἐνώσεως, μονοθελητικῆς χροιάς, Ὁρθοδόξων- Μονοφυσιτῶν πού εἶχε ὑπογραφεῖ στήν Ἀλεξάνδρεια (Ἰούνιος 633)· εὐλογο εἶναι νά εικάσουμε ὅτι διέμεινε στήν μονή τοῦ φίλου του Μαξίμου, στήν Κύζικο.

Τέλος, ἕνα ἐπιπρόσθετο στοιχεῖο γιά τήν παρουσία τοῦ Θεοδώρου στήν Κωνσταντινούπολη, εἶναι ἡ σχέση πού ἀνέπτυξε μέ τήν τιμή τοῦ μάρτυρος Ἀναστασίου

τοῦ Πέρσου. Ὁ Ἀναστάσιος, Πέρσης στήν καταγωγή, μαρτύρησε ἀπό τοῦς συμπατριῶτες του στό σημερινό Κιρκούκ στίς 22 Ἰανουαρίου 628⁸ καί ἡ τιμή γρήγορα διαδόθηκε στήν Κωνσταντινούπολη μετά τήν ὀριστική νίκη ἐπί τῶν Περσῶν (630) καί μέ τή σύνταξη σχετικοῦ ἐγκωμίου ἀπό τόν Γεώργιο Πισίδη τά χρόνια αὐτά (631-638)⁹. Ἡ ἐξοικείωση μέ τήν τιμή τοῦ παραπάνω μάρτυρος θα πρέπει νά συνέβη στήν Κωνσταντινούπολη κατά τά τελευταία ἔτη τῆς παραμονῆς στήν πόλη αὐτή, γιά τόν πιθανότερο λόγο ὅτι θά αἰσθάνθηκε συμπατριώτης μέ τον μάρτυρα. Ἡ τελευταία παρατήρηση θά πρέπει νά καθόρισε ἐν πολλοῖς καί τήν ἐγκατάστασή του στήν Ρώμη, στήν μονή τοῦ ἁγίου Σάββα, γνωστῆς καί ὡς Ἀκουασαλβίας, "ad Aqua Salvias", τήν ἐπονομαζομένη τῶν Κυλίκων, ὅπου φυλασσόταν ἡ κάρα του μάρτυρος Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου, ἐκ δωρεᾶς προσφύγων μοναχῶν τῆς περιοχῆς. Ἡ σύνδεση αὐτή θά συνεχισθεῖ καί μετά τή μετάβαση τοῦ Θεοδώρου στήν Ἀγγλία ἀφοῦ θά μεταφράσει ἐκεῖ ἀπό τά ἑλληνικά στό λατινικά τόν Βίο καί θά τόν καθιερώσει ὡς ἅγιο πλέον τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας¹⁰.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Βλ. Lapidge, *Biblical Commentaries*, σ. 47-64. Πρβλ. M. Roueche, "Stephanus the Alexandrian Philosopher, the Kanon and a Seventh-Century Millennium", *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 74 (2011) 1-30 2. Ἡ πλέον πρόωμη μαρτυρία σχετικά μέ τήν ὑπαρξη τοῦ μνημείου· βλ. Bassett, *The Urban Image of Late Antique Constantinople*, Cambridge 2004, σ. 68-70, 188-208, 192-204. 3. (CPL 1364), PL 93, 455-78, ἀγγλ. μετάφρ. W.T. Foley – A.G. Holder, *Bede: A Biblical Miscellany*, Liverpool 1999. 4. PL 93, 456-457 § 3. 5. Ἡ Κύζικος ἀπέχει ἐλάχιστα, 9-10 χιλιόμετρα ἀπό τό λιμάνι τῆς Πανόρμου καί σέ εὐθεία γραμμῆ μόλις ἑκατό χιλιόμετρα ἀπό τήν Κπολη. Γιά τήν Κύζικο, βλ. Τ. Λουγγῆς, «Θέμα Ὀψίκιον», στό *Ἡ Μικρά Ἀσία τῶν θεμάτων*, Ἀθήνα 1998, σ. 179. 6. Γιά τόν Μάξιμο Ὁμολογητή· βλ. Π. Χρήστου, *Ἑλληνική Πατρολογία*, Ε', Θεσσαλονίκη 1992, σ. 266-284· P. Allen – B. Neil (ἐκδ.), *The Oxford Handbook of Maximus the Confessor*, Oxford 2015. 7. Βλ. P. Sherwood, "An annotated datelist of the works of Maximus the Confessor", *Studia Anselmiana* 30 (1952) 6-7. 8. Βλ. C. Franklin, "Theodore and the Passio of S. Anastasii", στό *Archbishop Theodore*, ὁ.π., σ. 176-181. 9. (BHG 86). Τό ἐγκώμιο προϋποθέτει τό Μαρτύριο, καθώς καί τήν ὑπαρξη κάποιου λειψάνου στήν Κπολη. 10. Βλ. C. Franklin, *The Latin dossier of Anastasius the Persian: Hagiographic Translations and Transformations*, Toronto 2004· πβ. Bischoff, Lapidge, *Biblical Commentaries*, σ. 184.

Ἡ θεραπευτική δύναμη τοῦ λόγου τῆς Ἐκκλησίας

Ἄρχιμ. Χρυσοστόμου Τροχαλάκη
Θεολόγου - Γενικοῦ Ἱατροῦ, Ἱ.Μ. Λαγκαδά

Μετά τίς γενικές τοποθετήσεις περί τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης πού διατυπώσαμε ὡς τώρα, ἐλπίζουμε ὅτι στή συνέχεια θά μπορέσουμε νά ἀναπτύξουμε πιά ἐξειδικευμένα καί πρακτικά τή θεραπευτική δύναμη τοῦ θεολογικοῦ λόγου τῆς Ἐκκλησίας. Μέ τήν λέξη λόγο ἐννοοῦμε τήν ὁμιλία καί μία διδασκαλία διατυπώνεται ὡς λόγος προφορικός ἢ γραπτός. Ὁ ἴδιος, ὅμως, ὅρος, εἶναι προσδιοριστικός τῆς ταυτότητος τοῦ ἀνθρώπου διότι ἡ ταυτότητά μας προσδιορίζεται ἀπό τό ὅτι ἔχουμε ψυχὴ νοερά καί λογική. Τό καιριο σημεῖο στήν διαμόρφωση τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὅτι ὁ κάθε λόγος, ὑγιής ἢ νοσηρός, ἡ κάθε διδασκαλία, ὑγιαίνουσα ἢ ὄχι, ἐπιδρᾷ στήν λογική προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου, ἡ μὲν ὑγιαίνουσα διδασκαλία διαμορφώνοντας ὑγιῆ προσωπικότητα, ἡ δέ ψευδῆς καί διεστραμμένη, ὀδηγώντας τήν προσωπικότητά μας πρὸς τήν κατεύθυνση τοῦ πάθους. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπιμένει στήν ἔννοια τῆς «ὑγιαίνουσης διδασκαλίας». Διδασκαλία πού δέν διαθέτει τό ἀνωτέρω χαρακτηριστικό δέν ἐντάσσεται στόν θεολογικό λόγο τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας διακρίνεται στήν ἐξωτερική του μορφή, πού διαμορφώνεται ἀπό τήν γλώσσα τῶν κειμένων, καί ἀπό τό ἐσωτερικό του περιεχόμενο,

τίς θεολογικές ἔννοιες. Ἡ θεραπευτική του ἐπίδραση προκύπτει ἀπό τό ἐννοιολογικό του περιεχόμενο, ἔχει ὅμως τήν σημασία του καί ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο διατυπώνεται, συνεργώντας στήν θεραπευτική του ἀποτελεσματικότητα.

Εἶναι νεώτερη ἀνακάλυψις τῆς νευρολογίας ἡ μεγάλη πλαστικότητα τοῦ ἐγκεφάλου. Μία γλώσσα πού διαθέτει μεγάλη μορφοποιητική πλαστικότητα, μπορεῖ νά ἀξιοποιεῖ τήν πλαστικότητα τοῦ νευρωνικοῦ συστήματος τοῦ ἐγκεφάλου σέ βαθμό ἀνάλογο. Καί ἡ πιά εὐπλαστη γλώσσα εἶναι, ὁμολογουμένως, ἡ ἀρχαία ἑλληνική. Αὐτή ἡ πλαστικότητα διασώζεται καί στή νεώτερη μορφή τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅταν δέν ἀποκόπτεται ἀπό τίς ρίζες της καί διασώζει τήν ἀδιάσπαστη ἐνότητά της ἀπό τόν Ὅμηρο ὡς σήμερα. Αὐτός πού ὁμιλεῖ τήν νέα ἑλληνική μπορεῖ νά ἀξιοποιεῖ τήν πλαστικότητα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐφόσον μπορεῖ νά γνωρίζει τήν νέα ἑλληνική ὡς ἀπόρροια τῆς ἀρχαίας. Γι' αὐτό ἡ νέα ἑλληνική θά ἔπρεπε, νά διδάσκεται στίς ἴδιες βάσεις πού διδάσκεται καί ἡ ἀρχαία. Τότε ἡ δεδομένη καί ἀπό ὅλους ἀναγνωρίσιμη μεγάλη πλαστικότητα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μπορεῖ νά ἀξιοποιεῖται καί ἀπό τόν ὁμιλητὴ τῆς νέας, ὑπὲρ τῆς εὐρύθμου λειτουργίας τῆς ἐγκεφαλικῆς λειτουργίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἐνιαῖος τρόπος κατανοήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας πρέπει νά ἀρχίσῃ νά διδάσκεται σέ ἓνα παιδί, ὅσον τό δυνατόν, ἐνωρίτερα. Σχετικές μελέτες ἀποδεικνύουν ὅτι, ὅσο ἐνωρίτερα στήν προσχολική ἡλικία μπορεῖ ἓνα παιδί νά κατανοεῖ τίς ἀπαρχές τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, τόσο περισσότερο ἀναπτύσσεται μέσα του τό πνεῦμα τῆς ὀλοκληρωμένης παιδείας, πού συντελεῖ στήν ὑγιέστερη καί ἀρτιώτερη συναισθηματική καί διανοητική λειτουργία τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας δίνει τήν δυνατότητα στό παιδί νά οἰκειοῦται, νά κάνει κτῆμα του κατά τρόπο φυσικό τήν λογική ὑφή τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Γι' αὐτό πρέπει νά μελετήσουμε, τόσο ὡς μορφή ὅσο καί ὡς περιεχόμενο, τόν λόγο τῆς Ἐκκλησίας ὡς δύναμιν ὑγείας. Εἶναι καθήκον μας, τόσο τό νά ἐρμηνεύσουμε τά νοήματα τοῦ θεολογικοῦ λόγου στόν λαό τοῦ Θεοῦ, ὅσο καί τό νά ἀποκαταστήσουμε τήν δυνατότητα νά τά ἐνοῶσθῃ στήν γλώσσα στήν ὁποία αὐτά εἶναι γραμμένα.

Ἄς συνεχίσουμε μέ τήν ἄμεση ἐφαρμογή ὅσων ἀνωτέρω ἀναφέραμε. Μέσα στήν θεία λατρεία οἱ λέξεις «ἔλεος» καί «ἐλεῶ», εἶναι ἀπό τίς κατ' ἐξοχήν ἐπιναλαμβανόμενες λέξεις. Ἀξίζει νά ἐξετάσουμε ἄν μέσα ἀπό τίς λέξεις αὐτές μεταφέρεται κάποιο μήνυμα καί νά ἐρευνήσουμε κατά πόσον αὐτό τό μήνυμα συνεργεῖ στήν ἀπόκτηση πνευματικῆς ὑγείας καί συναισθηματικῆς ἰσορροπίας καί κατά πόσον ἡ ἐτυμολογική προσέγγιση τῶν ὄρων αὐτῶν μπορεῖ νά ἐλκύσει τήν προσοχή ἰδιαίτερα τοῦ παιδιοῦ.

«Κύριε, ἐλέησον», «Ἐλεήμων, ἐλέησόν με ὁ Θεός», «Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, κατὰ

τό μέγα ἔλεός σου, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καί ἐλέησον». Αὐτές οἱ φράσεις ἀποτελοῦν μηνύματα πνευματικά, μέσω τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος καί μάλιστα τό παιδί ἐξοικειώνεται μέ τήν ἔννοια τῆς λέξης «ἐλεῶ». Προσλαμβάνοντάς την μέσα στήν καρδιά του, δέχεται τήν ἀγαθὴν ἀλλοίωση πού κάνει τόν ἄνθρωπο ταπεινό, ὑπάκουο στόν Θεό καί ἐλεήμονα. Εἶναι ἡ ἔννοια πού διώχνει τήν ἀπελπισία καί ἀνοίγει τόν δρόμο τῆς ὑγιοῦς ἐπικοινωνίας μέ τόν Θεό ἀλλά καί μεταξύ μας.

Στήν παραβολή τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτου, ὁ Σαμαρείτης ἔγινε πλησίον «τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστές», διότι ἐποίησε «τό ἔλεος μετ' αὐτοῦ». Καί τό ἔκανε αὐτό ἐπιχέων «ἔλαιον καί οἶνον» πάνω στίς πληγές τοῦ τραυματισμένου καί ἡμιθανοῦς ἀνθρώπου. Ὁ Κύριος προβάλλει μιὰ εἰκόνα ὅπου τό ἔλαιον, τό λάδι, χρησιμοποιεῖται γιά νά ὑπηρετήσῃ μιὰ πράξη ἐλέους.

Στόν Προοιμιακό ψαλμό ἀκούμε τήν φράση «τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ». Δηλαδή, τρώγοντας κανεῖς ἔλαιον, τό στεγνό ἀπό τήν ἀσιτία πρόσωπο γίνεται ἱλαρό, γλυκαίνει, φαιδρύνεται, γίνεται χαρούμενο. Ἡ καλωσύνη, τό ἔλεος, ἐκδηλώνεται καί μέ τήν ἱλαρὴ μορφή πού παίρνει τό ἀνθρώπινο πρόσωπο ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐλεεῖ. Αὐτός πού ἐλεεῖ, ἔχει πρόσωπο ἱλαρό· ἐνῶ τό πρόσωπο τοῦ ἀνελεήμονος ἀνθρώπου εἶναι ἄτεγκτο, αὐστηρό, ἀπαρακλήτο. Τό εὐαγγέλιο πληροφορεῖ «ἀνίλεως ἡ κρίσις τῶ μὴ ποιήσαντι ἔλεος». Ὁ Κύριος διδάσκει: «μακάριοι οἱ ἐλεήμονες ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται». Γι' αὐτό καί προτρέπει: πορευθέντες μάθετε τί ἐστὶ, «ἔλεον θέλω καί οὐ θυσίαν».

Ο Παῦλος στή Θεσσαλονίκη (Πράξ 17,1)

Πρωτ. Σπυρίδωνος Λόντου
Ίερ. Προϊσταμένου Ι.Ν. Ἀγ.Παντελεήμονος Ίλισσοῦ
Υποψ. Διδάκτορος Θεολογίας Ε.Κ.Π.Α.

Φεύγοντας ἀπό τούς Φιλίππους ὁ Παῦλος καί οἱ συνεργάτες του, μέσω τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ, πέρασαν ἀπό τήν Ἀμφιπολη¹ καί τήν Ἀπολλωνία², χωρίς στάση γιά κήρυγμα, καί ἔφθασαν στή Θεσσαλονίκη (Πράξ. 17,1), τήν πρωτεύουσα τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας. Ἡ πόλη τῆς Θεσσαλονίκης ἰδρύθηκε περίπου τό 315 π.Χ. ἀπό τόν βασιλιά Κάσσανδρο, κυβερνήτη τῆς Μακεδονίας, πιθανῶς στήν τοποθεσία τῆς παλαιότερης πόλης τῶν Θερμῶν. Ὀνομάστηκε ἀπό τή σύζυγό του, πριγκίπισσα Θεσσαλονίκη πού ἦταν ἡ ἑτεροθαλής ἀδελφή του Μ. Ἀλεξάνδρου. Ὅπως καί οἱ ὑπόλοιπες πόλεις τῆς Μακεδονίας, ἡ Θεσσαλονίκη τέθηκε ὑπό Ρωμαϊκή κυριαρχία τό 168 π.Χ. μετά τήν μάχη τῆς Πύδνας³. Το 148 π.Χ. ἦταν πρωτεύουσα μίας ἀπό τίς τέσσερις διοικητικές περιφέρειες, στίς ὁποῖες εἶχαν χωρίσει οἱ Ρωμαῖοι τό ἑλληνιστικό βασίλειο, καί ἀπό τό 42 π.Χ. ἦταν «ἐλεύθερη» πόλη⁴ καί ἕνα σημαντικό σημεῖο σύνδεσης κατά μήκος τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ, πού συνέδεε τά ἀνατολικά καί δυτικά μέρη τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ στρατηγική γεωγραφική θέση της παρείχε μία ποικιλία πόρων πού ἐγυόταν τήν οικονομική εὐημερία τῶν κατοίκων της, Ἑλλήνων, Ρωμαίων καί Ἰουδαίων.

Σύμφωνα μέ τό βιβλικό κείμενο ὁ Παῦλος κατευθύνθηκε στήν Συναγωγή⁵ τῆς

πόλης, μιᾶς καί ὑπῆρχε σέ αὐτή ἀκμάζουσα ἰουδαϊκή κοινότητα⁶, ὅπου γιά τρία Σάββατα ἐξηγοῦσε τίς Γραφές, μιλώντας γιά τόν ἀναστάντα Χριστό (Πράξ. 17,2-3). Τό κήρυγμά του εἶχε ἀπήχηση σέ πολλούς ἀκροατές προσήλυτους, ἐθνικούς καί σέ γυναῖκες τῆς ἀνωτέρας τάξης, οἱ ὁποῖοι τόν ἀκολούθησαν⁷. Ὁ Παῦλος, ἀργότερα ἐπιβραβεύει τούς Θεσσαλονικεῖς γιά τήν ἀποδοχή τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ μέ τήν ἐπιστροφή τους ἀπό τά εἰδῶλα στήν λατρεία τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἐγιναν τύπος «πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καί ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ» (Α΄ Θεσσ. 1,1-10) καί «μιμηταί τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ» (Α΄ Θεσσ. 2,14). Οἱ ὑπόλοιποι Ἰουδαῖοι διαμαρτυρήθηκαν ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἀναστάτωσε τήν πόλη προσβάλλοντας τήν τιμή στό πρόσωπο τοῦ Καίσαρα, «βασιλέα ἕτερον λέγοντες εἶναι Ἰησοῦν» (Πράξ. 17,7), καί προκάλεσαν ἀναταραχή, μέ ἀποτέλεσμα οἱ πολιτάρχαι⁸ νά ἐνοχληθοῦν καί οἱ Παῦλος καί Σίλας, πού φιλοξενούνταν στήν οἰκία του Ἰάσωνος⁹, νά ἐγκαταλείψουν τήν πόλη (Πράξ. 17,5-9). Ὅταν ἀργότερα ὁ Παῦλος ἐπέστρεψε διά ξηρᾶς ἀπό τήν Μακεδονία στήν Ἀσία, τόν συνόδευσαν μεταξύ ἄλλων οἱ Ἀρίσταρχος¹⁰ καί Σεκοῦνδος ἀπό τήν Θεσσαλονίκη (Πράξ. 20,4). Μέ τό ὄνομα Ἀρίσταρχος ἀναφέρεται σέ ἐπιγραφή καί ὁ πολίταρχος Θεσσαλονίκης τήν ἐποχή τοῦ

Παύλου¹¹, ίσως δέ νά πρόκειται περί τοῦ ἰδίου προσώπου.

Ὁ Παῦλος ἐρχόμενος στήν Μακεδονία¹² τό 50 μ.Χ., ἴδρυσε τίς πρώτες χριστιανικές κοινότητες στήν πόλη τῶν Φιλίππων, στήν Θεσσαλονίκη καί στή Βέροια. Η χρονολογία τῆς ἐπίσκεψής του, ἐπιβεβαιώνεται ἀπό ἐπιγραφή πού βρέθηκε στούς Δελφούς (SIG 2, No 801 D), πού ἀποτελεῖ μέρος μιᾶς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν πού συνέταξε ὁ Κλαύδιος τό 52 μ.Χ., ὅπου μεταξύ ἄλλων ἀναφέρεται ὁ «Λεύκιος Ἰούνιος Γαλλίων ... ἀνθύπατος τῆς Ἀχαΐας»¹³. Ὁ Γαλλίων διατηροῦσε τό ἀξίωμά του ὅταν ὁ Παῦλος μετά τήν ἀναχώρησή του ἀπό τήν Μακεδονία βρέθηκε στήν Κόρινθο¹⁴. Στίς πόλεις τῶν Φιλίππων καί τῆς Θεσ-

σαλονίκης ὁ Παῦλος στέλνει ἐπιστολές, ὅπου εὐχαριστεῖ τούς πιστούς καί τούς συμβουλευεῖ. Στήν πρώτη πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολή περὶ τά τέλη τοῦ 52 μ.Χ. ὁ Ἀπόστολος ἐκφράζει τήν χαρά του γιά τή σταθερότητα τῆς πίστεώς τους ἐν μέσῳ διωγμῶν καί πειρασμῶν, τούς ἐπαινεῖ καί τούς προτρέπει νά ἔχουν ἀγνά ἦθη, νά εἶναι φιλάδελφοι καί ἐργατικοί, νά προσεύχονται καί νά εἶναι στέρεοι στήν πίστη τους περὶ τῆς Ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καί τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Κυρίου. Στή δεύτερη ἐπιστολή, τούς εὐχαριστεῖ γιά τήν αὐξανόμενη πίστη τῆς κοινότητος καί τούς προτρέπει νά προσέξουν ἀπό τίς διδασκαλίες τῶν ψευδοπροφητῶν, μένοντας ἀμετακίνητοι στίς παραδόσεις τους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Αθηναϊκή ἀποικία στρατηγικῆς σημασίας, κοντά στήν καρποφόρα κοιλάδα τοῦ Στρυμόνα καί στά ὄρυχεία χρυσοῦ τοῦ Παγγαίου. Ἰδρύθηκε τό 437 π.Χ., ἂν καί ἡ περιοχὴ κατοικήθηκε κατὰ τήν προϊστορική περίοδο, παρέμεινε ἰσχυρὴ πόλη τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλείου, καί μετὰ τὴ ρωμαϊκὴ κατάκτηση τό 168 π.Χ. ἔγινε πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς καί σπουδαῖο οἰκονομικὸ καί πολιτιστικὸ κέντρο τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ μέ ὑπέροχα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, ὅπως ὁ Λέοντας τῆς Ἀμφίπολης καί ὁ ἀρχαιολογικὸς χώρος στὸν τύμβο Καστά. Βλ. R.M. Errington, "The Importance of the Capture of Amphipolis for the Development of the Macedonian City", *στο Ἀρχαία Μακεδονία VII*, Thessaloniki 2007, σ. 275-282. E. Voutiras, "Victa Macedonia: remarques sur une dédicace d'Amphipolis", *BCH* 110 (1986) 347-355. 2. Ἡ Ἀπολλωνία, στά νότια τῆς λίμνης Βόλβης, ἰδρύθηκε πιθανόν τό 432 π.Χ. καί ἀποτελοῦσε σταθμὸ τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ. Βλ. Μ. Γκουτζιούδης, *Καινοδιαθηκικές μελέτες μέ τὴ συνδρομὴ τῆς Ἀρχαιολογίας*, Θεσσαλονίκη: Μέθεξις 2012, σ. 46. Μ. Μανωλεδάκη, «Ἀπολλωνία Μυγδονίας», *Ἑγνατία* 11 (2007) 73-90 καί Χ. Μακαρόνας, «Ἀπολλωνία ἢ Μυγδονική», *στο Ἀρχαία Μακεδονία II*, Β' Διεθνὲς Συμπόσιο Θεσσαλονίκης (19-24.8.1973), Θεσσαλονίκη 1977, σ. 189-194. 3. Σχετικὰ μέ τήν κυριαρχία τῆς Ρώμης στή Μακεδονία βλ. Π. Νιγδέλης, *Ἡ Ρωμαϊκὴ Μακεδονία (168 π.Χ.-284 μ.Χ.)*. 4. "Ἄλλες "civitates liberae" στήν ἐπαρχία τῆς Μακεδονίας ἦταν ἡ Ἀμφίπολη, ἡ Σκοτοῦσσα. 5. Ἡ ἀκριβὴς θέσις τῆς Συναγωγῆς αὐτῆς τοῦ 1^{ου} μ.Χ. αἰ. δὲν ἔχει ἀποκαλυφθεῖ. Γιά πιθανὲς θέσεις τῆς βλ. Β. Τζέρπος, *Τὰ βήματα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στήν Ἑλλάδα*, Ἀθήνα: Ε.Ο.Τ., σ. 5. 6. Μερικὲς ἐπιγραφές στά ἑλληνικά, πού ἀνακαλύφθηκαν στή Μακεδονία καί τὴ Θράκη, ρίχνουν φῶς στίς ἀρχαῖες ἐβραϊκὲς κοινότητες σὲ αὐτὲς τίς περιοχές. Βλ. Ovadhiah Asher, "Ancient Jewish Communities in Macedonia, Thrace and Upper Epirus", *Gerión* 33 (2015) 211-220. 7. Πράξ. 17,4. Ὁ Παῦλος δηλώνει ὅτι κήρυξε στήν πόλη μέ παρορησία καί θάρρος (Α' Θεσσ. 2,2). 8. Ὁ θεσμός τῶν Πολιταρχῶν, ὀνόματα τῶν ὁποίων σώζονται σὲ ἐπιγραφές, ὑπῆρχε στίς πόλεις τῶν 4 μερίδων τῆς Μακεδονίας, σὲ ἀντίθεση μέ τούς στρατηγούς στίς πόλεις κολωνίες. Ἀποτελοῦσαν τούς διοικητικὸς συμβούλους καί ἐκπροσώπους τῆς Ρώμης στήν περιοχὴ ἀπὸ τὸν 2^ο αἰ. π.Χ. ἕως καί τὸν 3^ο αἰ. μ.Χ., συμμετεῖχαν σὲ κάθε πτυχὴ τῆς δημόσιας ζωῆς τῆς πόλης, ἐνίοτε εἶχαν καί δικαστικὴ ἐξουσία, καί ὁ ἀριθμὸς τους ἦταν διαφορετικὸς ἀπὸ πόλη σὲ πόλη. Βλ. Δ. Κανατσούλη, «Περὶ τῶν Πολιταρχῶν τῶν Μακεδονικῶν πόλεων», *ΕΕΦΣΑΠΘ*, 1956, σ. 157-179. C. Schuler, "The Macedonian Politarchs", *Classical Philology* 55/2 (1960) 90-100. 9. Τὸ ὄνομα «Ἰάσων» ἦταν γνωστὸ στὴ Μακεδονία, μάλιστα ὑπάρχει καί σὲ ἐπιγραφή πού βρέθηκε στήν Ἀμφίπολη, P. Nigdelis - P. Anagnostoudis, "New Honorific Inscriptions from Amphipolis", *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 57 (2017) 299. 10. «Μακεδῶν ἐκ Θεσσαλονίκης», Πράξ. 27,2. 11. Κανατσούλη, *ὁ.π.*, σ. 175. 12. Βλ. F. Bruce, "St Paul in Macedonia", *Bulletin of the John Rylands Library* 61/2 (1979) 337-354. J.W. Bailey, "Paul's Second Missionary Journey" *The Biblical World* 33/6 (1909) 414-423. 13. W. Dittenberger, *Sylloge Inscriptionum Graecarum*, Lipsiae 1917, σ. 494. 14. Πράξ. 18,12: «Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς Ἀχαΐας».

Πεντηκοστιανοί έναντίον Πεντηκοστιανῶν

Πρωτ. Βασιλείου Ἀ. Γεωργόπουλου
Ἀναπλ. Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Εἶναι σύνηθες τό φαινόμενο στό χῶρο τῶν Πεντηκοστιανῶν – Χαρισματικῶν νά ἀκοῦς τήν κάθε κοινότητα καί τό κάθε σωματεῖο τους, ὄχι μόνο νά αὐτοπροσδιορίζονται ὡς Ἐκκλησίες, ἀλλά ταυτοχρόνως νά ὑποστηρίζουν, ὅτι ὅλοι ἀνεξαιρέτως, εἶναι χῶροι παρουσίας καί δράσης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Μάλιστα αὐτόν τόν ἰσχυρισμό διατυπώνουν ἀκόμη καί οἱ Ἀντιτριαδικοί Πεντηκοστιανοί.¹

Ταυτοχρόνως ὅμως ὑπάρχουν ἄλλες Πεντηκοστιανικές κινήσεις πού γιά διαφόρους λόγους μέμφονται ἄλλους Πεντηκοστιανούς γιά ἀντιβιβλικές πρακτικές καί υἱοθέτηση συνηθειῶν ἀσυμβίβαστων μέ τό Εὐαγγέλιο. Κάτι τέτοιο ἰσχύει καί μέ τό ζήτημα τῆς χρήσης μουσικῶν ὀργάνων καί μάλιστα σέ ἐκτεταμένο βαθμό ἀπό ποικίλες πεντηκοστιανικές κινήσεις ἀνά τήν ὑφήλιο.

Πρόκειται γιά τή χρήση μουσικῆς, ἀνάλογου τύπου μέ αὐτή πού συναντᾶ κάποιος σέ διαφορές συναυλίες ρόκ συγκροτημάτων.² Ἔχουμε, δηλαδή, τήν υἱοθέτηση στοιχείων πού δημιουργοῦν συναισθηματική διέγερση, ψυχολογική φόρτιση καί πού, μαζί μέ τά ὑπόλοιπα ἐκστατικοῦ χαρακτήρα στοιχεία τῶν συνάξεων τῶν Πεντηκοστιανῶν,³ συνδράμουν στό νά δημιουργεῖται μιᾶ τεχνητή ψευδαίσθηση θεϊκῆς παρουσίας στους χώρους τους. Ἡ χρήση, μάλιστα, μουσικῶν ὀργάνων,

στή λατρεία τῶν διαφόρων κινήσεων δικαιολογεῖται, ἀπό τίς πεντηκοστιανικές κινήσεις πού τά χρησιμοποιοῦν, μέ τήν ἐπίκληση ἁγιογραφικῶν μαρτυριῶν ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη⁴.

Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά ὑπάρχουν Πεντηκοστιανικές κινήσεις πού ἐπικρίνουν καί ἀπορρίπτουν τή χρήση τέτοιας μορφῆς λατρείας μέ τή χρήση μουσικῶν ὀργάνων καθώς παρουσιάζει ὁμοιότητες μέ συναυλίες ρόκ. Καί ὄχι μόνο ἐπικρίνουν, ἀλλά κατηγοροῦν αὐτές τίς Πεντηκοστιανικές ὀργανώσεις ὅτι τό ὅλο ἔργο τους εἶναι ἀντίθετο στό ἔργο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Μιά τέτοια μορφή κριτικῆς, Πεντηκοστιανῶν ἐναντίον ἄλλων Πεντηκοστιανῶν, βλέπουμε καί στόν ἐλληνικό χῶρο ἀπό τήν Ἐλευθέρα Ἀποστολική Ἐκκλησία τῆς Πεντηκοστῆς. Στήν ἐφημερίδα Χριστιανισμός, πού ἐκδίδει ἡ ἐν λόγω κίνηση, σέ παλαιότερη ἀπάντησή της σέ ἐρώτημα ἀναγνώστη γιά τό ἴδιο θέμα, διαβάζουμε μεταξύ ἄλλων καί τά ἑξῆς: «Ὅταν σέ μιᾶ ἐκκλησία βλέπουμε ντράμς καί διάφορα ἄλλα ὄργανα καί νά παίζουν μουσική σάν αὐτή πού παίζουν τά συγκροτήματα στίς διάφορες συναυλίες καί διεγείρουν τοὺς νέους νά κάνουν τρέλες, τότε καταλαβαίνουμε ὅτι αὐτή ἡ ἐκκλησία κάνει ἀντίθετο ἔργο ἀπό αὐτό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»⁵ (ἡ ὑπογράμμιση δική μας).

Όταν κάποιος διαβάξει μιά τέτοια τοποθέτηση, άμέσως έρχεται στον νου του ένα βασικό έρώτημα. Άν οι Πεντηκοστιανικές κινήσεις πού χρησιμοποιούν τέτοια όργανα στή λατρεία τους εργάζονται αντίθετα προς τό θεϊο θέλημα, όπως υποστηρίζουν άλλοι Πεντηκοστιανοί, τότε τί είδους Πνεύμα είναι αυτό πού υποτίθεται είναι παρόν στις συνάξεις αυτών των ομάδων; Τί είδους Πνεύμα είναι αυτό μέ τό όποιο «βαπτίζονται»,

κατά τή διδασκαλία του χώρου⁶, και «γλωσσολαλούν» οί όπαδοί και τά μέλη των Πεντηκοστιανικών ομάδων;

Βλέποντας για μία ακόμη φορά Πεντηκοστιανούς νά επικρίνουν Πεντηκοστιανούς, ότι ενεργοϋν αντίθετα προς τό θεϊο θέλημα, βρισκόμαστε μπροστά στό φαινόμενο ένας άλλος πού ένας άλλος σημαντικός προτεστάντης συγγραφέας, επικριτής του χώρου (και όχι κάποιος όρθόδοξος), χαρακτηρίζει ως «Χάος των Χαρισματικών»⁷.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. W.J. Hollenweger, *The Pentecostals. The Charismatic Movement in the Churches*, μτφ. R.A. Wilson, 1972, σ. 31-32, 71. 2. Πβ. R.G. Robins, *Pentecostalism in America*, 2010, σ. 97-98. 3. R. Quebedeaux, *The New Charismatics. The Origins, Development, and Significance of Neo-Pentecostalism*, 1976, σ. 141-143, 150-152. 4. Πβ. P. Zimmerling, *Charismatische Bewegungen*, 2009, σ. 144-146. 5. Έφημ. Χριστιανισμός, άρ. φ. 131, Όκτ. 1994, σ. 4. 6. Fr. Dale Bruner, *A Theology of the Holy Spirit. The Pentecostal Experience and the New Testaments*, 1982, σ. 56-117. 7. John F. MacArthur, Jr., *Charismatic Chaos*, 1992.

Ν. Γύζης, Τ' άρραβωνιάσματα (1875), Έθνική Πινακοθήκη, Άθήνα. Οί υπόδουλοι Έλληνες άρραβώνιαζαν τά παιδιά τους σε πολύ μικρή ηλικία, για νά τά γλιτώσουν από τό παιδομάζωμα

Ὁ Ἅγιος Βονιφάτιος (Bonifatius), Ἀπόστολος τῆς Γερμανίας

Ἀρχιμ. Συμεών Αὐγουστάκη
Δρος Θεολογίας - Ἰ. Προϊστ. Ἰ.Ν. Ἁγ. Διονυσίου Ἰλίου

Ὁ Ἅγιος Βονιφάτιος γεννήθηκε περίπου τό 672 στό Ἔξετερ, περιοχή τῆς σημερινῆς Ἀγγλίας, ἀπό εὐπορή και ἀριστοκρατική οἰκογένεια. Βαπτίσθηκε Χριστιανός μέ τό ὄνομα Οὐνφρίδος. Ἀπέκτησε θεολογικές και φιλοσοφικές γνώσεις δίπλα στους Βενεδικτίνους Μοναχούς τῶν Μοναστηριακῶν Σχολῶν τοῦ Ἔξετερ και τοῦ Νάτσελ. Ἀνέλαβε καθήκοντα Καθηγητῆ σέ αὐτές και λίαν συντόμως διέπρεψε μέ τίς ἐπιδόσεις του, τόσο μέ τό πρωτοποριακό ἔργο σύνταξης τῆς πρώτης ἀγγλικῆς γραμματικῆς στή λατινική γλώσσα, ὅσο και μέ τή συγγραφή πολλῶν ποιημάτων. Ὑπήρξε ἐπιπλέον ἄριστος ἐρμηνευτής τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Στά χρόνια αὐτά ἐκάφη Μοναχός στήν ἱστορική Μονή τοῦ Νάτσελ, ἀκολουθώντας τό τάγμα τῶν Βενεδικτίνων, καθώς ἀπό νεαρότατη ἡλικία ἔδειξε κλίση πρὸς τόν Μοναχισμό. Σέ ἡλικία περίπου τριάντα ἐτῶν χειροτονήθηκε Διάκονος και Πρεσβύτερος και ἐπιδόθηκε μέ θεῖο ζήλο στά ποιμαντικά του καθήκοντα.

Τό 716, λίγο μετά τήν εἰς Πρεσβύτερον χειροτονία του, ἐγκατέλειψε τή Μονή τοῦ Νάτσελ μέ τήν εὐλογία τοῦ Ἡγουμένου του, Βινβέρτου και μαζί μέ ἄλλους τρεῖς συμμοναστές του, ἐνίσχυσαν τήν ἱεραποστολική ομάδα τοῦ Ἁγίου Βιλλιβρόδου¹

στή βορειοανατολική Ὀλλανδία. Ἡ παραμονή τους ἐκεῖ διήρκασε λίγο, καθώς ἡ ἀντιχριστιανική ἡγεμονία τοῦ Ράντμποντ και ὁ πόλεμος πού ὑπῆρχε σέ ἐξέλιξη (εἶχε ξεσπάσει μεταξύ τοῦ Ἡγεμόνος και τοῦ Καρόλου Μαρτέλου), ἦταν οἱ αἰτίες γιά νά ἐπιστρέψουν πίσω στήν Ἀγγλία.

Ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Βίντσεστερ μέ τήν ἀδελφότητα τῆς Μονῆς τοῦ Νάτσελ πρότειναν στόν Οὐνφρίδο τήν Ἡγουμενία μετά τήν ἀποβίωση τοῦ Ἡγουμένου Βινβέρτου. Ἀρνήθηκε τήν πρόταση αὐτή, καθώς πόθος του ἦταν νά ἀκολουθήσει τό παράδειγμα τῶν Ἁγίων Ἰρλανδῶν Μοναχῶν πού εἶχαν ἐγκαταλείψει τήν πατρίδα τους, γιά νά διαδώσουν τό Εὐαγγέλιο εἰς πάντα τά ἔθνη.

Τό 718 ἐπισκέφθηκε τήν Ἁγία Ἐδρα τῆς Ρώμης. Ὁ Πάπας Γρηγόριος Β΄ διέκρινε στό πρόσωπό του ζήλο και ἀγάπη γιά τήν ἱεραποστολή. Αὐτό ἦταν ἀρκετό γιά νά τοῦ ἀναθέσει τό 719 μέ ἐπίσημο ἔγγραφο τόν ἐκχριστιανισμό τῆς Γερμανίας, σέ ἐξάρτηση ἀπό τήν Ρωμαϊκή ἔδρα, ἐνῶ τόν μετονόμασε Βονιφάτιο.

Μέχρι τότε δέν εἶχε ὑπάρξει κανένα ἱεραποστολικό ἐγχείρημα γιά τόν ἐκχριστιανισμό τῆς Γερμανίας. Ἡ Γερμανία, κατοικοῦνταν ἀπό Φράγκους εἰδωλολάτρες, πού τούς ἦταν ἄγνωστος ὁ Χριστιανισμός.

Ὁ Βονιφάτιος ξεκίνησε ἀμέσως τίς ἱεραποστολικές του περιοδεῖες, ἀπό τίς Ἄλπεις τῆς Βαυαρίας ἕως τή Θουριγγία. Κήρυξε τό Εὐαγγέλιο, βάπτισε μεγάλο ἀριθμό εἰδωλολατρῶν καί ἐπανέφερε στήν ὀρθή πίστη τούς λίγους χριστιανούς πού ζοῦσαν στίς περιοχές αὐτές καί εἶχαν ἀσπασθεῖ τά εἶδωλα.

Τό 720 διέκοψε γιά τρία χρόνια τήν ἱεραποστολή του στή Γερμανία καί μετέβη στήν Ὀλλανδία, ὕστερα ἀπό τήν ἄνοδο τοῦ φιλοχριστιανοῦ Καρόλου Μαρτέλου στήν ἡγεμονία τῆς χώρας, πού διαδέχτηκε τόν εἰδωλολάτρη ἡγεμόνα Ράντμποντ. Ὁ νέος ἡγεμόνας, μετά τήν ἄνοδό του στήν ἡγεμονία, βαπτίσθηκε χριστιανός ἀπό τόν Βιλλιβρόδο. Ὁ Βονιφάτιος βρέθηκε δίπλα στόν Βιλλιβρόδο, σέ αὐτόν πού τόν μύησε στήν ἱεραποστολή. Ἐκεῖ συνέχισε τό πλούσιο ἔργο του, διέδωσε τό Εὐαγγέλιο καί συνέδραμε στό νά ἐπουλώσει τίς πληγές πού εἶχε ἐπιφέρει ὁ ἡγεμόνας διώκτης τῶν χριστιανῶν, Ράντμποντ.

Ὁλοκληρώνοντας τήν διακονία του στήν Ὀλλανδία ἐπέστρεψε στή Γερμανία, συνεχίζοντας τήν ἀποστολή πού τοῦ ἀνέθεσε ὁ Πάπας Γρηγόριος Β΄. Αὐτήν τή φορά συγκρότησε χριστιανικές κοινότητες στίς περιοχές τοῦ Ἔσσην καί τῆς Σαξωνίας, βαπτίζοντας διαρκῶς εἰδωλολάτρες. Στό Ἔσσην ἵδρυσε Μονή στό Ἀμενεβοῦργο, ἡ ὁποία ἔγινε ἐκπαιδευτικό κέντρο τῶν ἱεραποστόλων. Τό ἔργο του ἔγινε γνωστό στόν Πάπα Γρηγόριο Β΄ καί τό 722 τόν κάλεσε στή Ρώμη καί τόν χειροτόνησε Ἐπίσκοπο, μέ ἀπ' εὐθείας ἐξάρτηση ἀπό τή ρωμαϊκή ἔδρα.

Ἐπιστρέφοντας στό Ἔσσην, συνέχισε τό ἱεραποστολικό του ἔργο, πετυχαίνοντας

λαμπρές καί θαυμαστές νίκες κατά τῆς εἰδωλολατρίας. Χειροτόνησε Ἱερεῖς ἀφηνοντάς τους ἐκεῖ νά συνεχίσουν τό ἔργο του καί ἐκεῖνος πέρασε στή Θουριγγία. Συνέχισε τήν ἀποστολή του, ἰδρύοντας τήν ἀνδρῶα Μονή τοῦ Ὕρντουρφ, γυναικειές Μονές καί χριστιανικές Κοινότητες. Γιά τήν ὀργάνωση τῶν Κοινοτήτων αὐτῶν κάλεσε Μοναχούς καί Μοναχές ἀπό τήν Ἀγγλία, γιά νά μεταδώσουν στούς νέους ἀρχαίους Μοναχούς τό Μοναστικό Τυπικό καί τή μοναχική τους ἐμπειρία.

Τό 731 ὁ νέος Πάπας Γρηγόριος Γ΄ τόν προήγαγε σέ Ἀρχιεπίσκοπο καί τοῦ ἔδωσε ἐντολή νά δημιουργήσει Ἐπισκοπές. Ἀρχικά ἵδρυσε τέσσερις Ἐπισκοπές, στό Σάλτσμπουργκ, στό Φράϊζινγκ, στή Ρατισβόννη καί στό Πασσάου. Λίγα χρόνια ἀργότερα ἵδρυσε καί τήν Ἐπισκοπή τοῦ Ἄιχστετ. Ἡ ἔδρα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ὀρίστηκε τό Μάιντς. Πλέον δέν σημειώνεται μόνο μία ἱεραποστολική δράση στή χώρα αὐτή, ἀλλά ἡ ἵδρυση μίας τοπικῆς Ἐκκλησίας σέ μικρό χρονικό διάστημα. Τό 738 ὁ Πάπας τόν ἀντάμειψε γιά τή μεγάλη συνεισφορά του στήν Ἐκκλησία τῆς Γερμανίας μέ τόν τιμητικό τίτλο τοῦ Λεγάτου τῆς Ἀποστολικῆς Ἐδρας.

Ὁ Βονιφάτιος ἔδιδε ἰδιαίτερη σημασία στόν ρόλο καί στή συνεισφορά τοῦ μοναχισμοῦ καί αὐτός ἦταν ὁ λόγος πού οἰκοδόμησε τό 744, μία Μονή μέσα στό δάσος τῆς Φούλντας, στό σημεῖο πού συνόρευαν οἱ τέσσερις ἐπαρχίες πού εἶχε εὐαγγελίσει, τῆς Φρισίας, τοῦ Ἔσσην, τῆς Θουριγγίας καί τῆς Βαυαρίας. Ἡ ἐπιλογή του δέν ἦταν τυχαία. Σκοπός του ἦταν ἡ Μονή αὐτή νά συμβολίζει τήν ἐνότητα τῆς Γερμανικῆς Ἐκκλησίας. Τό

Μοναστήρι αυτό υπήρξε ένα από τὰ μεγαλύτερα για τὴ Δύση καὶ δὲν εἶχε νὰ ζηλέψει τίποτα ἀπὸ τὰ Μοναστήρια τῆς Ἀνατολῆς. Τὶς ἡμέρες αὐτὲς ἐγκαταβίωναν περίπου 400 μοναχοί. Ἀναδείχτηκε σὲ πνευματικὸ φάρο καὶ κέντρο μεγάλης θεολογικῆς κατάρτισης τῶν στελεχῶν τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ ὁ τόπος διαμονῆς τοῦ Βονιφάτιου.

Ὅραμα τοῦ Βονιφάτιου, ἀφοῦ ἐκχριστιάνισε τὴ Γερμανία, ἦταν νὰ μεταβεῖ στὴν εἰδωλοκρατούμενη Φρισία καὶ νὰ κηρύξει τὸ Ἱερό Εὐαγγέλιο. Τὸ 753 παραιτήθηκε ἀπὸ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ τὸν διαδέχτηκε ὁ συνεργάτης του Ἀουλο. Ὑπῆρξε ἐπάξιος διάδοχος τοῦ Βονιφάτιου, συνεχιστὴς τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου του.

Ἀφοῦ ἀποχαιρέτησε τοὺς συνεργάτες καὶ τὸ ποίμνιό του στὴ Γερμανία, ὁ Βονιφάτιος μετέβη στὴν Οὐτρέχτη ὅπου πέρασε τὸ χειμῶνα, σ' ἓνα Μοναστήρι

ὅπου Ἡγούμενος ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς μαθητὲς του. Στὶς ἀρχὲς τῆς ἀνοιξῆς τοῦ 754 ξεκίνησε τὴν Ἱεραποστολὴ του στὴ Φρισία (βόρεια Ὀλλανδία). Ἔγινε φιλικὰ δεκτὸς ἀπὸ τὸν πληθυσμὸ καὶ βάπτισε μὲ τοὺς συνεργάτες του ἀρκετοὺς εἰδωλολάτρεις. Στὶς 5 Ἰουνίου 754 ὅμως, ἐνῶ ἐτοιμαζόταν νὰ τελέσει τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Ντόκκουμ, μία ὁμάδα ἀπὸ ἐξαγριωμένους εἰδωλολάτρεις, διώκτες τῶν χριστιανῶν, σφαγίασαν βάνουσα τὸν Βονιφάτιο, τὸν Ἐπίσκοπο Ἐοβάνο, τρεῖς Ἱερεῖς, τρεῖς Διακόνους, τέσσερις Μοναχοὺς καὶ σαράντα νεοφώτιστους Χριστιανούς. Ἐνταφιάσθηκε σὲ μεγάλο Μοναστήρι τῆς Φούλντας. Ἡ ἡμέρα μνήμης τοῦ Ἱερομάρτυρα Βονιφάτιου εἶναι στὶς 5 Ἰουνίου. Ὁ Βονιφάτιος, κατόρθωσε νὰ διαμορφώσει τὴν Ἐκκλησιαστικὴ ταυτότητα τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ. 1. Βλ. Σ. Αὐγουστάκης, «Ἅγιος Βιλλιβρόδος (Willibrord): Πρῶτος Ἀπόστολος τῆς Ὀλλανδίας», *Ἐφημέριος*, τχ.6 (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2016) 41-44.

Ν. Γύζης, *Τὸ κρυφὸ σχολεῖο* (1885-1886),
Ἀθήνα, ἰδιωτικὴ συλλογὴ

Ἡ Θεοτόκος στη βυζαντινὴ τέχνη Ἡ περίπτωση τῆς Ἐνθρόνου Θεοτόκου τοῦ Σινᾶ

Εὐάγγελου Τσουκαρᾶ
Θεολόγου - Φιλολόγου

Τὸ ζήτημα τῆς εἰκονογραφικῆς ἀπόδοσης τῆς Θεοτόκου στὴ βυζαντινὴ ζωγραφικὴ, ἀναμφίβολα, σημάδεψε τὴν ἐπισημονικὴ σκέψη καὶ ζωὴ πολλῶν εἰδικῶν καὶ ὑπάρχει πλουσιότατη βιβλιογραφία γύρω ἀπὸ τὸ θέμα, γιὰ ὅσους θὰ ἤθελαν νὰ ἀσχοληθοῦν περισσότερο. Ἐδῶ ἀπλῶς θὰ ἀναφέρουμε τὸν εἰκονογραφικὸ τύπο τῆς ἐνθρόνου Θεοτόκου καὶ συγκεκριμένα τὴν εἰκόνα τῆς Ἐνθρόνου Θεοτόκου πού βρίσκεται στὴν Ἱερά Μονὴ Σινᾶ.

Ἡ Θεοτόκος παριστάνεται ἐνθρονη μὲ τὸν Χριστὸ στὰ γόνατά της. Ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ της ὄρθιοι, στὸ ἴδιο ὅμως ὕψος μὲ αὐτήν, οἱ ἅγιοι Θεόδωρος καὶ Γεώργιος, ἐνῶ πίσω της δύο ἄγγελοι πού στρέφουν τὰ κεφάλια τους πρὸς τὸν οὐρανό, ὅπου καὶ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ ὁποῖο κατεβαίνει πρὸς τὴ Θεοτόκο δέσμη ἀκτίνων φωτός. Πίσω ἀπὸ τίς μορφές ὑπάρχει ἀρχιτεκτόνημα, τοῦ ὁποῖου οἱ τοῖχοι συγκλίνουν πρὸς τὸ κέντρο διαμορφώνοντας κόγχη. Ἡ Θεοτόκος εἶναι καθισμένη σὲ ξύλινο ἀλλά ἀπλό σχετικὰ θρόνο. Παρ' ὅλο πού ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἀκίνητη καὶ διαπνεόμενη ἀπὸ ἱερατικότητα, ὥστόσο ὑπάρχει ἡ κίνηση στὴ θέση τῶν ποδιῶν, ἡ ἐλευθερία στὴν ὅλη ἀπόδοση τῶν πτυχώσεων τοῦ βαθυ-

κύανου ἱματίου πού φέρονται πρὸς τὰ δεξιὰ, ὅπου εἶναι στραμμένο καὶ τὸ βλέμμα. Ἀντίθετα, τὸ κάτω τμήμα τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ εἶναι στραμμένο πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐνῶ τὸ βλέμμα του πρὸς τὴν ἀντίθετη πλευρά. Ὡς παραστάτες ἀκίνητοι καὶ μετωπικοὶ εἰκονίζονται δίπλα στὴν Παναγία οἱ δύο στρατιωτικοὶ ἅγιοι, οἱ ὁποῖοι μᾶς θυμίζουν τοὺς σιλεντιαριοὺς ἀπὸ τὸ αὐτοκρατορικὸ τυπικὸ πού συνόδευαν τὸν ἐνθρονο βασιλέα. Καὶ οἱ δύο εἶναι ντυμένοι μὲ χιτῶνα καὶ χλαμύδα, φέρουν ταβλίο καὶ κρατοῦν σταυρὸ μπροστὰ στὸ στήθος. Γιὰ νὰ τονίσει καὶ νὰ προβάλλει τὴν κεντρικὴ μορφή ὁ τεχνίτης χρωματίζει ἀντίθετα τὸν ἱματισμὸ τῶν μορφῶν αὐτῶν. Οἱ τρεῖς μορφές τονίζονται ἀκόμα περισσότερο μὲ τοὺς δύο λευκοφορεμένους ἀγγέλους, μὲ τὴν ἀντίστροφη κίνηση τῆς κεφαλῆς, καθὼς καὶ μὲ ἀρχιτεκτόνημα τοῦ ὁποῖου οἱ τοῖχοι συγκλίνουν πρὸς τὸ κέντρο δημιουργώντας τὴν ἐντύπωση ὑπαρξῆς κόγχης.¹

Ἡ Θεοτόκος διακρίνεται γιὰ τὴ μεγάλη σχετικὰ κεφαλὴ καὶ τὰ ρεαλιστικὰ καὶ ἀδρὰ χαρακτηριστικὰ. Τὸ πρόσωπό της εἶναι σαρκῶδες, ὅμως μὲ λεπτὰ καὶ γλυκὰ χαρακτηριστικὰ. Ἀπαλοὶ ρόδινοι χρωματισμοὶ στὴ μύτη, τὰ χεῖλη, τὸ πηγούνι

καί τήν ἀριστερή της παρειά δείχνουν καί τήν πηγγή τοῦ φωτός τῆς εικόνας. Κατά τόν ἴδιο τρόπο ἀποδίδεται καί τό πρόσωπο τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐνῶ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, μέ τό μυτερό πηγγούνι καί γένι, ἀνήκει σέ ἄλλο πρότυπο. Τεχνοτροπικά λοιπόν οἱ μορφές τῆς Θεοτόκου μέ τό βρέφος, τῶν ἀγγέλων καί τῶν ἁγίων Γεωργίου καί Θεοδώρου ἔχουν ὅλα τά στοιχεῖα πού διακρίνουν τήν τέχνη τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ ἄγγελοι διατηροῦν ἀρκετά χαρακτηριστικά τῆς ἐλληνιστικῆς παράδοσης. Σωστό καί δυνατό πλάσιμο, μέ χρώματα λευκορόδινα πού θυμίζουν παστέλ, σκιές πράσινες καί πετυχημένες συνιζήσεις μᾶς φέρνουν στό νοῦ κεφάλαια ἀπό τήν Πομπηία θεῶν ἤ ἱερειῶν.²

Ἡ εἰκόνα τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ, πάνω στόν θρόνο, θυμίζει ἀπεικονίσεις τῆς Ἰσιδας. Ὡς πρωταρχική Μεγάλη Μητέρα θεά ἡ Ἰσιδα συνδέθηκε μέ πολλές

ἄλλες ἀνατολικές καί ἐλληνικές ἀρχαίες θεότητες, πού ὅλες μαζί ἔχουν ἀφήσει τό «στίγμα» τους στήν Παναγία-Θεοτόκο. Ἡ Ἰσιδα καί ὁ μικρός Ἔωρος ἀποτέλεσαν τό πρότυπο τῆς εἰκονογραφικῆς παράστασης τῆς Θεοτόκου μέ τόν Ἰησοῦ Χριστό ὡς Θεῖο Βρέφος καί φυσικά Ὅσιρις, Ἰσιδα καί Ἔωρος δημιούργησαν τήν πρώτη «ἁγία τριάδα» τῆς αἰγυπτιακῆς καί τῆς παγκόσμιας θρησκείας.³

Οἱ Γεώργιος καί Μαρία Σωτηρίου πού πρωτοδημοσίευσαν τήν εἰκόνα παρασύρθηκαν ἀπό τήν ἐπιζωγράφιση πού εἶχε ὑποστεί καί τή χρονολόγησαν στόν 13^ο αἰ., λέγοντας ὡστόσο πώς πιθανόν νά εἶναι παλαιοχριστιανικό ἐπιζωγραφισμένο ἔργο. Ὁ καθαρισμός τῆς εικόνας (1962) τήν ἀνέδειξε ὡς ἕνα ἀπό τά καλύτερα παραδείγματα τοῦ πρώτου μισοῦ του 6^{ου} αἰ., πιθανόν δῶρο-ἀφιέρωμα τοῦ αὐτοκράτορα Ἰουστινιανοῦ.⁴

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ. 1. Γ. Γούναρης, *Εἰσαγωγή στήν Παλαιοχριστιανική Ἀρχαιολογία*, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 289. 2. Γ. Σωτηρίου – Μ. Σωτηρίου, *Εἰκόνες Μονῆς Σινᾶ*, τ. Β', Ἀθήνα 1958, σ. 22. 3. T. Mathews, "Early icons of the Holy Monastery of Saint Catherine at Sinai", στόν τόμο R.S. Nelson, et al. (ἐπιμ.), *Holy Image, Hallowed Ground: Icons from Sinai*, Oxford 2007, σ. 47. 4. T. Mathews, *ὁ.π.*, σ. 51.

Eugène Delacroix,
Νεαρή ὄρφανή
στό κοιμητήριο
(περ. 1823-1824),
Μουσείο τοῦ
Λούβρου, Παρίσι.
Προπαρασκευαστικό
ἔργο γιά τόν
πίνακα Ἡ σφαγή
τῆς Χίου

Paul Emil Jacobs,
Σκηνές ἀπό τήν
τουρκοκρατούμενη
Ἑλλάδα (1841),
Μόναχο, ἰδιωτική
συλλογή

Ἐπιλεγόμενα

Παναγιώτη Μπούμη
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ Ε.Κ.Π.Α.

Μέ τήν παρακολούθηση τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀνωτέρω ἐρμηνευτικῆς ἔρευνας ἐλπίζουμε ὅτι θά μᾶς διακαιώσει ὁ ἀγαπητός ἀναγνώστης, ὅταν ὑποστηρίζουμε ὅτι, γιά νά πραγματοποιηθεῖ μία ἐπιτυχῆς κωδικοποίηση τῶν ἱερῶν κανόνων, πρέπει νά προηγηθεῖ μία ἐνδελεχῆς ἐρμηνευτική κατά βάθος καί πλάτος ἀπόδοση τοῦ νοήματός τους. Ἐνδεικτικῶς παραπέμπουμε στούς δύο τελευταίους ἀποστολικούς κανόνες. Ἄν δέν προηγηθεῖ αὐτή ἡ διεξοδική διεργασία, κινδυνεύουμε νά χάσουμε τό πραγματικό μήνυμά τους. Κινδυνεύουμε νά περιορίσουμε ἢ νά διαστρεβλώσουμε τό διαχρονικό θεῖο θέλημα καί τό ἐκάστοτε ἐκκλησιαστικό φρόνημα πού ἐκφράζουν.

Κάθε προσέγγιση στό παραδιδόμενο θέλημα τοῦ Θεοῦ πρέπει νά εἶναι κατά τό δυνατόν αὐθεντική, πιστή καί πλήρης. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέει: «Ἐάν ἡμεῖς ἡ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω», καί «εἰ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω» (Γαλ. 1,89). Γι' αὐτό καί ὁ β' κανόνας τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ ἕνα εἶδος (πρότυπο) κωδικοποίησεως τῶν ἱερῶν κανόνων ὀρίζει: «Μηδενὶ ἐξεῖναι τοὺς προσηλωθέντας παραχαράττειν κανόνας ... Εἰ δέ τις ἀλῶ (= συλληφθεῖ) κανόνα τινὰ τῶν εἰρημένων καινοτομῶν,

ἢ ἀνατρέπειν ἐπιχειρῶν, ὑπεύθυνος ἔσται κατὰ τὸν τοιοῦτον κανόνα...». Καί ὁ α' κανόνας τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου προσθέτει: «Τούτων οὖν οὕτως ὄντων, καί διαμαρτυρουμένων ἡμῖν, ἀγαλλιώμενοι ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἶ τις εὔροι σκῦλα (= λάφυρα) πολλά, ἀσπασίως τοὺς θεῖους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, καί ὀλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καί ἀσάλευτον κρατύνομεν».

Πάντως καί ἐάν ἐπιχειρηθεῖ γιά πρακτικούς λόγους κάποια κωδικοποίηση τῶν ἱερῶν κανόνων ὑπὸ τῆ σύγχρονη μορφή, ὅπως ὁ Codex Iuris Canonici τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, πρέπει νά γίνει ἐν γνώσει τῆς ἐνδεχόμενης ἀτέλειάς του καί ἐφ' ὅσον στίς ἐκδόσεις θά προηγεῖται ἀνέπαφο καί ἀναλλοίωτο τό πρωτότυπο κείμενό τους. Ἐτσι θά μπορεῖ ὁ χρήστης τοῦ Κώδικα αὐτοῦ νά ἐλέγχει τὴν ὀρθότητα τῶν κωδικοποιημένων διατάξεων καθὼς καί τὴ δυνατότητα προσεγγίσεως καί σέ ἄλλες ἐρμηνεῖες τῶν κανονικῶν κειμένων. Οἶκοθεν νοεῖται ὅτι στίς ἐπί μέρους παραγράφους τοῦ Κώδικα πρέπει νά ἀναφέρεται καί ὁ σχετικὸς κωδικοποιημένος κανόνας καί, γιὰτί ὄχι, καί οἱ παράλληλοι αὐτοῦ κανόνες. Ἐξ ἴσου, ἂν ὄχι περισσότερο, ἀπαραίτητα θά εἶναι καί τὰ σχετικά χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ἡ συνεπῆς προσέγγιση στόν νόμο τοῦ Θεοῦ βοηθᾷ ὄχι μόνο στή γνώση τοῦ θε-

λήματός Του, αλλά οδηγεί και στή θέωση.

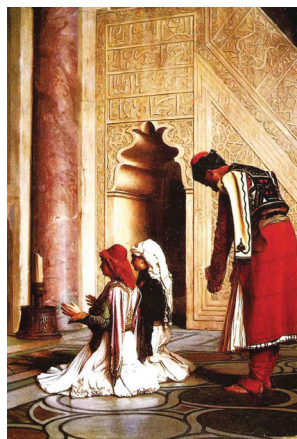
Ο Νόμος του Θεού, αφού πέρασε από τη Νομοθεσία της Παλαιάς Διαθήκης, έφθασε στον νόμο και στον λόγο της Χάρης. Κι αυτό έγινε, γιατί ο άνθρωπος έπρεπε να παιδαγωγηθεί και να προετοιμαστεί κατάλληλα για την υποδοχή και την αποδοχή του «Νέου». Είδαμε στους συγκεκριμένους κανόνες να προϋποτίθεται ή Παλαιοδιαθηκική νομοθεσία, να φωτίζεται κάτω από τη Χάρη και να υπερβαίνεται. Έτσι τώρα η εφαρμογή των ιερών κανόνων γίνεται με σκοπό την κοινωνία μας με τον Θεό και δέν αποτελεί μία νομικιστική ήθικιστική παιδαγωγία. Μέτρο κρίσης δέν είναι αυτή καθ' έαυτή ή αυτόνομη εφαρμογή των κανόνων στην κάθε στιγμή της ζωής μας, αλλά ή όρθή και άρτια διά της Έκκλησίας γνώση, καθώς και ή συνεπής βίωση του θεϊκού θελήματος, γιατί μόνον έτσι είναι έφικτή ή γνώση του Θεού, ή θεοπτία και ή σωτη-

ρία του ανθρώπου. Όποιος προσοικειοῦται τό θέλημα του Θεού, πλησιάζει τόν Θεό, όμοιάζει με τόν Θεό, θεώνεται.

Είπαμε «διά της Έκκλησίας». Ασφαλώς ή όρθή εφαρμογή των ιερών κανόνων γίνεται μόνο μέσα στην Έκκλησία και μέσω αυτής. Γι' αυτό και οι άποστολικοί κανόνες, οι όποιοι θέτουν βάσεις για ή δομή της Έκκλησίας, για τό συνοδικό ιεραρχικό πολίτευμά Της, τονίζουν συχνά, ποιά όφείλει να είναι ή θέση, ή σχέση και ή συμπεριφορά των πιστών ιδίως και κυρίως του έπισκόπου, αλλά και των πρεσβυτέρων και των διακόνων, αφού αυτοί μαζί με τούς λαϊκούς συγκροτούν ή στρατευόμενη Έκκλησία. Καθορίζονται οι μεταξύ των κληρικών και των λαϊκών σχέσεις και πρό πάντων ή αναφορά όλων στην Κεφαλή του Έκκλησιαστικού Σώματος, τόν Χριστό. Έτσι πραγματοποιείται και φανερώνεται ή Έκκλησία και μεταδίδεται ή χάρη και ή εύλογία του Θεού στην ανθρώπινη κοινωνία.

Ν. Γύζης, *Τό σκλαβοπάζαρο (παιδομάζωμα)*, (περ. 1873-1875), *Έθνική Πινακοθήκη, Αθήνα*

Jean-Léon Jérôme, *Νεαροί Έλληνες στό τζαμί (1865)*, *Minneapolis Institute of Art (Η.Π.Α.)*

ΠΟΙΗΤΙΚΑ ΚΑΤΟΙΚΕΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Γιώργος Πρεβεδουράκης

Μάριου-Κυπαρίσση Μώρου
Υποφ. Δρος Νεοελληνικής Φιλολογίας Α.Π.Θ.

*Τή νύχτα τῆς ἀποκάλυψης / ὁ κόσμος θά γυρεύει ἀπεγνωσμένα/
μιά ἀγκαλιά // ὅπως κι ἀπόψε*

(Κλέφτικο, Θεσσαλονίκη: Πανοπτικόν 2013)

στή θέα τῶν ἐσχάτων

Πῶς ὁ ἔρωτας, ὡς διαλογική σχέση μετ' ἄλλον Ἄλλο, μᾶς εἰσάγει στά ἔσχατα; Τό ἐρώτημα πού πρόκειται νά μᾶς ἀπασχολήσει δέν γίνεται νά ἀπαντηθεῖ στό πλαίσιο τοῦ σύντομου αὐτοῦ κειμένου, ὡστόσο, μπορούμε νά δώσουμε κάποιες ὀρίζουσές του. Ἐρωτας, δηλαδή σχέση μέ τόν Ἄλλο, στό πρόσωπο τοῦ ὁποίου βλέπουμε τόν ὄντως Ἄλλο, Χριστό, τόν «Ἀγαπημένο» τῶν ποιημάτων τοῦ Ρουμί, τόν ἐρώμενο τοῦ μανικῶ ἔρωτα πού περιγράφουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Μιά σχέση, ὅμως, πού ἀποδεικνύεται ιδιαίτερα δύσκολη νά τή διαχειριστοῦμε, ἀκριβῶς λόγω τῆς ἀνθρώπινης φύσης μας. Διψᾶμε γιά τή σχέση, γιά τήν ἐπαφή μέ τόν Ἄλλο, κι ὅμως δέν ξέρουμε νά ὑπάρχουμε μέ τόν τρόπο τῆς σχέσης. Δέν ξέρουμε πῶς νά μοιραστοῦμε τό πιό ἀπλό, πόσω μᾶλλον τήν ἴδια τή ζωή, τήν ὁποία ἰδιοποιούμε μετ' ἑαυτὸν κατὰ φύσιν. Ὁλόκληρη ἡ ζωή μας εἶναι, λοιπόν, αὐτή ἡ κίνηση πρὸς τόν Ἄλλον, αὐτή ἡ διαρκῆ ἀνοδική κίνηση, ἡ καλύτερα ἡ κίνηση πρὸς τὰ ἐμπρός, πρὸς τό ἄχρονο, πρὸς τὰ ἔσχατα.

Ἄλλο, ὡς δίοδος πρὸς τὰ ἔσχατα, γίνεται πρῶτα δίοδος πρὸς τόν Ἄλλο. Ζοῦμε μόνο γιά τόν Ἄλλο καί χάρις τόν Ἄλλον, θά μπορούσαμε νά ἀποφθεγματίσουμε. Καί ἔχοντας τόν Ἄλλο ὡς ὁδοδείκτη πορευόμαστε στήν καθημερινότητά μας. Ἡ ἀγκαλιά, γιά τήν ὁποία κάνει λόγο ὁ στίχος τοῦ Πρεβεδουράκη, προϋποθέτει δύο συμβαλλόμενα μέρη καί ἀναζητᾶται στό «ἀπόψε», στό νῦν, ὅπως καί κατὰ τή νύχτα τῆς ἀποκάλυψης. Μιά ἀποκάλυψη, δηλαδή, διαρκῶς παροντική, διαρκῶς ὑπάρχουσα, διαρκῶς πληρούμενη. Ἐλλοχεύει, ὅμως, πάντοτε ὁ κίνδυνος τῆς παρερμηνείας καί ἡ κίνηση ἀπό τόν ἔρωτα στή ναρκισσιστική θεώρηση τοῦ ἐρώμενου εἶναι πάντα ὑπαρκτή. Ὁ π. Νικόλαος Λουδοβίκος θέτει ὡς ἀντιστάθμισμα στήν παρερμηνεία αὐτή ἕναν συνεχῆ ὑπαρξιακό ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι διάλογο τῶν δύο προσώπων (Λουδοβίκος 2009, σ. 84). Μόνον τότε ὁ διάλογός τους δέν ἐκβάλλει σέ μιὰ ἄκρα ναρκισσιστική ἰδιοτέλεια. Αὐτός ὁ διαλογικός τρόπος ὑπαρξῆς εἶναι πού μᾶς συνέχει, ἀρχικά μέ τόν περιβάλλοντα κόσμο καί κατὰ συνέπεια μέ τόν ἴδιο τόν Θεό.

Δέν θά πρέπει, ὅμως, νά λανθάνει τῆς ἀνάγνωσής μας τό «ἀπόψε» τοῦ στίχου, τό ὁποῖο ἐξίσου εὐκόλα μπορεῖ νά εἰδῶθεϊ σέ ἐσχατολογική προοπτική· «ἀπόψε», δηλαδή «τώρα», ἓνα διαρκές νῦν, στό ὁποῖο οἱ Χριστιανοί πορευόμαστε. Σέ ἓνα ἀπό τά μελετήματα πού προηγήθηκαν, συζητήσαμε τή σχέση τοῦ «γεγονότος Χριστός» μέ τόν Χρόνο· αὐτή τή φορά θά πιάσουμε τόν μίτο τῶν μυστικῶν θεολόγων, καί πιό συγκεκριμένα τοῦ Ἁγγελου Σιλέσιου (Angelus Silesius), ὁ ὁποῖος ἀποδίδει ὡς ἐξῆς τήν ἔνωση ἀνθρώπου καί Θεοῦ: «Ἐγώ ὁ ἴδιος εἶμαι ἡ αἰωνιότητα, ὅταν ἐγκαταλείπω τό χρόνο καί ἐνώνομαι μέ τόν Θεό καί ὁ Θεός ἐνώνεται μέ μένα». Αὐτή ἡ ὑπερχρονική ἔνωση ἀνθρώπου καί Θεοῦ δέν θά γινόταν νά μὴν περάσει πρῶτα μέσα ἀπό τήν ἔνωση ἀνθρώπου καί ἀνθρώπου· «Μέτρο τοῦ ἔρωτα γιά τόν Θεό, ὁ μανικός πόθος γιά πρόσωπο ἀνθρώπου. Μέτρο δυσπρόσιτου κατορθώματος, γι' αὐτό καί μακαρίζεται ὁποῖος τό φτάσει. [...] Δέν ἀγαπάμε μέ ἄλλη φύση τόν Θεό καί μέ ἄλλη τόν ἐρώμενο ἄνθρωπο. Ἴδιος ὁ ἔρωτας "ἐπὶ σωμάτων καί ἀσωμάτων"», γράφει σύγχρονος φιλόσοφος.

Μέτρο τοῦ ἀνθρώπινου ἔρωτα, ὁ πόθος ἔξω ἀπό τό ἐγώ μας, ἓνας πόθος πού μεταφράζεται σέ αὐτή τή διαλογική ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι κατάσταση, γιά τήν ὁποία κάνει λόγο ὁ Λουδοβίκος. Ἐξω ἀπό τό ἐγώ μας καί ἔξω ἀπό τόν χρόνο·

βρισκόμαστε ἤδη, δηλαδή, σέ ἐσχατολογική προοπτική. Θά μπορούσαμε νά δοῦμε ὁλόκληρο τό φάσμα τοῦ ἔρωτα μέ τά μάτια τοῦ Paul Althaus, ὅταν γράφει πῶς «Δέν φτάνουμε στήν τελείωση ἀκολουθώντας τίς ὀριζόντιες γραμμές τῆς ἱστορίας μέχρι τό τέλος τους, ἀλλά τραβώντας παντοῦ μέσα στήν ἱστορία μιά κατακόρυφη γραμμή» (Moltmann, σ. 43). Αὐτή ἀκριβῶς ἡ κατακόρυφη γραμμὴ στήν ἱστορία τοῦ καθενός μας εἶναι ὁ ἔρωτας ἐκεῖνος πού μᾶς κάνει μετόχους μιᾶς ἀνώτερης ἀλήθειας, μιᾶς πλέον καθαρῆς θέασης τοῦ Ἁλλου, μιᾶς κίνησης ἀπό τόν Ἁλλο στόν ὄντως Ἁλλο, τόν Χριστό.

Γυρνᾶμε στόν στίχο· ὁ συμβολισμός του, ἢ τουλάχιστον ἓνας ἀπό τοὺς συμβολισμούς του, δεδομένης τῆς πολυσημίας τοῦ νοήματος ἑνός κειμένου καί πῶσω μᾶλλον ποιήματος, μοιάζει νά γίνεται πῶς ἐναργῆς· ἡ ἀποκάλυψη τοῦ στίχου μας εἶναι περισσότερο μιά προσωπική διαδικασία, ἀντλημένη ἀπευθείας ἀπό τή μεγάλη δεξαμενὴ προποητικῶν ὑλικῶν τῆς Βίβλου καί ἀπό τό ὁμώνυμο ἔργο τῆς *Καινῆς Διαθήκης*. Μιά ἀποκάλυψη πού ἡ ἐσχατολογία τῆς τήν κάνει ταυτόσημη μέ τήν Ἀποκάλυψη τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν, στήν ὁποία πορευόμαστε μέ ἄξονα τόν Ἁλλο καί τή σχέση μας μαζί του. Χάρις στήν ὑπαρξὴ τοῦ Ἁλλου πλάι μας, ὅλα εἶναι δυνατά. Ὅλα ὑπάρχουν χάριν τῆς διαλογικῆς σχέσης.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ. π. Νικόλαος Λουδοβίκος, *Οἱ τρόμοι τοῦ προσώπου καί τὰ βάσανα τοῦ ἔρωτα. Στοχασμοὶ γιά μιά μετανεωτερικὴ θεολογικὴ ὄντολογία*, Ἀθήνα: Ἀρμός 2009. Jurgen Moltmann, *Ὁ ἐρχόμενος Θεός. Χριστιανικὴ ἐσχατολογία*, μτφ. Πέτρος Γιατζάκης, Ἀθήνα: Ἄρτος Ζωῆς 2009.

Χρυσόστομος, Μητρ. Ἐλευθερουπόλεως, Κοινωνιολογικό Κυριακοδρόμιο, Ἐλευθερούπολη: ἔκδ. Ἱ.Μ. Ἐλευθερουπόλεως 2020, 290σ.

Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἐλευθερουπόλεως παραδίδει στούς ἀναγνώστες μία ἀκόμη συλλογή κηρυγμάτων, βασισμένων στό κείμενο τῆς Ἀποστολικῆς περικοπῆς, πού διαβάζεται τίς Κυριακές. Ἡ ἔμφαση δίδεται στο κοινωνιολογικό περιεχόμενο τῶν περικοπῶν, δηλαδή στό γεγονός ὅτι μέσω αὐτῶν παρέχονται ἀπαντήσεις σέ πλεῖστα ὅσα προβλήματα ἀπασχολοῦν καί σήμερα τόν ἄνθρωπο, ὑπογραμμίζοντας τή βαθιά καί οὐσιαστική ἐπικαιρότητα τοῦ Ἀποστολικοῦ λόγου. Τά κηρύγματα εἶναι κατανεμημένα σέ ἕξι κατηγορίες (Κυριακές Ματθαίου, Κυριακές Λουκά, Κυριακές Τριωδίου, Κυριακές Πεντηκοσταρίου, Δεσποτικές ἑορτές, Ἑορτές ἀγίων) καί κάθε ἓνα τιτλοφορεῖται μέ βάση τό κοινωνικό πρόβλημα στο ὁποῖο ἀναφέρεται (π.χ. «Δικαιοσύνη», «Πατριῶτες ἢ διεθνιστές», «Παραδοσιακοί ἢ προοδευτικοί;», «Ἐνα κοινωνικό ἔγκλημα», «Ἡ παρηγορία τῶν πτωχῶν» κ.ἄ.).

Ἄρχιμ. Κωνσταντῖνος Γ. Χαραλαμπίδης, Ἀποστολικαί Ἐκχύσεις, Α' (Περίοδος Πεντηκοσταρίου) / Β' (Κυριακαί τοῦ Ματθαίου), Κηφισιά 2020

Μέ στόχο τήν πνευματική ἐνίσχυση τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Κωνσταντῖνος Γ. Χαραλαμπίδης, πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ.Μ. Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καί Ὠρωποῦ, ἔχει συγκεντρώσει, σέ δύο εὐχρηστα βιβλία, κηρύγματα ἐπί τῶν Ἀποστολικῶν κειμένων, καρπό τῆς πολυετοῦς διακονίας του πρός τοὺς πιστούς. Στό πρῶτο, περιλαμβάνονται κηρύγματα τῆς περιόδου τῆς Πεντηκοστῆς καί στο δεύτερο κηρύγματα ἐπί τῶν Ἀποστολικῶν κειμένων πού ἀναγινώσκονται τίς Κυριακές τοῦ Ματθαίου.

Βιβλία πού λάβαμε - Νέες κυκλοφορίες

Σωφρονία μοναχή, *Τά Χριστούγεννα τῆς καρδιάς μας. Μία πορεία αὐτογνωσίας*, ἔκδ. Ἱερά Μονή Ἀγίας Τριάδος Ἀκράτας χ.χ.

Σωφρονία μοναχή, *Στῶμεν καλῶς... Ἡ ψυχική θεραπεία μέσα ἀπό τά λειτουργικά κείμενα*. Τχ. 1ο: Ὠρολόγιον, ἔκδ. Ἱερά Μονή Ἀγίας Τριάδος Ἀκράτας χ.χ.

Σωφρονία μοναχή, *Γιά μιά ... Ἀληθινή Ζωή*, ἔκδ. Ἱερά Μονή Ἀγίας Τριάδος Ἀκράτας 2019

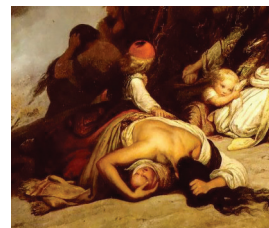
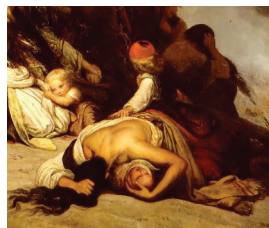
Περί μηναίων αποδοχών

Πρωτ. Γεωργίου Βαμβακίδη
Γεν. Αρχιερ. Έπιτρ. Ί.Μ. Ζιχνών και Νευροκοπίου
Άντιπροέδρου Ι.Σ.Κ.Ε.

Στό σημερινό τεύχος θά δημοσιεύσουμε ένδεικτικά τίς μηνιαίες Μισθολογικές απολαβές Κληρικών τής ΠΕ Μισθολογικής Κατηγορίας και μ' αὐτήν τήν παρουσίαση ολοκληρώνουμε, ἔστω και ένδεικτικά, τίς μηνιαίες Μισθολογικές απολαβές κληρικῶν ὄλων τῶν Μισθολογικῶν Κατηγοριῶν, ὅπως αὐτές καθορίζονται και ισχύουν μέ τά σημερινά δεδομένα και τίς ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις.

Κληρικός λοιπόν ανήκων στην ΠΕ Μισθολογική Κατηγορία άνευ Μεταπτυχιακοῦ και Διδακτορικοῦ διπλώματος, ἔχων τριάκοντα ἔτη Ἐφημεριακῆς Διακονίας λαμβάνει ὡς μηνιαίες Μισθολογικές απολαβές τά ἑξῆς: Ἐάν ὑπηρετεῖ στίς λεγομένες παραμεθόριες ἤ προβληματικές περιοχές λαμβάνει μηνιαίο ἐπίδομα 100,00 €. Οἱ υπόλοιπες ἀκαθάριστες μηνιαίες ἀποδοχές καθορίζονται ἀκολουθῶς: Βασικός Μισθός 1.918, Οἰκογενειακή Παροχή ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν

τέκνων, ὅπως αὐτή παρουσιάστηκε στά προηγούμενα τεύχη τοῦ Ἐφημερίου. Μέ ἓνα ανήλικο τέκνο παροχή 50,00 € προσωπική διαφορά 26,00. ΕΦΚΑ Ὑγειονομικό 94,09, ΕΦΚΑ Ἐπικουρικό 62,34, ΕΦΚΑ Κλάδος Κύριας 255,67. Σύνολο ἀκαθαρίστων συμπεριλαμβανομένου ἑνός τέκνου και προβληματικῆς περιοχῆς: 2.506,10 €. Κρατήσεις: ΕΦΚΑ Ὑγειονομικό Περίθαλψη: 52,73, ΕΦΚΑ Πρόνοια ΕΤΕΑΕΠ (Παλαιοὶ ἀσφαλισμένοι): 76,72, ΕΦΚΑ Ἐπικουρική Ἀσφάλιση: 62,34, ΕΦΚΑ Κλάδος Κύριας Σύνταξης: 127,93, Ἀποστολική Διακονία Περιοδικό Ἐκκλησία: 10,34, Εἰσφορά Ἀλληλεγγύης 2%: 41,38, ΤΠΔΥ-ΤΠΟΕΚΕ Εἰδική εἰσφορά 1%: 20,94, Εἰδική Εἰσφορά Ἀλληλεγγύης: 16,67 Φ.Μ.Υ.: 221,26, ΕΦΚΑ Ὑγειονομικό: 94,09, ΕΦΚΑ Ἐπικουρικό: 62,34 και ΕΦΚΑ Κλάδος Κύριας: 255,67. Σύνολο Κρατήσεων: 1.042,91 €. Καθαρό πληρωτέο: 1.463,19 €.

Λεπτομέρεια ἀπό τόν πίνακα τοῦ Ary Scheffer, Οἱ Σουλωτίσσεις (1827),
Μουσείο τοῦ Λούβρου, Παρίσι

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων καὶ τῶν ὀργανισμῶν τῆς συμμετέχει στοὺς ἑορτασμούς γιὰ τὴ συμπλήρωση 200 ἐτῶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821 μὲ ἐπιστημονικὰ συνέδρια, ἐκδόσεις, μαθητικούς διαγωνισμούς, ραδιοφωνικὲς ἐκπομπὲς καὶ ἄλλες ἐπετειακὲς ἐκδηλώσεις πού θά πραγματοποιηθοῦν ἀνά τὴν ἐπικράτεια.

Ὁ Κλάδος Ραδιοφωνίας ἔχει ξεκινήσει σειρά ἀφιερωματικῶν ἐκπομπῶν καὶ προγραμματίζει νεότερες πού σύντομα θά ἀνακοινωθοῦν. Συγκεκριμένα:

1821 καὶ 25η Μαρτίου (2010): τὸ κοινωνικὸ γίνεσθαι κατὰ τὴν Ἐπανάσταση

1821 καὶ 25η Μαρτίου (2011): σειρά ἀφιερωματικῶν ἐκπομπῶν

Σχέσεις Ἀνατολῆς - Δύσης 1453-1821 (2012)

25η Μαρτίου (2013)

Ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1821 στίς Παραδουνάβιες Χῶρες (2014)

Ἀφιέρωμα στὴν 25η Μαρτίου (2015)

Ὁ Κλάδος Ἐκδόσεων ἔχει προγραμματίσει ἀφιερωματικὸ τεῦχος τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ *Θεολογία* μὲ θέμα «Ἐλευθερία» γιὰ τὸ 1821.

Ὁ Κλάδος Διαδικτύου παρέχει κείμενα γιὰ τὸ '21 καὶ εἰκόνες τῆς Ἐθνεγερσίας.

Ἐκπομπὲς πού προτείνουμε:

Καθημερινά:

22.00: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ (Ε)

Προσεγγίσεις στοὺς ὅρους τῆς πίστεως.

Μέ τὸν Δημήτρη Μαυρόπουλο

12.00: ΤΟ ΑΛΑΤΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

Παραδοσιακὴ μουσική.

Μέ τὸν Λάμπρο Λιάβα.

20.00: ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ 89,5.

23.00: ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ 89,5.

00.00: ΜΕ ΛΟΓΙΑ ΑΚΡΙΒΑ ΚΑΙ ΟΜΟΡΦΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ.

Ἀποσπάσματα ἀπὸ κείμενα Πατέρων μὲ μουσικὲς

γέφυρες.

Μέ τὴν Κυριακὴ Αἰλιανοῦ.

Οἱ ἐκπομπὲς τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 89,5 ἀναμεταδίδονται ἀπὸ τοὺς δικτυωμένους σταθμούς τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας 10

ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 21 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Άθηνās 30 10551 Άθηναι
Τηλ. 211-1825298 Fax: 211-1824317
ISSN 1105-7203